ALE VERK

Isaac Leib Peretz

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

י. ל. פרץ

לידער און באַלאַדן

אַרויסגעגעבן פון דער „מאָרגן־פרייהייט"

מיט דער דערלויבעניש פון ב. קלעצקין פארלאג, פוילן

Published by the Morning Freiheit

---

by permission of
B. Kletzkin Publishers, Poland

PRINTED IN U. S. A.

PROMPT PRESS, INC., NEW YORK 209

אינהאַלט פון 13טן באַנד

ל י ד ע ר

ראָמאַנצעראָ

הומאָר

ביטערקייט

צייט־געדיכטן

פון דער אַרבעט

נעמישט

באלאדן

איבערזעצונגען
פון ביאליק:

קינדער־לידער

מוטער־לידער

שלאָף־און וויגן־לידער

צאָלן, אלף־בית, רעטענישן

שפּילן

ארבעט

לידער און לידלעך

ראָמאַנצעראָ

I

טרויער דריקט אויף מיין נשמה,
און דאָס האַרץ טוט קלעמען,
כאָטש ער האָט מיר צוגעשוואוירן,
אַז ער וועט מיך נעמען!

מויזנט מאָל מיר צוגעשוואוירן,
אַז ער וועט זיין מיין;
נאָר ס'קלעמט און וויינט דאָס האַרץ אין מיר;
ניין, דאָס וועט נישט זיין!

II

אוי, מיין לעבן הענגט
ביי דיר, ווי אויף אַ האָר;
שווערסט. צי ווייס איך דען,
אַז דו שווערסט מיר וואָר?

נאָר זיי נישט בייז אויף מיר,
די מאַמע מאַכט מיך באַנג;
אַז יעדער מאַנספּערזאָן, —
זאָגט זי, — איז אַ שלאַנג!

III

צי כ׳האָב דיך ליב? אַך, דו מעגסט מיר גלויבן,
כ׳קאָן נישט לעבן אָן דיר איין מינוט!
צי דו ביזט מיר טייער? טייערער ווי ס׳לעבן—
נאָר נעמען—וויים איך—ועסטו מיך דאָך נישט!

עס דאכט זיך מיר, איך שטיי אינמיטן ים,
און וועל נישט קומען קיינמאָל צו קיין ברעג!
די ליבע דיינע איז געווען מיט סם,
עס איז מיין רו אויף אייביג שוין אוועק!

IV

געליבטער, טייערער חתן,
מיין רייכטום ווילסטו וויסן?
כ׳האָב געהאט א גאָרטן,
פלעג אים פעסט פארשליסן.

נאָר דו ביזט א גנב,
ביזט אריינגעקומען,
און דאָס שענסטע פרי׳לע
פונ׳ם בעסטן צווייגעלע
האָסטו צוגענומען!

V

די אויגן זיינען טרוקן,
עס וויינט דאָס הארץ אין מיר!
אַז איך דאַרף מיך שיידן,
לעבן מיינס, מיט דיר!

דו וועסט מיך פאַרגעסן —
הער־זשע, וואָס איך רעד:
איך וועל אָן דיר הענגען
לייטן צו געשפּעט!
איך וועל דיך געדענקען
אויפ׳ן טויט־בעט!

און מיין לעצטער אָטעם
וועט דיין נאָמען זיין —
צינדערט פאַר, מיין לעבן,
לאָז מיך דאָ אליין!

VI

—„אוי, טאָכטערשי, אוי, טאָכטער־קרוין,
וואָס וויינסטו אַזוי לאַנג?
פעלט דיר עסן, טרינקען דען,
צי א שיינער גאַנג?"

„אוי, טאָכטערשי, אוי, טאָכטער־קרוין,
מאַך דאָס הארץ דיר גרינג!
עס פעלן קיין חתנים נישט
אַז מ׳איז שיין און יונג.

„אוי, מאמעשי, אוי, מאמע־קרוין,
וואס העלפן דיינע רייד?
עס וואקסט פאר מיר שוין אויף דער וועלט
קיין נחת און קיין פרייד!

„טרייסט מיך נישט, עס העלפט שוין מיר
קיין מיטל אין דער נויט —
ווײַמוט איז דאס לעבן מיר,
זיס וועט זיין דער טויט!

VII

—„מאמעניו, ליובעניו, הארצעניו־קרוין!
(די כלה טוט ווײנען און זאגן):
גיב מיר די חתונה־קליידער ארויס,
איך וויל זיי באוויינען, באקלאגן!"

זי האט די מלבושים מיט טרערן באגאסן,
איינס נאכ'ן צווייטן כסדר.
„מאמעניו,—זאגט זי,—צינד נעם און צעטייל
פאר ארימע כלות די קליידער!

„גיב ארימע כלות די קליידער אוועק
זאל זיי זיין צו מזל, צו גליק,
איין־איינציג חופּה־קלייד נעם און צערייס,
און מאך מיר צום הענגען א שטריק!

VIII

געבליט האָב׳מיר ביידע אַמאָל —
טאַקע ווי רויזן אַ פּאָר,
און יעדן אָוונט געגלעט
האָב איך די זיידענע האָר.

די אויגלעך די זיסע געקושט,
די ליפּעלעך — קרעלן פול חן,
און יעדן אָוונט געהאַלזט
דעם האַלז פון עלפאַנט־ביין!

היינט האָט זי אַן אַנדער מאַן,
גייט מיט׳ן שפּאַצירן און לאַכט,
און איך בין אומגליקלעך בייטאָג,
און ווער שיר משוגע ביינאַכט!

IX

„כ׳האָב אויסגערייזט אַ האַלבע וועלט
און געזוכט אַלץ גליק;
כ׳האָב אַלע גליקן אָפּגעלאָזט
און קום צו דיר צוריק!"

„אוי, מיר העלפן דיינע רייד —
אַ טויטן — מעדיצין!
וויזנט זעלנער קאָנען נישט,
וואָס אַ מאַמע טאָן!"

זי האָט געצאָרנט און געלאַכט,
וואָס איך זיץ און וואַרט!
און געשוואוירן האָט זי מיר,
אַז דו האָסט גענאַרט!

און געבעטן האָט זי מיך,
גע'חלש'ט און געוויינט!
און געשוואוירן, אז דו האָסט
ערנסט נישט געמיינט!

און מען האָט מיר צוגעזאָגט
סאַמע גליק און פרייד;
און באַגראָבן האָט מען מיך
לעבעדיגערהייט!

X

עלנט איז ער דאָ געוועזן,
עלנט, ווי א שטיין;
איינע האָט ער דאָ געהאַט
איינע מיך אליין!

צינדערט, אז ער איז געשטאָרבן,
און איך רעד און לאַך;
איז ער, נעבעך, אָפּגעשטאָרבן
טאָקע טויזנטפאַך!

הומאָר

דער געטער־געשמאַק

דער געשמאַק איז, ווי ביי מענטשן,
ביי די געטער אויך פאַרשידן —
קלינגען גלאָקן אין די קלויסטערס,
איז דער קריסטן־גאָט צופרידן.

„דין־דין־דין" — וויל דער קאַטוילע —
מוזיקאַליש און זאַבאַוונע.
„בים־באַם־באָם! בים־באַם־באָם!"
שטאַרק און גראָב—דער פּראַוואָסלאַוונע.

גאָר אַ זעלטענעם געשמאַק
האָט אַללאַ — דער מאַכאַמעד,
אַז מען רופט אין שול אַריין
אויפ'ן גאַניק פון מעטשעט.

אָריגינעל איז דאָך נאָר איינער, —
דער פון קוגל און חרוסת:
ער האָט ליב אַ „שמע ישראל",
וואָס עס כראָפּעט אים אַ גוסס!

א תפילה

נאָט, גיב אונז שוין אונזער לאַנד,
גרויס כאָטש ווי א גענעץ,
נאָר אונזערע אָביעזדטשיקעס,
יעגער ביי דער גרענעץ.

נאָט, גיב אונז שוין אונזער לאַנד,
וויש אָפּ אונזער טרער!
גיב אונז אונזער פּאָליציי,
אונזער מיליטער!

נאָט, גיב אונז שוין אונזער לאַנד,
ווי לאַנג איז דען דער שיר?
גיב קייזער אונז אַליין,
אן אייגענעם סיביר!

נאָט, גיב אונז שוין אונזער לאַנד,
נוים צו להכעיס!
לאָמיר אויך שוין זוכה זיין
צו אן עיר נ״זות.

לאָז א זקן כמרא זיין
און א פּרה־אדומה...
זאָג אַליין, צי בענקסטו נישט
נאָך אן עולה תמימה?

פאשן וועלן מיר דיך מיט רויך,
מיט עולות און מיט זבחים —
פארלעגן נאָך אויף אַקציעס
א פאבריק מיט שבחים.

ביטערקייט

כ׳בין א רעגן־וואָרים

כ׳בין א רעגן־וואָרם, דו זעסט,
ווי טיף אין בלאָטע כ׳בין באַגראָבן ;
דאָך חלומ׳ט מיר אַן אָדלער־נעסט,
אָדלער־פליגל וויל איך האָבן !

שווימען וויל איך אין דעם העלן,
הויכן זעפיר אומגעשטערט ;
זאָל דער וואָלקן מיר פאַרשטעלן
גישט דעם הימל, נאָר די ערד !

צייט-געדיכטן

גאָט׳ס חסד

דו ביזט דאָס רחמנות, דער חסד אַליין! —
מען וואָלט אונז אויף קאַשע צעריבן!
עס וואָלט פונ׳ם שעפּעלע צווישן די וועלף
קיין שריד ופליט געבליבן!

הונגעריגע זיינען און דורשטיג די וועלף —
עס וואָלטן שוין ביינער געלייכט!
ווען נישט דיין נאָמען, דיין הייליגער נאָמען,
געלויבט זאָל ער זיין און געהויכט!

דיין אייגן שעפּעלע האָסטו געוואָרפן
צווישן די וועלף מיט אַ תנאַי: —
„אַט האָט איר דאָס שעפּעלע, רבותים, און פרעסט
אברים — נאָר — מן החי!

שאַרפט אייך די נעגל און רייסט פון אים פּאַסן
מיט ציינער! און בלוט זאָלט איר כליפּען!
נאָר נישט צו טויטן, וועלף, חס ושלום!
עס מוז אייביג זשיפּען!"

אָ! פאַר דעם „אייביג", ווי דאַנקט דיר דאָס שעפּעלע
שטענדיג—סיי ווינטער, סיי זומער!
וואָס מער מען ציפּט עס, וואָס מער מען רייסט עס,
ווערט עס אַלץ הייליגער, פרומער!

און העכער דערהויבט זיך זיין הייליגער „מע!"
ווי דאַנק איך דיר, גאָט, אין דער נויט!
רבונו של עולם, אַך! „מע־מע־מע!"
נאָך נישט דערקוילעט אויף טויט!

השגחה פרטית

„אַ פויגל זאָל צום מיטאָג זיין!
עס מוז זיין!"
דער קוכער טראַכט,
שטעלט אַ פּאַל פון ציגל אויף
און שלאָפט דורך די נאַכט!

קוים דער מאָרגנשטערן שיינט,
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!" שוין אויפ'ן דאַך!
דערוואַכט דאָס פויגעלע און זינגט
נאָט אַ שירה, גאָט אַ שבח!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!" עס האָט דערזען!
צווישן ציגל דאָרט אויף דער ערד —
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!" גאָט דער גוטער
האָט אַ פרישטיק אים באַשערט!

און ווי קלוג געלייגט די ציגל
דען דער ווינט וואָלט אַלץ צעיאָגט.
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!" גאָט דער גוטער,
ווי זיין חכמה שיינט און טאָגט!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!" און פליט אַרונטער
גלייך צום אָנגעגרייטן גליק...
דער קוכער שטייט ביים פענצטער גרייט,
שאַרפט דאָס מעסער שוין צום „כיק".

מלכותא דאַרעא כמלכותא דרקיע

.1

מלכותא דארעא, כמלכותא דרקיע —
אויבן און אונטן איז גליך.
ס'גייען די „דיעלעס" אין בית־דין של מעלה
גאַנץ זיכער אויף רוסישער שפּראַך,
א סודיא איז איינגעשלאָפן
שכור מן־הסתם.
ווייזט זיך באלד דער פּרעדסיעדאַטעל:
יא טיע וו'זובי דאַם.

.2

קאַטקאָוו האָט די גרעסטע דעה,
נבאי אין גן־עדן:
נישטאָ קיין קלעק פון כרתי פלתי
א לעק פון שפּאָלער זיידן.
ס'קומט אריין דער סביזשער מגיד
צי גאָר דער מהר"ל,
באווייזט זיך באלד דער שר של יון:
טי קודא נאַכאַל.

.3

סאַמע מאָסקוויטער „סלאַווסיאַ"
און מען שפּרינגט נאָר „סוויאַט".
אַלץ פּאַשאָל, נאָר לוט זאָל בלייבן,
מיט אים לעבט מען בלאַט.
פֿאַר נח'ן האָט געבעטן לוט,
מען לאָזט אַריין דעם שפּאַק,
און אין דרייען טרינקט מען יין:
פּאָנקאַ ניע דוראַק.

.4

האַליליויאַ און קאָל סלאַוועָן
און באָזשע צאַריאַ.
גאָט אַליין, ער הייבט זיך אונטער
און שרייט־מיט — אוראַ!
אין סאַראַפּאַן שיינט גאָר די שכינה,
רוקט ער זיך צו איר צו!
זאָגט זי אים: וואַניאַ, וואַניאַ,
וואַניאַ, ניע שאַלי.

ער און איך

זאָגסט: „לי הכסף!" „לי הזהב!"
דיין איז נאָר וואָס ס'איז פאַראַן!
דו, גאָט, ביזט רייך! לײדער בין איך
א קבצן, אן אָרימער מאַן.

פון דער אַרבעט

דער נביא

איך בין פּראָפעט: איך קוק און זע
דעם מאָרגן ליכטיגער, ווי היינט;
איך טראָג די פאָן פון גאָט'ס ארמיי —
עס ציטערט אשמדאי דער פיינט.

און גאָט'ס ארמיי איז איבעראל,
די פאָן איז רויט, ס'געוועה איז ניי —
איך בין דער פעלדמארשאל
און פיר קריג מיט אשמדאי.

מיין נישט

מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע—באשאפן
מאכן א וועג מיט פויסטן און נעגל
צום שענק פאס, און פרעסן און זויפן, ווען אנדערע
קוקן פון וויטן מיט גלעזערנע אויגן
פאר׳חלש׳ט, און שלינגען דאס שפייעכץ און ציען
צוזאמען דעם מאגן, וואס ווארפט זיך אין קרעמפן!—
אָ, מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע!

מיין נישט, די וועלט איז א בערזע — באשאפן,
דער שטארקער זאל האנדלען מיט מידע און שוואכע,
זאל קויפן ביי אָרימע מיידלעך די בושה,
ביי פרויען די מילך פון די בריסטן, ביי מענער
דעם מארך פון די ביינער, ביי קינדער דעם שמייכל,
דעם זעלטענעם גאסט אויפ׳ן וואקסענעם פנים — —
אָ, מיין נישט, די וועלט איז א בערזע!

מיין נישט, די וועלט איז א הפקר—באשאפן
פאר וועלף און פאר פוקסן, פאר רויב און פאר שווינדל;
דער הימל—א פארהאנג, אז גאָט זאָל נישט זען!
דער נעפל—מען זאל אויף די הענט דיר נישט קוקן;
דער ווינט—צו פארשטיקן די ווילדע געשרייען;
די ערד איז צו זאפן דאס בלוט פון קרבנות —
אָ, מיין נישט, די וועלט איז א הפקר!

די וועלט איז קיין קרעטשמע, קיין בערזע, קיין הפקר!
געמאָסטן ווערט אַלעס, געוואויגן ווערט אַלעס!
קיין טרער און קיין בלוטיגער טראָפּן פאַרגייען,
אומזיסט ווערט קיין פונק און קיין אויג נישט פאַרלאָשן!
פון טרערן ווערן טייכן, פון טייכן ווערן ימים,
פון ימים—א מבול, פון פונקען—א דונער—
אָ, מיין נישט, לית דין ולית דיין!

געמישט

טרייסט

טרייסט מיין פאָלק, עס דארף די טרייסט,
שטארקט דאָס הארץ, מאַכט פעסט דעם גייסט.
זייט נישט דער ווינט, וואָס לעשט די פלאַם,
נאָר בלאָזט זי אויף, ווייל נאַכט איז סם!
נאָר בוימאויל גיסט און פּוצט די קנויט,
ווייל נאַכט איז גיפט און שלאָף איז טויט!
טרייסט מיין פאָלק, עס דארף די טרייסט!

מאַכט פעסט דאָס הארץ און שטארקט דעם גייסט,
עס האָט געלויכט, שוין נישט איין נאַכט,
עס האָט געזיגט שוין נישט איין שלאַכט.
און נישט געלאָזט די פאָן פון האנט!
עס שטייט—אַן אייזן־פעסטע וואַנט!
אין וויסטן, ווילד־פארקאָכטן ים!
אָ, שטארקט דאָס פאָלק! בלאָזט אויף די פלאַם!

אָ, שטארקט דאָס פאָלק! נישט אָפּגעשלאַפט!
זאָל שפּריצן העל די לעבנס־קראַפט,
אַלס פייערדיגע זייל ביינאַכט — — —
עס זינקט די נאַכט, דער טאָג דערוואַכט!
און שיקט די שטראַל—א גאָלדענע פייל—
אַלס גרוס דער פייערדיגער זייל!—
אָ, טרייסט מיין פאָלק, עס דארף די טרייסט,
מאַכט פעסט דאָס הארץ און שטארקט דעם גייסט!

פון אַלע זייטן קרייזלט דער ווינט

פון אַלע זייטן קרייזלט דער ווינט,
בלאָזט ער וואַרעם, בלאָזט ער קיל...
דרייט די פליגל פון אַ מיל...
שליידערט בליץ־געשווינד
פון דאַך צו דאַך די פלאַם...

צי ער פּאַטשט דער ים—
וואַל מיט וואַל ווערט שנעל באַדעקט,
אויפגעשטעלט אַ וואַסער־וואַנט
און דער אָפּגרונט ווערט אַנטפּלעקט.

צי זיין שטילער אָטעם שמעקט
און ער זשומט אַ פרילינגס־ליד,
און ער טראָגט פון שטראַנד צו שטראַנד
זאָמען־שטויב און זאָמען־בליט...

צי ערווירבלט אין ווייטן סטעפּ,
וואָלקן פון שטויב, זיילן פון זאַמד,
און די פעלזן, ווען ער שפּאַלט...

צי ער ראַנגלט מיט'ן וואַלד,
בויגט אים זיינע ריזן־קעפּ,
רייסט די טאַנען ביי די צעפּ...
אָדער טרייבט, ווי שאָף און רינד,
אין וואָלקן הויך, אין ווילדן שפּיל...

עס קרייזלט דעם ווינט
דער זעלבער ווינט.
ימים פיל, טייכן פיל,
און דאָס זעלבע וואַסער רינט...
ווערט געענדערט אָרט און גאַנג.

ווערט געענדערט אָרט און גאַנג
ווערט געטוישט פאָרם און קלאַנג, —
מורמלט זילבערן דער קוואַל
און ס׳באַטויבט דער וואַסער־פאַל,
גלאַנצט און בלענדט דער טירקוס־זעע
טאַנצט דער וואַלד־שטראָם, ווי די פּעע
שפּריצט די ערד, דער הימל גיסט...
אַלץ דאָס זעלבע וואַסער פליסט...

צי פון מוטער־לייב געקראָכן
פון אן איי זיך אויסגעשטאָכן,
צי אנטוויקלט פון א רויג, —
קוקסט דיך צו, אין יעדן אויג
פינקלט, שימערירט און בליצט,
פון עמיצנס האַמער צעשלאָגן,
אויף מיריאַדן פונקען צעשפּריצט...
דאָס זעלבע לעבן...
און געשטאַלטן שוועבן,
און מיראַזשן־בילדער יאָגן,
טויזנט־פאַרביג צויבערט די וועלט,
טיר און מענטש, פעלקער, ראַסן,
קלאַסן
און געשלעכט...

און זעט מען זיך נישט רעכט,
ווערט לעבן פון לעבן נישט דערקענט, —

קאָן ווערן לעבן דעם לעבן צולאַסט!
ווערט לעבן פון לעבן געליבט און געהאַסט,
פאַרהייליגט, פאַרשוועכט, פאַרגעטערט, געשענדט!
שטרייט מען און בענקט, האָפט מען און ראַנגלט,—
ווערט געלאָקערט, געיאָגט און געאַנגלט,
און יענעמס שאָטן געקושט, דער שטויב געלעקט!

א ווירוואַר פון געפילן געוועקט...
און דאָס ציט און דאָס שרעקט!
איז אייביג נע ונד די וועלט!
פעלז און באַרג, וואַלד און פעלד,
און איבעראַל די זעלבע ערד,
ווי דער הימל, ווי די שטערן...

און אָפן איז דאָס אויער און הערט
און ווערט נישט קיינמאָל פול פון הערן...
ס'אויג נישט שטראַל־און פאַרבן־מיד...
פאַר יעדן טאָג א בענקשאַפט בליט,
גליסט דאָס האַרץ און ווערט נישט זאַט...
און הערט נישט אויפסניי צו פרעגן...

פיס ווערן מאַט...
און מיט שטויב פון טויזנט וועגן
פון טויזנט לענדער
אין די פאַלדן, אין געוועב
דריקן די געווענדער...

שוועב צו, נאַכט, שוועב...
דיין שאָטן איז ווייך, דיין אָטעם לינד,
איך קום פון ווייט, פרעג נישט פון וואַנען,
און איידער דיין שלייער צערינט,
גיי איך פון דאַנען —

און נישט פרעג,
וואו אהין עס פירט דער וועג...
אפשר ווייסט ווער אין דער הויך...

לאָמיך רוען אין דיין שויס...
דו ביזט געבל־שאָטן רייך,
שפין א טרוים מיר אויס,
וויג מיר איין דאָס הארץ,
שפין גרוי, שפין שווארץ,
שפין רויט,
שפין פון לעבן... שפין פון טויט...

בענקשאַפט און טרויער

איך בענק צו דיר!—
ווי די דורכגעברענטע ערד
צום ערשטן טראָפּן טוי:
ווי דער גרויער אָוונט
צום ערשטן פינקל־שטערן—
בענק איך צו דיר!

עס ציטערט מיין אָרעם האַרץ
און צאַפּלט צו דיר!
ווי דער פריש־געפאַנגענע־ פויגל אין שטייג
צום פרישן וואַלד,
צום פרישן, גרינעם, פרייען וואַלד,
בענקט עס צו דיר!

מיין נשמה לעכצט נאָך דיר!
ווי דער אויסגעוואָרפענע פיש פון ים
אויפ׳ן הייסן זאַמד
צו דער ערשטער גרינער פאַליע,
וואָס ווערט׳ן באַפרייען פון טויט,
לעכצט זי צו דיר!

אָ, שטערן מיינער, אָ, מזל מיינס,
וואו פירסטו מיך?
וואו גייט מיין וועג?
מיט וואָס האָסט אויפגעפלאַמט?
צי מיט פליסיג גאָלדן־גליק,
צי מיט בלוט?
און ווער איז דאָס ווייסע געשטאַלט,
וואָס שטראַלט אנטקעגן מיר?
האָפנונג אָדער טויט?

א ווייסע, אן אויסטערלישע ווייסע,
אן אומגעהויער ווייסע, ריינע בלום
האָט אויפגעשפּראָצט, האָט אויפגעבליט
אַמאָל ביי מיר אין האַרץ.

גיי איך אַרום מיט אן אָפן האַרץ,
גייט אן אויג א שלעכטס פאַרביי
און שטעכט זי מיט'ן שאַרפן בליק,
און זי איז פאַרביי.

בּאַלאַדן

מאָניש

(נײַ באַאַרבעט)

צו וואָס איז אונזער לעבן גלײַך?
צו א טײַך!
און די מענטשן—צו די פיש!

ס'וואַסער איז געזונט און פריש,
וואָלט'מיר שווימען אָן אן עק;
שטעלט דער שווארצער זיך אוועק,
ווי א פישער אויפ'ן ברעג — —

שטייט דער שטן אויפ'ן לאַנד
מיט דער ווענדקע אין דער האַנט —
כאַפּט די פיש.

אויף א ווערימל נישט קיין ריינס —
אויף א תאוה'לע א קליינס,
תענוג אויף אן אויגנבליק...
אָנגעצויגן שוין דער שטריק,

אין דער לופטן קוים א טרעסל,
ס'פליט דער העכט שוין צונ'ם קעסל
אויפ'ן פייער פון גיהנום...
און געפּרעגלט און געבראָטן...

און — ימח שמו — מעקען אים
און מעווייסט: ס׳איז מעשה־שטן
און ס׳גראַט׳ם,
ווייל דאָס ווערימל ציט און ציט...

כ׳זינג דערביי אויך א ליד!
לעגט די אויערן צו און הערט!

:: :: ::

ס׳איז געווען אמאָל אן עלוי —
כ׳וויים נישט ווען און וואו אפילו,
נאָר אין פוילן, און, אפּנים,
אין דער גוטער אַלטער צייט...
און ביי גוטע פרומע לייט:

פרום דער טאַטע,
פרום די מאַמע;
די משפּחה —
לומדים סאַמע,
און זיי שמען
אויף דער וועלט,
און מבינים גרויסע זאָגן:
זיי וועט אַלע איבעריאָגן
מאָניש—אונזער העלד...

צינד אינגאַנצן
זיבן ,אכט!
און א מתמיד —
טאָג, ווי נאַכט!

תורה זאָפּט ער ווי אַ שוואָם;
און אַ קעפּל—ווי אַ בליץ,
צי אַרויף—צום העכסטן שפּיץ,
צי אַראָפּ — אין טיפסטן תהום!
ווי אַ וואַסער זופּט ער ט״ז;
מעג דער רמב״ם זיין, ווי האַרב,
טרעפט ער באַלד אַריין אין קאַרב,
און אַ בקי שוין אין ש״ס...

און אַ שיינער יונג—אַ פּראַכט:
שוואַרצע לאָקן, ווי די נאַכט;
רויטע ליפּלעך—רויזן צוויי,
שוואַרצע ברעמען, ווי די בויגן,
ווי דער הימל בלויע אויגן,—
און דאָס פּייערל אין זיי!

אָנצוקוקן איז אַ פרייד
מיידלעך ווערן רויט און בלאַס,
אַז ער ווייזט זיך אויף דער גאַס, —
אַז דער שיינער מאָניש גייט...

די יונגע רביצין אין חדר,
זיצט אַ גאַנצן טאָג כסדר,
קוקט אויף מאָניש'ן און קוועלט —
אויפ'ן קוימען לויפט און ברענט,
און זי זיצט פאַרלעגט די הענט,
הערט, מכלומרשט, ווי מען קנעלט...

און דער שכנה—שיינער אָדל
פאַלט פון האַנט אַרויס די נאָדל, —
לאָזט זיך אונזער מאָניש הערן!
פרעסט דאָס הערצל מיט'ן הענטל,

דריקט דאָס אויערל צו צום ווענטל,
און עס קייקלען זיך די טרערן — — — —

אָבער ריין, ווי גאָלד, איז מאָניש,
פון דעם אַלעם ווייס ער גאָר ניש׳!
וואָס האָט אונזער מאָניש האָלד?
ער האָט ליב א בלאַט גמרא,
ער האָט חשק צו א סברא...
„שור שנגח את הפרה״!
אַז מען שמועסט, א גאָלד...

:: :: ::

און אין יענער צייט
האָט מאָניש אַלס עלוי גע׳שמ׳ט!
קומען לומדים פון דער פרעמד
און רבנים פון נאָנט און ווייט
דעם עלוי פאַרהערן
א נייער שטערן!
עס טאַנצן פאַר שמחה די זילבערנע בערד, —
וואויל דער מאַמען, וואָס האָט׳ם געטראָגן,
וואויל דעם טאַטן, וואויל איז דעם אָרט!
כ׳גיב עס איבער וואָרט אין וואָרט,
נאָר וואָס אָרט זאָגן?

געלעבט האָבן דעמאָלט
די אַלטע באַלעבאַטים, —
מעשענע ברילן,
זילבערנע בתים,
גאָלדענע עטרות,
אייזערנע מחות...
אַנדערע יאָרן,
אַנדערע כחות...

אין בית־המדרש —
קעפּ אויף קעפּ;
מ׳לערנט אין הייזל,
אויף די טרעפּ,

ס׳ווערט פאַר חצות
קיין ליכט פאַרלאָשן —
א פּראָשבע — א רענדל,
תורה מ׳גראָשן!

: :: ::

הויכע בערג פאַראַן א סך,
נאָר אררט פון תנ״ך
מיט די שנייען אויפ׳ן קאַרק
איז אן אויסטערלישער באַרג;

אויף זיין רוקן, ווי באַשריבן,
איז די תיבה שטיין געבליבן
נאָכ׳ן מבול. און מען הערט,
ווי זיין ליבער נאָמען שווערט
אייביג לעבן פאַר דער ערד...

„רצחע, מענטשל, גנב׳ע, מסר,
כ׳וועל נישט טאָפּיען דיך אין וואַסער:
איך פאַרשטעל מיר בעסער ד׳אויגן״...
ג׳הענגט אַרויס א פּיילנבויגן
אויפ׳ן הימל לזכרון...

אמאָל איז געווען, א פּעקל מיט יאָרן, —
עס זיצט נאָך די תיבה טיף אין שנייען,
און עס לעבן דאָרט אין צווייען
ס״ם און לילית — מאַן און ווייב,

צוליב דער קעלט און צייט־פארטרייב,
פון גיהנום גאנץ פארבאָרגן,
נישט א ליבער טעט־א־טעט?

איינמאָל פרימאָרגן
סמאָל ליגט נאָך און רויכערט אין בעט,
לילית מאכט טואַלעט
געגן דעם צוהר*),—
עס קלינגט אין טויער:
„הערײן!"
באווייזט זיך, דערשראָקן, א שד,
קלאפט מיט די ציין,
פאלט מיט'ן פנים און צאפלט אויף דר'ערד:

— „אָ, קעניג מיין,
האָסט פאר דער וועלט
דיין פנים פארשטעלט;
האָסט גאָרישט געהערט,
גאָרנישט געזען...
און ציגד איז שוין שפעט, עס ציטערט דיין טראָן".

ס"ם שפרינגט אויף: „הער באראָן,
וואָס איז געשען?

אין קעניגרייך פוילן
הארט ביי דער גרענעץ,
שטייט זיך א שטעטל
גרוים, ווי א גענעץ.

---

*) אייגנטלעך, א פענצטער; לויט לעגענדע, א טייערער שטיין, וואס האט באלויכטן די תיבה!

(כ׳רעד נישט פון מקום!)
הערט מען עס זעלטן,—
הייזלעך, ווי ניסלעך;
שמות—געצעלטן!

דרייען זיך אידלעך
אָרום ווי די מתים;
מ׳האָט קיין פּרנסה,
מ׳לעבט פון תעניתים.

אָן האַנדל, אָן וואַנדל
האָט תורה א קיום,
מ׳פּאַשעט למדנים,
ס׳וואַקסן עלוים...

וואַקסט צינד א פּרי,
וועט עס פאַרשעמען
פּוילן און ליטע,
פּרייסן און בעהמען...

וועט ער אויסוואַקסן,
לאָזט אים פריי,
זע׳מיר פאַרפאַלן,
ביזט פאַרביי!

מיט אייזערנע ריטער
וועט ער אונז דרעשן;
און וועט אין גיהנום
ס׳פייער פאַרלעשן!

וועט ער אונז יאָגן
מיט שרעקלעכן האַס,
ברענגען משיח'ן,
חלילה וחס!"

ווי ס"ם האָט די ווערטער דערהערט,
איז אים די שמחה געוואָרן געשטערט,
פלאַמען אים אויף די אויגן רויט,
און ער שוויצט מיט טייוול'ס קויט,
ווי א קעסל אויפגעברויזט,
לויפט צו לילית מיט דער פויסט...

—„זי איז שולדיג, זי אליין!

די נוס איז האַרט,
נאָר, מיין מאַן, וואַרט
זי קנאַקט דאָך אונטער די ציין...
נצחון איז זיס;
גרייט אָן די שפּיז,
דער בראָטן וועט קומען אליין!"

ענטפערט לילית און פאַרשווינדט
אויף די פליגל פון א ווינט. —

טראַ־ראַ־ראַ, טראַך!
וואָס איז געשען?
האָט נישט ווער ערגעץ
משיח'ן געזען?

ווען בלאָזט מען שופר?
אלול, נישט תמוז.

צי איז משוגע
געוואָרן דער שמש?

ס'בלאָזט טראָמפּייט,
ס'קנאַלט און קנאַקט,
אַן עקסטראַ פּאָסט
קומט אָן פון טראַקט!

בלאָזט די טראָמפּייט,
קנאַקט צו די בייטש,
שטייט מען מיט אָפענע
מײַלער: וואָס טײַטש?

וואָס טײַטש?
געקומען פון דאַנציג א דײַטש;
האַנדלט מיט ווייצן, האַנדלט מיט קאָרן,
ס'איז אינ'ם שטעטל א מחיה געוואָרן,
איינמאָל א קונה! איינמאָל א צאָלער!
ס'בליצן די רענדלעך, ס'בלאַנקען די טאָלער!

פון פאָרשום א רעגן!
פאַרלעגן די פויערים מיט פורן די וועגן,
האַנדלען בטלנים,
שוחטים, דיינים,
מען לויפט, מען קויפט און פאַרשיקט...
גאָט האָט דאָס שטעטל מיט איינמאָל באַגליקט.

און ס'איז געקומען א גאָלדענע צײַט,
מ'טראָגט אין דער וואָכן אַטלאָס און זייד —
חתונות מאַכט מען טאָג־טעגלעך כסדר,
באַוואָרפן די שניידער מיט חתונה־קליידער!

עס זיינען אָן הענט שוין די קלעזמער געבליבן,
די חופה צעריסן, די שטאַנגען צעריבן.
מ'האָט שוין פון בדחן קיין כוח צו לאַכן,
מען קריגט שוין קיין וואַקס ניש', הבדלות צו מאַכן.

מ'האָט מיט איינמאָל פאַרגעסן די נויט:
ווער נעמט עס אין מויל, מע באַקט נישט קיין ברויט!
ס'ווערן געגעסן נאָר לעקעך און פלאָדן,
און משקה — צום באָדן!

האָט דער דייטש זיך מיטגעבראַכט
איין איינציג טעכטערל — א פּראַכט:
גאָלדענע לאָקן ביז די פּיס,
אויגלעך העלע, ווי די שטערן,
און א קול — א פרייד צו זען,
האָניג — זיס,
און אין סאַמעט איינגעהילט!
רעדט זי, גלייך א פידל שפּילט!
לאַכט זי — א קאַסקאַדע פרייד!
און דער טרעגער אונטער דער לאַסט,
און אין קלויז, דער פּרוש, וואָס פאַסט,
נאָר מען לאַכט, קינד און קייט!
דאָך דער עיקר איז דאָס לידל,
ס'רעדט א פידל, ס'זינגט א פידל...
עס ווערט אַזוי זיס, ס'ווערט אַזוי באַנג...

מאָניש לערנט שוין לאַנג אין קלויז,
און טאָג אויף טאָג פאַרביי דעם הויז
מיט זאַנג און קלאַנג
גייט ער אין דער קלויז אַריין,
און ער שטעלט זיך אָפּ אין טויער,
זאַפּט די לידער איין אין אויער.

און ס׳פאַר׳שכור׳ט אים ווי ווײַן, —
(א זינדיגן מענטשן, עפר ואפר!)
נעמט דערנאָכדעם זיך צום ספר,
שווימען די זעלבע נגונים אַרויס,
זינגט זיי שטונדן אויפ׳ן זייגער,
און עס הערט פאַרבליפט די קלויז:
נישט קיין וואָלאַך, נישט קיין שטייגער,
און עס ציט די קליי אַרויס...

א חבר קוקט,
זעט ער, מאָניש זיצט פאַרצאָגט,
און פאַרציטערט, ווי אין פיבער,
און א שטערן בלאַס, ווי קרייד,
און פאַרקוקט ערגעץ ווייט
פון פענצטער אַרויס, פון ספר אַריבער. —
אוי, וואָס איז דיר, מאָניש, זאָג? —
און אַזוי טאָג אויף טאָג,
טאָג אויף טאָג!
זעט די מוטער ווי מאָניש פאַרשווינדט:
— „וואָס איז דיר, מיין קינד?
ווער האָט פאַרלאָשן, וואָס פאַר א ווינט,
די אויגעלעך דיינע, די שיינע הבדלות?
וואו האָסטו גענומען ניגונים—יללות?

פלעגסט דאָך זינגען גאָר אַנדערע זאכן,
ס׳פלעגט דאָך פאַר תענוג ס׳הארץ אין מיר לאַכן
ביים חזן אין שול, צי שבת ביים טיש;
ווי א פויגל פריי, ווי א גלעקל פריש,
היינט — עפּעס אַנדערש זינגט פון דיר אַרויס,
וואָס איז דיר, מיין קינד, דער מאַמען זאָג אויס!
עס שרעקט זיך די מאַמע דיין!“

— „ווייס איך דען, מאמע, וואָס ס'זינגט אין מיר ?
כ'וויל גאָרנישט זינגען, עס זינגט זיך אַליין !
ס'פליען די קולות, ווי פייגל פון נעסט...
און אַזוי זינגט זיך, אַזוי ווי דו זעסט !"

און אין מקום איז געוועזן
פון קדמונים א מפולת :
(כ'וויל נישט נעמען אויף משקולת, —
פון א קלויסטער, צי א שלאָס ;
כ'גיב עס איבער אות באות,
כ'האָב עס אין א בוך געלעזן...)

וואוינען לצים אין דער חורבה,
און מען קרייט דאָרט און מע לאַכט,
און זיי בילן, און זיי מיאוטשען,
און זיי שרעקן נאַכט אויף נאַכט.

ווארפן שטיינער פון די לעבער,
איבער הייזער, איבער דעכער,
און אויפ'ן דאך
גייט אויף דער וואך
אַרום א הונט, קודלאַטע, ווילד,
וואָס האָט קיינמאָל נישט געבילט,
נאָר געשטשירעט מיט די ציין...
מילא, ציטערט הויט און ביין,
אידן, און להבדיל, קריסטן,
וויכן לאַנג די גאַנצע גאַס,
און מיט הויכן גראָז באוואָקסן,
שטייען הייזלעך פוסטע־פאַס !
קומט די נאַכט, באווייזט זיך מאָניש
אין די שאָטן פון די ווענט...
און ער שלייכט זיך צו דער חורבה,
מיט די לאַצן אין די הענט —

אים באַגלייטן צוויי מלאָכים:
אין דער לינקער זייט א שלעכטער,
און מיט טרערן אין די אויגן
גייט דער גוטער און דער רעכטער.

און דער גוטער מלאך רוימט אים
אינ׳ם רעכטן אויער אַריין:
„האָב אויף דיר אַליין רחמנות,
זאָלסט פאַר גאָט נישט זינדיג זיין.
דען די וועלט האָט ער באַשאַפן,
וואָס אין הימל, וואָס אויף דר׳ערד!
און די אַלע שבעים אומות,
וועלכע לעבן אויף דער שווערד!
נאָר א תמצית פון די פעלקער
האָט ער אידן אויסגעצויגן,
און זעקס הונדערט דרייצן מצוות
אָפּגעמאָסטן, אָפּגעוואויגן!
און וועט די היטער פון זיין תורה
מיט ש״י עולמות פאַרגעלטן —
זאָג זשע, בחור, איז א דייטשקע
ווערט אַזוי פיל שיינע וועלטן?״

חוזק מאַכט דער שלעכטער מלאך,
רוימט אין לינקן אויער אַריין:
„ועסט דערנאָכדעם תשובה טון,
און ער וועט דיר מוחל זיין!
האָט דען ראובן נישט געזינדיגט,
אָדער דוד מיט בת שבע?
און זיי לויכטן אין גן־עדן!
ווייל ער האָט א גוטע טבע —

און אַ ליאַדע קרום, אַ טרער,
און אַ ווינטער־טאָג אַ תענית,
און אַ קרעכץ: איך וועל נישט מער,
און ער גלויבט דיר אויף נאמנות״...

הערט ער, מאַניש, די מלאכים,
און דער ישוב דויערט נישט לאַנג.
זי באַווייזט זיך שוין אין פענצטער,
און עס כשופ'ט איר געזאַנג.

קוים געהערט און קוים געזען,
און ער פליט שוין פייל פון בויגן...
בלייבט דער גוטער מלאך שטיין
מיט די טרערן אין די אויגן...

:: :: ::

און אין חורבה ברענט די ליבע;
פלעדער־מייז און שפינען הערן
זייער זינגען, זייער לאַכן,
זייער קושן, זייער שווערן!

זי פאַרלאַנגט, ער זאָל איר שווערן,
אַז עס איז קיין לידיג פלוישן,
אַז ער וועט זי נישט פאַרגעסן,
אויף אַ צווייטער נישט פאַרטוישן.

און ער שווערט איר ביי זיין רבין,
ביי דעם טאַטן, ביי דער מאַמען,
און ביי אַלע נאָך צוזאַמען!...

— „זאָגט, וואָס נאָך, אום גאָטעס ווילן?"
און זי שעפּטשעט: „ווייניג, ווייניג!
און ער שווערט איר ביי די פּאות,

ביי די ציצית, ביי די תפילין,
אַלץ פאַרברענטער און פאַרשייטער,
און זי שמייכלט און זי בעט זיך:
„שווער נאָר ווייטער, שווער נאָר ווייטער!

ווייל א בחור קאָן פאַרפירן,
קאָן פאַרגעסן," — האָט זי מורא...
און ער שווערט איר ביים פּרוכת,
ביים פּרוכת, ביי דער תורה...

און זי רופט אַלץ: „העכער, העכער!"
זי וויל זיכער זיין אינגאַנצן,
און זי כשופ'ט מיט די ליפּלעך,
און די אויגעלעך — זיי גלאַנצן,

און זיי פליסן לויטער כשוף,
און ער האָט קיין לאַנגן ישוב,
שווערט ביים שופר של משיח,
„העכער, העכער!" ביז ער האָט
דעם נאָמען גאָט...
פון זינדיגן מויל ארויסגעזאָגט —

פון דער הויך א דונער שלאָגט!
פון גיהנום—א געלעכטער—
און פון שוועבל גייט א ריח,
און ער פליט שוין, פייל פון בויגן,
אויף א בעזים אין דער הויך!

:: :: ::

אויפ'ן בארג אררט דאָרטן
איז א לעבן, א געפילדער,
ס'איז א באַל דאָרט אין דער תיבה,
און א שרעקלעכער, א ווילדער!
און ציגיינער פון גיהנום,
צען קאפעלן מוזיצירן,
און שאמפאניער—ווי וואסער,
און די רוחות קאנקאנירן.
לאָמפּן—טויזנט פעסער סמאָלע!
די רשעים זיינען צויטן,
נייט אָרום אן עקסטרא שמש
מיט א שערל צו די צויטן!
און די קעניגין איז לילית,
אין די אויגן האָט זי בליצן,
טראָגט סמאָל די לאנגע
שלעפּע מיט בראבאנדער שפּיצן...

אָן דער זייט פון תיבה־טויער,
ביי דעם לעפל פונ'ם אויער
אָנגעשלאָגן, מאָניש שטייט...
ס'פייער ברענט... די שפּיז איז גרייט...

ר׳ יאָסל

פּאָעמע

כי עזה כמות אהבה

(די ליבע איז שטאַרק, ווי דער טויט)

שיר השירים.

א שם אויף דער וועלט האָט ר׳ יאָסל געהאַט,
אַלס גאָר א באַרימטער מלמד;
גרעסער פון פאָטער ר׳ בערל כמעט,
נאָך אפשר גרעסער זיין מעמד.

עס פליען פעטש ביי ר׳ בערל׳ען, ווי האָגל,
א מוהל־נאָגל — א שערל! —
ליידער, שוין נגנז געוואָרן דער נאָגל
ליידער, ער לעבט נישט, ר׳ בערל!

עס לעבן דאָך מאַנכע פון זיינע תלמידים,
עס שפּראָצט נאָך עד היום זיין נאָמען;
עס לעבן דאָך מאַנכע — מתנגדים צי חסידים,
זיי בענטשן עד היום זיין נאָמען.

זעסטו א דאַרקייט, אן „איכות אָן כמות״,
קיין טראָפּן בלוט אין די ליפּן,
זעסט עמיץ ציטערט אין זומער, אין תמוז, —
אים האָט ר׳ בערל געקניפּן!

זעסטו א פרומען, א שטילן, א שוואַכן,
די אויגן פאַרלאָשן, פאַרטריפט —
דו הערסט אים ניט רעדן, דו הערסט אים נישט לאַכן—
ער זיצט אין עין־יעקב פאַרטיפט.

זיין אשה שניידט קריעה, זי יאָגט זיך און האַנדלט,
און מוז נאָך די קינדער פאַרזאָרגן,
ער לעבט — אין א חלום, א נאַכטוואַנדלער וואַנדלט,
ווייסט נישט, וואָס היינט און וואָס מאָרגן —

ס'איז זיינס א תלמיד! — עס קאָכט זיך ביי לייטן,
עס גייט וועגן שוחטים, דיינים;
מע הרג'עט, מע מסר'ט, ער זיצט פון ווייטן,
פאַרקרימט און פאַר'חלש'ט זיין פנים.

נישט זיין איז דאָס שטעטל, ער וויל גאָרנישט וויסן,
און לערנט זיך עין־יעקב כסדר —
אים האָט גאַנץ זיכער ר' בערל געשמיסן,
א שריד ופליט פון חדר!

רירט אים נישט אָן, לאָזט רואיג אים לעבן,
לאָזט ביים עין־יעקב צופרידן!
עס האָט קיין למדנים ר' בערל געגעבן,
נאָר ציכטיגע, קראַנקלעכע אידן!

אין אייגענעם וועג איז ר' יאָסל געגאַנגען,
ער ציכטיגט די גרעסטע קונדייסים;
ר' בערל — א שערל, ר' יאָסל איז צוואַנגען,
און שרעקט נאָך מיט רוחות, מיט מתים.

עס האָבן די קינדער ס'גיהנום געפילט,
סמאָלע ברענט ביי זיי אין מוח'ל,
דאָס יונגע בלוט אין די אָדערן קילט,
מע זעט אויף א ליפּ נישט קיין שמייכל!

קוים האָט ער פון אונטער די ברעמען געבלינצלט,
עס ווערן די אויג'לעך פאַרלאָשן!
עס ווערן די הייטלעך, ווי פאַרמעט געריבצלט —
ער האָט מיט קבלה געדראָשן!

דאָס איז פאַר עלטערן טאָקע דערקוויקנד,
מע האָט אים געלויבט און געהויכט:
נשמה'לעך האָט ער געריוכערט, געטריקנט,
און גופים, ווי לייוונט געבלייכט!

עס האָבן די קינדער עכט־אידישע פאַרבן!...
חנ'עוודיג: הויט נאָר און ביינער...
עס טרעפט אפילו טייל קינדערלעך שטאַרבן,
נאָר דינען, חלילה, וועט קיינער!

א לאָך איז א חטא, און א שמייכל איז גיפט,
פאַר אַלעם דעם ברענט מען און בראָט,
און לצים, און רוחות באַוואוינען די לופט,
די בריקלעך פון הינטער דער שטאָט!

וואו נאָר א מפולת, א קרעטשמע, א מיל,
פול אַלץ טייוולאָנים און מתים...
און יעדע נאַכט איז פול מתים אין שול,
דאַווענען אין קיטלען, טליתים!

עס וואַלגערן זיך רוחות אין ליידיגע גאַסן
א חוץ אין גיהנום, אין תפת,
אין עולם הדמיון — מיליאָנען, מיליאַסן,
גלגולים אין חיות און עופות!

אין וועלדער בלאָנדזשען געקאָוועט אין דיבעס,
עס פוילט זיי פון רעגן דער רוקן,
אין חיות הקדושות, אין שרפים נוראים,
און קלאָגן, און בעטן זיך תיקון!

אחוץ נאָך פון יענע „מורידין ולא מעלין"...
(וואָס טרעפט זיך נישט איין אפיקורס).
אין כף־הקלע געשליידערט, ווי פיילן,
געוואָרפן עד סוף כל הדורות!

א מלאך, אז ס'זינדיגט, וויל גאָט נישט הערן,
קיין תירוץ, און עפנט די „שלויסן"...
עס פאַלט פונ'ם הימל א ליכטיגער שטערן —
גאָט האָט א מלאך פאַרשטויסן!

עס זינקט שוין דער ליכטיגער שטערן אין ים,
עס דינט שוין דער מלאך אין גיהנום דעם „ס"ם"
אין חיות הקדושות, אין שרפים נוראים,
געפינט דער רבונו של עולם חטאים —
וואָס האָפט נאָך א בשר ודם?

ס'גיהנום באַשרייבט ער גאָר לייכט, ווי א פעדער:
עס דאַכט זיך גאָר טייכן און פעלדער!
ת"ו מאות פרסא, גאָר גערנטער און סעדער,
און סאַמע אַנטיפּקע די וועלדער.

נישט מיט'ן אויג צו דערזען די לאָנקעס,
פּאַשען בהמות זיך טאָג אזוי נאַכט,
און איבער זיי פליען דאָרט אָסעס און באָנקעס —
א רשע דערזעט עס און לאַכט!

באַלד ווערט אים פינצטער און חושך פאַר די אויגן,
א שרעקעניש ליגט אויפ׳ן פּנים!
עס זיינען קיין פויגל, נאָר רוחות געפלויגן,
עס פּאַשן זיך סאַמע טייוולאָנים!...

ימים און טייכן — נאָר שוועבל אויף בעדער...
היים ווערט דעם רשע און קאַלט —
דערנער און פּאָקשיווע וואַקסן אין סעדער,
ס׳איז קיין אַנטיפּקע דער וואַלד!...

פון שוואַרץ־פייער נאָר וואַקסן דאָרט ריטער!
די לאָנקעס — געמויזעכטס צום זינקען...
עס ציט, ווי א סמאָלע, ס׳איז זומפּיג און שיטער,
זיי ווערן אין נעפּל דערטרונקען!

באַלד שלעפּט אן אָסע, א באַנק ביי די האָר,
ער שלעפּט, און עס קנאַקן די גלידער,
און שטעלט זיי צוריק אין געמויזעכטס אַנידער
און זינקען שוין ווייטער א יאָר!...

און פּאַליעס, און רעדער, און תליות צום הענגען,
און קעסלען מיט סמאָלע צום בריען,
און קאַלך־אויוונס צום בראָטן, צום זענגען,
און צוואַנגען — די נעגל צו ציען,

און פייער און פלאַמען, און אויטאָ־דע־פעען,
און אַלץ וואָס א איד האָט אין גלות געזען
און אָפּגעלעגט אין גיהנום ארכיוו, —
דאָס אַלצדינג פאַרטיילט ער, די שרעקלעכע זאַכן
פאַר מוקצה, פאַר רעדן, פאַר שטיפן, פאַר לאַכן,
און לויט דעם שטרענגסטן טאַריף!

ב

איינגאַנצן אַ שטוב מיט אַן אַלקער די וועלט,
וואו ס'האָט געלעבט און געליטן מיין העלד!
(אַ אידישער גבור, וואָס האָט איר געטראַכט!)
אין שטוב וואוינט גבריאל עם ציפּע זוגתו,
אַ איד נאָר אַ פּראָסטער, ופּרנסו:
אַ שוסטער בייטאָג און אַ וועכטער ביינאַכט!

קרום איז דאָס הייזל, פאַרזונקען, געבויגן,
דער דאַך מיט אַ דיוואַן פון מעך איבערגעצויגן,
באַוואַקסן — אַן אַלטע מצבה!...
די שויבן פּאַר עלטער פאַרגרינט און פאַרגעלט;
דאָך האָט אינ'ם שטיבל קיין ליכט נישט געפעלט:
עס איז דאָ אַ „צוהר" אין תיבה!

דער צוהר איז ציפּע, מען פלעגט זי אַלס מיידל
צו רופן ביים פאָטער — „דער קונדאָס אין קליידל";
געשטיפט נאָר, קאַטאָוועסלעך געטריבן...
דאָס הארץ איז אַ גאָלדנס, דאָס צינגל אַ קניפּיק;
היינט איז דאָס זעלבע, זי טראָגט נאָר אַ טשיפּיק,
דער קונדאָס, דער שפּאַס איז געבליבן!

דער קוימען־אויוון איז אָפּגעשיילט גאָל...
די כלים: נאָר דראַטווע און פלעקער, אַן אָל,
אַ שענקל, צוויי אָרימע בעטן...
וואָס איז ער? אַ וועכטער, אַ שוסטער אינגאַנצן,
נאָר אַלץ הויבט אָן שיינען און לייכטן און גלאַנצן,
אַז ציפּע הויבט אַלץ אָן צו גלעטן.

מיט ליכטיגע שטראַלן פון ד'אויגן די בלויע,
זיי שלאָגן זיך אָפּ ביי גבריאל'ן אין גרויע,

מיט ליכט ווערט באַגאָסן די שטוב!
און שטיל, וואו מ'הערט נישט דאָס לעבן פון נאָס,
נאָר דאָרט אינ'ם אַלקער, ווי טרויעריג און נאַס,
דאָרט, וואו ס'האָט קיינער נישט ליב —

וואו הייליגע ספרים אַרום אויף די ווענט,
ווי אַ קאַנאַניעץ אַן אייביגער ברענט, —
דאָרט איז ר' יאָסעלע'ס וועלט!
וואו ס'פליען נאָך פליגן און שפינען נאָר וועבן,
דאָרט פילט ר' יאָסל און שפינט אָפּ זיין לעבן,
דאָרט לערנט ער קבלה און קנעלט!

ער האָט זיך באַדינגען אויף קעסט און קוואַטיר,
ליכט ברענגט אַ ביסל די שוויבענע טיר...
איך ווייס נישט: אַן אַלמן, אַ גרוש?
נאָר עלנט אַ שטיין, נאָר תעניתים, סגופים,
ענויים און שמות, השבעות, צרופין —
אויף אייביגע יאָרן אַ פּרוש...

אין אַלקער דאָרט קנעלט ער און ס'טרעפט זיך ביינאַכט
ר' יאָסל בלייבט זיצן גאָר ראַפּטום פאַרטראַכט,
און גלאָצט מיט די אויגן גאַנץ לאַנג אויף דער טיר;
עס דאַכט, ער שווייגט, און עס לאָזט זיך דאָך הערן,
אַ פרעמדס, אַ קול גאָר, פול ווייטאָג, פול טרערן,
און לערנט מיט די קינדער דעם שעור!...

עס שרעקט די תלמידים, עס לעבערט אין אויער,
עס שטעלן זיך האָר און נעגל קאַפּויר,
און פּלוצלונג — דאָס קול הויבט אָן לאַכן!...
מע ווייסט עס אין שטעטל, מע קלערט, און מע טראַכט...
אַ סברא, דער „מגיד" באַווייזט זיך ביינאַכט...
מע וואַרט נאָך אויף גרעסערע זאַכן!

ווינטער בייגאַכט, און קיין קריש אָפּגעבראָכן,
דאָס ליכט נישט אפילו מיט שפּילקעס געשטאָכן,
קיין האָר געצווינגן, ווי ס'טרעפט אין חדרים;
פאַר „אונזערם” א תלמיד איז דאָס נישט קיין שטייגער,
אויסגעברענט האָט עס, ס'איז ניין דער זייגער, —
די קינדער פאַרמאַכן די ספרים!

עס שלייכן אין שניי שווין די אָרימע קינדער,
עס פרידן די פיסלעך, מע גייט נישט געשווינדער,
דרך ארץ, די אויגלעך פאַרגלייסט!
פון שניי נישט קיין קוילן, דאָס איז נישט קיין אָרט,
אהיים גייט מען רואיג, פּאַמעלעך... וואָס וואַרט
דאָרט אויף די קינדער? ווער ווייסט?

וואָס קומט אים אַקעגן, ווען ר'עפנט די טיר?
דעם טאַטנס א שמייכל: צי קענסטו דעם שעור?
א קניפּ... און גאָר אפשר — די מוטער?
זי שטעלט אים ביים וואַרעמען אויוון אנידער,
זי ווישט אים דעם שטערן, דערוואַרעמט די גלידער,
באַגיסט אים קאַרטאָפּלעס מיט פּוטער.

איין אינגל בלייבט דאָך אין חדר אליין,
אויף אים האָט קיין הארץ נישט געקלעמט!...
אים וואַרט נישט קיין מוטער, ער האָט נישט קיין היים;
א יתום, א קינד פון דער פרעמד.

ער איז ביי ר' יאָסל'ען אויף דירה און קעסט,
ער ליגט שווין אין בעטל פאַרקנוילט...
ער שלאָפט שווין און ציטערט אינגאַנצן; ווער ווייסט,
וואָס פאַר א חלום אים גרוילט!

גאָט ווייסט וואָס אים חלום'ט! צי שמייסן אים שדים,
און פייערדיג פילט ער די רוט!
צי בייסט אים דער הונט פון גיהנום דער שוואַרצער,
און זויגט אפשר לילית זיין בלוט?

און אפשר געוואָרפן אין גרוב צווישן שלאַנגען,
מע גיסט אים גאָר שוועבל אין מויל!...
ער שווימט אין זיין אייגענעם שוויים אינ'ם קאַלטן,
עס יאָגט אין די ביינדלעך א גרויל.

אין בעט געגנאיבער שלאָפט נאָך נישט ר' יאָסל,
פאַרטראַכט און דער שטערן פאַרצויגן,
אין פינצטערן אַלקערל לייכטן און גלאָצן,
ווי פאָספאָר, די ווילדע צוויי אויגן...

און דורך א שפּאַרע פון טיר שלאָגט אַדורך,
און פאַלט אויף זיין פּנים א ליכטיגע שטראַל,
ווי בלאַס איז זיין פּנים, אויף אים איז צעגאָסן,
א מין עגמת נפש, א שרעקלעכער קוואַל...

עס הערן פון הינטערן ווענטל זיך שטימען
פון ליכטיגן צימער אַרוים;
גבריאל, דער וועכטער, געזעגנט זיך צינדערט
מיט ציפּע'ן, זיין ווייב, ביז כעלות...

ערשט נאָך א חתונה — קושן זיך ביידע...
— „גאָט זאָלן גע'ן בעסערע צייטן,
קאָן איך אַלס שוסטער אויך האָבן פּרנסה...
און לעבן, ווי ס'לעבט זיך ביי לייטן".

דערוויייל גאָט צו דאַנקען, האָב'מיר דאָך פּרנסה...
ציפּע, ס'איז שפּעט, לאָז מיך גיין"...
זי כאַפּט אים די באַק אָן, און קושט אים נאָך שטאַרקער,
— „האָסט אויף דעם באַק אַלע ציין!"

ארויס גייט דער וועכטער, ר' יאָסל שליסט ד'אויגן,
און זיפצט אָפּ פון האַרץ, פונ'ם טיפן...
ער עפנט זיי ווייטער, זיי גלאָצן נאָך ווילדער,
הערט ער פון דרויסן דאָס רופן:

„היט אייך פאַר פייער!" „פאַר פייער", „פאַר פייער!"
און ציטערט און שווידערט אינגאַנצן...
שטיל איז אין שטוב שוין, דאָס ליכט איז פאַרלאָשן...
נאָר זיינע אויגן — זיי גלאַנצן!

פיבערהאַפט גלאַנצן די ווילדע, די אויגן,
ער ליגט אַליין פאַרטראַכט, פאַרטיפט;
מיטערנאַכט זעצט ער זיך אויף, ווי דערשראָקן:
— „חיימ'ל", וועקט ער און רופט...

חיימ'ל כאַפּט זיך מיט שרעק אויף פון חלום,
אין ד'אויגן נאָך ציטערט א טרער.
— „חיימ'ל — הייסט ער אים, — לעג צו געשווינדער,
צום ווענטל די אויערן און הער:

„צי שלאָפט שוין די אשה, צי שלאָפט זי שוין דאָרטן?
בויג צו די אויערן און האָרך!"
און חיימ'ל ענטפערט: „ס'איז פינצטער אין שטוב שוין,
מען שלאָפט, איך הער נישט קיין שאָרך!

—„אַ, חיימ׳ל, הער״, מאַכט ווייטער ר׳ יאָסל:
„ערגער ווי שעטנז, ווי טרפות,
אַ, טויזנט מאָל ערגער נאָך זיינען די נשים,
די נשים, זיי זיינען מכשפות!

„און שטאַרק איז דער כשוף, פון ווייטנס דער כשוף
ער ברעכט דורך מויערן און ווענט,
עס ליגט דאָס גיהנום ביי זיי אין די אויגן,
עס ווערן נשמות פאַרברענט!

„עס שפּריצן פונקען אַרויס פון די אויגן,
דאָס פייער—גיהנום׳דיג שוואַרץ!...
מיר שלינגען איין מיט׳ן אָטעם נצוצין,
פון זיי שטריקן זיך פעדים אין האַרץ!

„דער יצר־הרע פלעכט ווייטער די פעדים,
איז מיט זיי מבלבל דעם מוח,
און בינדט די נשמה מיט ד׳אייגענע פעדים,
ביז זי בלייבט ליגן אָן כוח!

„ער בינדט און ער פלעכט, די נשמה בלייבט ליגן,
פונקט ווי אין שפּינוועבס אַ פליג,
ביז זי בלייבט ליגן פאַרשמאַכט און פאַר׳חלש׳ט,
און זעט ער, אַז ס׳איז שוין גענוג,

„באַווייזט זיך אַרויס ערשט דער שטן המשחית,
אין צלם פון אשה פאַרשטעלט...
עס ציטערט און צאַפּלט די פליג, די נשמה,
זי זעט שוין, עס עקט זיך איר וועלט!

„און פונקט, ווי א שפּין מיט א פליג אזוי טוט ער,
דער שטן המשחית, דער ס״ם,
ער זויגט אוים איר חיות, איר זאפּט און איר בלוט,
און לאַכט זיך נאָך אוים מן־הסתם״!

ווילד הויבט זיך אופ׳עט ר׳ יאָסל און זעצט זיך,
חיימל׳ען פונקט געגנאיבער:
„דעם יצר־הרע ווער גובר איז, חיימל,
הערסטו, איז טאַקע גבור!

„אָ, חיימ׳ל, הער, איך זאָג דיר נישט מער,
די וועלט—צו וואָס איז זי גלייך?
די מענטשן — וואָס נישט? — זיי זיינען נאָר פיש,
זיי שווימען אַרום אין א טייך...

„פאַרשטייסט מן־הסתם, דער פישער איז ס״ם,
ער שטייט זיך ביים טייכל, ביים ברעג,
און לאָזט אָפּ דעם ליץ, די אשה — זיין נעץ...
רחמנא־לצלן, איז אן עק!״

ג

פינצטערע רוחות און שדים — צערינט!
צעיאָגט אייך, טייוולאָנים! גיהנום — פאַרשווינד!
צעריים זיך, דו שפּינוועבס! — ווי שפּיציגע פייל
שטעכן די זוניגע, גאָלדענע שטראַלן.

עס איז גרויסער טאָג שוין! איך טרייב קיין קאַטאָוועס,
די פראָסטע זון מיין איך! ר׳ יאָסל׳ס באַלעבאָס,
דער שוסטער בייטאָג און דער וועכטער ביינאַכט,
צעציט זיך און עפנט די אויגן — דערוואַכט!

ער זאָגט „מודה אני" און רייבט זיך גוט דורך
די אויגן ; אים וואונדערט, ער הערט נישט קיין שאָרך,
עס וועקט אים אויף ציפּע טאָג־טעגלעך כסדר,
וואו איז זי געגאַנגען ? וואָס קנעלט נישט דאָס חדר ?

צי איז עס א חלום ? ער קנאַקט זיך די הענט,
ער קוקט אויפ'ן קוימען — א פּייערל ברענט,
עס קאָכט זיך א יויכל, ער פּילט עס אין מויל,
ער שפּרינגט שוין אַרוים פונ'ם בעט, ווי א קויל !

ער כאַפּט די שטיוול, ער ציט שוין ביי די אויערן,
שמייכלט, עס ווערט דאָך דער שמייכל געפרוירן,
עס ווערן נאָך טריבער די אויגן די מאַטע,
און דרייט דעם פאַרמאָרזשעטן קאָפּ דעם קודלאַטן,

וואו זיינען זיי אַלע, ר' יאָסל, די קינדער ?" —
עס ווערט אים אומהיימלעך, עס שרעקט אים דאָס וואונדער ;
ער קנייטשט זיך זיין שטערן, ער הויבט שוין אָן זאָרגן,
פּונקט יאָוועט זיך ציפּע פון אַלקער : „גוט מאָרגן !"

פאַרשוואונדן דער וואָלקן, די זאָרג שוין פאַרפלויגן,
און ליכט אויפ'ן פּנים און פרייד אין די אויגן !
זיי קוקן און שמייכלען גוטמוטיג, ווי קינדער ;
קיין צייט איז צו פרעגן, פאַרגעסן דאָס וואונדער.

ער גיסט אָפּ די נעגל, זי גיסט אוים די שיסל,
און וואַשט אים דעם קאָפּ שוין, אים פרעסטלט א ביסל,
דאָס גרויסע קינד ציטערט, זי זייפט אים און ווישט,
און קעמט אים, ער שמייכלט דערקוויקט און דערפרישט.

דעם תפילין־זאק כאפט זי אראפ פון דער וואנט,
דערלאנגט אים, — „צינד דאוון!" ער כאפט מיט איר האנט,
עס רייסט זי אוים ציפע: „ניין, מארזאק, צינד ניש'!"
ער דאוונט, זי שוימט שוין און גרייט שוין צום טיש.

אט וואסער צו וואשן, אט פעפער און זאלץ,
אט מעסער און לעפל און רעטעך מיט שמאלץ;
עס דינען די פינגער אלס גאפלען גאר פיינע,
זיי מיאוס'ן זיך גאר נישט — א שיסל גאר איינע...

ער שפייט אוים „עלינו", און שמייכלט גאנץ ליב,
זי ניסט שוין דאס יויכל, עס שמעקט שוין אין שטוב,
נעבראקט אינ'ם יויכל דריי נעכטינע בייגל...
נאר פלייש גאר א פיצל, עס דאכט זיך פאר פייגל...

דער קאפ דער קודלאטער ער הויבט זיך אן בויגן,
עס ווילט זיך דעם נאשער, ער בלאזט אויף די ליפן;
ציפע פארשטייט אים און טראגט אים א קעגן,
א קוש גאר, א הייסן דאס מויל צו פארשטופן!

נאר זי דערמאנט זיך, ווערט טרויריג און באנג,
עס איז איר גאר פון די געדאנקען ארוים:
„צי וויסטו, גבריאל, דער יתום איז קראנק,
דעריבער דאך קנעלט היינט ר' יאסל אין קלויז!...

ר'איז חרב דער יתום, גאט היט און באשירעם!
וואס קלערסטו, ער פייניגט די קינדער, די ווערים,
צינד שלאפט ער. נאר פריער, דו זאלסט געוועזן הערן,
א גאט'ס רחמנות!" — עס ווייזן זיך טרערן,

און טונקעלער ווערן די אויגן די בלויע,
די ברוסט אין איר ציטערט, דאָס פּנים ווערט ווייס.
„ר׳ יאָסעלע — הערסט — איז א חיה נוראה,
איך וואָלט אים צעריסן אויף שטיקלעך פאר כעס!״

—„ציפּע, פאַרוואָס? ״ — „אַך, א קליינינקייט גאָר,
מע נעמט אַזאַ אינגל, א יתום פון ווייט...״
—„ניי שוין, גיי, ציפּע... אויף מיר אַזאַ יאָר,
ווי פון דעם יתום וועט ווערן א לייט״!

—„דערוויילּ, זע איך, איז ער פאַר׳חלש׳ט אָן כוח!...
ווי האָט מען קיין יהדות — צו מוטשען א קינד!״
—„אוי, ציפּע, ציפּע, דו שריי נאָר נישט הויך,
פאַר דער נשמה איז דאָס אַלץ געזונט!״

ער ציט זי צו זיך, זעצט זי אויף דער שויס.
„אַזוי רעדן, ציפּעניו, רופאים נאָר, דראַבעס!
מיין נאָר נישט ציפּע, ס׳רחמנות איז גרויס,
זאָלסט הערן „אַלשיך״ אין שולעכן שבת.

„אוי, דו זאָלסט הערן! נשמה איז אַש.
אַש איז נשמה, דאָס הייסט: א פייער!
און אַז זי פלאַקערט, פאַרברענט זי דאָס פלייש...
נאָר, אַז זי ברענט, אַז זי פלאַקערט איז טייער!

„זען בחוש קאָנסטו, עס וואַקסט אין דער ברייט,
עס וואַקסט אין דער לענג נאָר א שוסטער א גראָבער,
א שניידער, א קצב; דאָס רבי׳ל, קוק אָבער
אָן חיות, אָן לעבן און קוים וואָס עס גייט!

„באטראכט די דיינים! פאר דאָס זייער לוין
איז דאָרט, וואו דער גוף איז שוין גאָרנישט קיין **גאה**;
אין בית־דין של מעלה, וואו, ציפעניו קרוין,
קיין שניידער, קיין שוסטער, האָט גאָרנישט קיין **דעה**!

„ווייל דאָרטן — אוים עזות, דאָרט מאַכט מען קיין כוסה,
קיין שניידעריש ווערטעלע גילט גאָרנישט דאָרט,
דאָרט זיצן אָבות, צדיקים גאָר גרויסע...
און גאָט אליין לערנט, מען הערט יעדעס וואָרט!

„הלואי וואָלט דיין מאַן אַזאַ פּנים געהאַט,
און זאָל נאָר די שווארציטשקע פינטעלעך לעזן!"
דאָ שפּרינגט אויף ציפּע: „און איך זאָג דיר גלאַט,
אַז איך וואָלט דעמאָלט דיין ווייב נישט געוועזן!

„איך בין אַ שניידער'ס אַ טאָכטער, מעגסט לאַכן,
מיין שכל וועט אייביג שוין שניידעריש בלייבן,
מען זאָל באַדיי פּעקל־פּלייש דאָרט פון מיר מאַכן,
הערסטו, גבריאל: קאַסטרוי זאָל מען טרייבן,

„איך וויל קיין געווייקטן, קיין הערינג, קיין גולם,
איך קאָן נישט ליידן, און מעג דיך פאַרדריסן,
עס שלאָגט מיר קאַפּויר, דערזע איך דעם עולם,
די וואָנצעס מיט טאַבאַק, דאָס הוסטן, דאָס ניסן"...

זי זעצט זיך צוריק אויף דער שוים ביי גבריאל'ן:
„גיב מיר נאָר, מאַרזאַטש, די וואָנצעס צו שפּילן,
זיי מיט דיין אַלשיך נישט גרוים!
תורה קאָן איך דאָך פון „צאינה וראינה"
תורה איז תורה, צי די, צי יענע...
הוידע מיך נאָר אויף דער שוים!

שרעק דיך נישט! גליידך אוים דעם שטערן, און שמייכל,
איך וועל דיך לערנען, דיין ציפּע האָט שׂכל!
זיי פירן אָרום ביי דער נאָז!
פאַרוואָס קומט גן־עדן, זאָלן זיי מיר זאָגן,
נאָר געלעניש־זאָכעניש, נאָר חולה־מאָגן?
גבריל'טשע, איך פרעג דיך, פאַרוואָס?

„צי זיינען געוועזן אויך שוואַך און אָן אָטעם
יעקב אָבינו'ס עשׂרת השבטים?
געדענקסט: אַז אַ קול זאָל דערלאַנגען
ביז פּרעה'ן צום פּאַלאַץ, געדענקסטו, גבריאל,
פּרעה פאַר שרעק — אַ טאָלעץ פון דער שטול...
און היינט־זשע דאָס שפּרינגען אויף זאַנגען!

„און יוסף הצדיק האָט נישט קיין גן־עדן?
און איז דאָך געוועזן גאָר שיין, ווי די וועלט,
און האָט זיך גאָרנישט דאָס פּנים פאַרשטעלט,
כאָטש אויף אים קוקן אי ווייבלעך, אי מיידן!

„און וואָס איז געוועזן, זאָג, שמשון הגבור?
ווייל זיי פאַרדרייען דעם קאָפּ, די גנבים?!
הערסטו, גבריאל, איך זאָג דיר דעריבער...
הער נישט די שוטים, הער נישט די כלבים!"

דעם פינגער לעגט ציפּע אַרויף אויפ'ן נעזל:
„און וועסט נאָך, גבריאל, אַמאָל ווערן געוואָר,
ס'שטיליטשקע וואַסערל, ס'קליינינטשקע גרעזל,
איז דאָך..." זי רוימט אים אַ סוד אויפ'ן אויער...

ער שמייכלט האַלב גלויביג: „עס קאָן אפשר זיין!"
זיי שפּרינגען אויף ראַפּטום, זיי האָבן געהערט
אַ זעץ פון'ם אַלקער, זיי לויפן אַריין,
אַראָפּגעפאַלן איז דאָרט דער יתום אויף דר'ערד.

פון מיילעכל פּיענע: „אָ, מאַמעניו קרוין!
קום שוין געשווינד, מיר די שפּין צו פּאַריאָגן;
זי שטייט אויף מיין קעפּל, אָט נאָגט זי מיך שוין,
זי וועט מיר דאָס בלוט מיינס... זי וועט מיך אויסנאָגן!"

גאַנץ לאַנגזאַם איז צו זיך דער יתום געקומען,
און קוים איינגעשלאָפן נאָך טיי מיט ציטרין...
—„דיר וועל איך, ר' יאָסעלע, צאָלן מזומן...
פאַר אים זאָל זיין מוטער אין הימל זיך מיען!"

„שניידעריש" וועט זי אים שטעלן שוין א חופּה,
און גאָט זאָל דעם יתום די כוחות דערפרישן!...
פאַר כעס און רחמנות ציטערט אזש ציפּע,
זי הויבט אָן דעם יתום צו גלעטן, צו קושן...

ער בלייבט שטיין א רגע, גלייך ר'האָט א ישוב,
די ליפּן פאַרבייסט ער, דאָס פּנים פאַרביטערט,
ער לעגט די הענט אויף דער קליאַמקע, זי ציטערט
און שעפּטשעט: „רבונו של עולם! א כשוף"...

גבריאל דערזעט אים, בלייבט קאָמיש דערשראָקן,
עס פאַלט פון דער האַנט אים דער האַמער, דער פלאָקן:
דער קוימען איז ליידיג, ר' יאָסל קומט עסן;
זי האָט זיין יויכל פאַר צרות פאַרגעסן.

דורך גייט ר' יאָסל, אין אַלקער איז טונקל,
דערזעט ער נישט ציפּע'ן, גייט גלייך צו צום ווינקל,
צום קינדערשן בעטל, דערזעט זי אין עק,
און בלייבט שטיין פלוצלונג פאַרשטיינערט פאַר שרעק

און ציפּע שמייכלט: „זייט מוחל, איך בעט אייך,
איך האָב מיך פאַרשפּעטיגט, איך גיי אייך ערשט קאָכן;
מען טאָר נישט אָפּטרעטן פון קראַנקן, איר זעט דאָך,
א שפּין איז אויף אים דאָ אין חלום געקראָכן.

„נאָר זאָגט אים כאָטש היינט נישט קיין מוסר, ר׳ יאָסל,
אויסרוען זאָל ער זיך, אויסשלאָפן פריער!
איך וועל אייך גרייטן צום טיש, היינט, ביי מיר,
אָט, מאַך איך שוין פייער און שטעל צו דעם ראָסל.

„און ווען זיין אַלץ פאַרטיג, וועל איך אייך שוין רופן,
צעהאַק א פּאָר שפּענדלעך, געשווינדער, גבריאל!״
ר׳ יאָסל זיפצט אָפּ פונ׳ם האַרץ, פונ׳ם טיפן,
און פאַלט אַנידער ביים ברעט אויף דער שטול...

ער זיצט אויפ׳ן בענקל אָן אָטעם, אָן כוח,
עס פלאַמען ווילדע געדאַנקען אין מוח,
און צינדן אונטער די אויגן, זיי ברענען...
ער שפּאַרט דעם קאָפּ אָן ביים יתום צופוסן;
אים ווילט זיך דעם ווייטאָג פון האַרץ אַרויסגיסן,
עס ווילן זיך די טרערן פון ד׳אויגן נישט טרענען.

זיי זידן אין ד׳אויגן און ווערן פאַרברענט.
„רבונו של עולם!״ פאַרברעכט ער די הענט.

„רבונו של עולם, דו הייסט דאָך „רחמנא״,
צי בין איך פאַרביי שוין, האָב איך קיין תקנה?

עס העלפט נישט קיין חלש׳ן, בעטן און שרייען,
„הבא לטהר...״ וואו׳ז דער „מסעיין״?

„דער יצר הרע איז פּרעה... מצרים...
זאָל זיין, רבונו של עולם, „בשלח״!
עבודת־הפּרך... דיין עבד... באַפרייען!...
שיק מיר דיין הילף שוין, באַדיי דורך א מלאך.

„אין זכות פון צדיקים, קדמונים און אבות,*)
זאָל זיין מיין רעכטע און לינקע מרכבות...
איך ברען, ווי א גלאָווניע, גאָט, שלעפּ מיך אַרויס
פון העלישן פייער, עס ברענט שוין מיין פלייש!
לאָז ווערן מקוים: כאוד מוצל מאש;
אַניט לעש—דאָס העלישע פייער שוין אויס!

„ווי א קינד ביים טאַטן בעט איך זיך ביי דיר,
גאָט, מאַך זי מגונה, גאָט, מאַך זי מכוער,
אַניט—כאָטש זאָל בלייבן דער וועכטער אין שטוב!
איך וויל נישט קיין יחוד, כ׳וויל בעסער שטאַרבן!
כחרס הנשבר? צעברעך, ווי א שאַרבן,
איידער דער יחוד — שוין בעסער אין גרוב!

„און גייט ער אוועק נאָר, און רופט זי מיך עסן...
גאָט! כ׳וועל דיין הייליגן נאָמען פאַרגעסן...
די שלעכטע מחשבות, זיי ברענען און זידן!
רבונו על עולם, דאָס זעסטו נאָר איינער,
אין האַרץ און אין מוח, אין מאַרך פון די ביינער,
אין רמ״ח אברים, אין אַלע שס״ה גידין!

„די קליפּה וועט גובר זיין, ס׳וועט איר געראָטן,
רבונו של עולם! שריי נאָך אָן דעם שטן!
איך וויל קיין נסיון. אָ! לאָז ער זיך ווענדן,

---

*) עין תפילה ליצ״ה, סדור אורח חיים.

צו גרויסע צדיקים, צו שלמהס א בעט,
וואו ס'וואַלטן אים „ששים גבורים" געפּלעט
מיט שווערדן פון אונטער די לענדן !"

דער וועכטער געזעגנט זיך צינדערט מיט איר,
ער הערט אים אַרויסגיין, עס קלאַפּט צו די טיר.
„חבל על דאבדין !" רופט ער פאַרביטערט !
ער רייסט זיך די פּאות, קנייפּט זיך די באַקן,
און הויבט אָן די פינגער צו ברעכן, צו קנאַקן,
ער בענקט נאָכ'ן רופן און שרעקט זיך, און ציטערט !

ד

ער ריטשט זיך פון בענקל, ער בלייבט ליגן כורעים,
ער וויל זיך אויפהויבן ; אומזיסט זיין באַמיען,
ער חזר'ט און חזר'ט אַלץ : „ששים גבורים",
און די גבורים, זיי שלעפּן און ציען.

דעם רעשט שיר השירים אַרויף אויף די ליפּן ;
די פּסוקים זיי יאָגן זיך, שטויסן און שטופּן
(אין מוקדם ומאוחר אין הייליגן ווערק !)
די פּסוקים — זיי יאָגן זיך, וויקלען זיך, מישן,
און פון „ישקני" (אָ, לאָז ער מיך קושן !)
ביז „הרי בשמים" (פון בשמים די בערג !)

אים דאַכט זיך, אַז ציפּע — זי שטייט אים אַקעגן :
זי האַקט אים אַלץ איבער אינמיטן מיט פרעגן ;
צי מיינט איר דעם טאַקע די כנסת־ישראל ?
איך האָב אַלע ציינדלעך, דאָס קאָנט איר מיר גלויבן ;
ציינדלעך, ווי פּערל, און אויגן, ווי טויבן,
—„צי האָט איר באַטראַכט מיינע אויגן אַמאָל ?

„א ליליע בין איך!" זי שמייכלט און לאכט:
„זעט נאָר מיין העלזל, מיין פּנים באַטראַכט!
זעט נאָר די בעקלעך — ווי רויזן אין טאָל;
די גביר'ישע טעכטער, טוען זיך אָן הערנער!
איך בין דאָך די שענסטע, א רויז צווישן דערנער!...
מיך מיינט איר, נישט כנסת־ישראל!

—„צי בין איך נישט שיין, ווי שולמית, און יונג?
צי רינט מיר נישט מילך, און האָניג פון צונג?
פון מיין קול ווערט איר גאָר נישט נתפעל?
איך שיין—די לבנה, איך שיין, ווי די זון,
איך בין שולמית, איר ווייסט ווער איך בין!
מיך מיינט איר, נישט כנסת־ישראל.

„אין כנסת־ישראל פארגעסט שוין, און זעט,
דאָ שטיי איך, שולמית, און שלמה זייט איר!
קומט, דריקט אייך צו — ווי א חתימה צו מיר,
מיין אָטעם איז עפּל, מיין גומען איז מעד!

„וואָס שרעקט איך, ר' יאָסל, וואָס קריצן די ציין?
איר מיינט, ס'איז דער טייוול, ער מאכט אייך צו שפּאָט?
אָ, חס ושלום! איר זאָגט דאָך אליין:
„שלהבת יה", די פלאַם איז פון גאָט!

די פלאַם איז פון הימל, פון גאָט איז די פלאַם,
זי ווערט נישט פארלאָשן... קיין טייכן, קיין ים,
זעט, ווי איך שמייכל, בין גליקלעך און קוועל!"
און קוים רופט די אמת'ע ציפּע: „ר' יאָסל!
„איך בראָק אייך שוין בייגל, איך גיס שוין דעם ראָסל",
טרעט ער שוין איבער די שוועל!

ה.

דאָס קאָן איך אייך זאָגן מיט ריינעם געוויסן:
ער האָט זיך געוואַשן, און אָפּגעווישט ריין,
נאָר „שאו ידיכם"—דאָס קאָן איך נישט וויסן,
צי זאָגט ער באמת, ר' יאָסל, צי ניין.

מיר דאַכט זיך, שעפּטשעט נאָר: קליפּה און קליפּה,
און זאָגט פון דער ברכה קיין וואָרט.
„נו זעצט זיך, ר' יאָסעלע!" שמייכלט נאָך ציפּע,
„זעצט אייך, אָט דאָ אויף מיין אָרט!

„און מאַכט שוין, ר' יאָסל, א מוציא, איך בעט אייך...
איר זאָגט אַלץ, און זאָגט אָן א שיר".
ער פאָלגט זי. — „אָט זאַלץ, מיט א שטיקעלע רעטעך,
עס זעט אויס, איר מיאוס'ט אייך פאַר מיר?

„וואָס מיאוס'ט איר אייך פאַר מיר, פאַר וועלכער דרשה?
צי זע איך אייך אויס אַזוי מיאוס?
מיין מאַן, גבריאל, זאָגט אויף מיר „נישקשה"...
און שמייכלט דערביי אַזוי זיס...

„א צוקערקע—זאָגט ער—נאָר אייך? ווער קאָן וויסן—
איר זיינט נאָר אַן אַנדערער איד!"
(עס וואַרפט אים דאָס פיבער, עס שטיקט יעדער ביסן,
עס ברענט אים אין הארצן, עס זידט).

„מיין מאַן גבריאל... גוט איז ער זייער
און... כ'זאָל אַזוי וויסן פון שלעכטס,
וויים איך, וואָס פעלט אים... נאָר גראָב אומגעהויער—
(דאָ גיט זי פון הארצן א קרעכץ).

„ער קעמט זיך אפילו... אָן שפּיצן די באָרד...
און פּאה'לעך, ווי איך האָב ליב,
נאָר גרעבלעך!... ר' יאָסל... ווען איר וואָלט געטאָרט..."
(עס דרייט זיך אַרום אים די שטוב).

„ווען איר אָן פּאות, א בערדל אָן שפּיצן!...
אך, אידן! איר זייט גאָר נאַראָניט!
עס שלאָגט אייך די תורה אין ד'אויגן, ווי בליצן,
די חכמה, זי שיינט אויפ'ן פּנים.

„און ווייבלעך די שענסטע... זיי וואָלטן געשטאָרבן!...
פאַרשטופּן זיי ד'אויגן אין דר'ערד...
און מאַכן פון ליכטיגן פּנים א חורבן,
מיט קאָלטענעס — פּאות און בערד..."

פרעגט, וואו האָט ציפּע די שפּראַך געלערנט?
א שניידער'ס א טאָכטער געוועזן,
גאָר ווייט פון ביכער, ראָמאַנען—ענטפערנט,
אפילו נישט „שמ"ר" געלעזן.

א שניידער'ס א טאָכטער, פון טאַטן, פון זיידן,
וואו נעמט זי די קונצן, די זאַכן,
וואו נעמט זי דאָס זיסקייט אין שמייכלען, אין לאַכן?
דאָס איז אַלץ — די שלאַנג פון גן־עדן!

אזוי האָט געדייבערט די שלאַנג,
עס האָבן זיך די ווערטער, עס האָט זיך דער קלאַנג
אין וואַקסענעם הערצל אָפּפאָטאָגראַפירט!...
און חוה פאַרירשנט אויף אייביג די טעכטער,
דעם וויין—אינ'ם רעדן, דעם מעד אין געלעכטער,
א שמייכל, וואָס ציט און פאַרפירט...

דאָס ווערט נישט געלערנט, דאָס ווערט נישט שטודירט:
דאָס וואַקס־צילינדער קוים האָסטו באַרירט,
עס קלינגט שוין, ווי האָניג און ווערטער־שעפּטאַלן!
בלומען באַשיטן דיין זעלע מיט שטויב,
עס דאַכט זיך, עס זינגען מלאכים דיין לויב,
די טאָפּיעסט אין גאָלדענע שטראַלן.

דאָס איז די שלאַנג אַליין. נישט נאָר אונזער זיידן,
האָט זי פאַרטריבן פון שטילן גן־עדן,
נישט אדם הראשון אַליין!
און נישט איין שמשון הגבור געשוואַכט,
נישט איינעם די טויערן פון הימל פאַרמאַכט,
מע זאָגט נאָך, אז שקר החן,

הבל היופי! דאָס בלוט הויבט אָן וועלן;
קוים גיסט זיך דער האָניג פון ליפּן, ווי קרעלן!
עס קלינגען די טענער, ווי זילבערנע גלעקלעך,
און דער טאָג שמייכלט אויף ראָזיגע בעקלעך,

און אויגן בריליאַנטן, זיי לייכטן און בלישטשען —
ווער ווערט נישט שכור פון די ארבע כוסות?
עס הויבט אָן ר' יאָסל'ען אין העלזל צו סווישטשען,
און קוים, וואָס ער אָטעמט, ער כראָפּעט—א גוסס...

ער גוסס'ט, ער כראָפּעט: אָ, ציפּעניו קרוין,
נו, נאַ דיר די פּאות, אָ, נעם זיי דיר שוין...
איך בין זיי דיר מקריב!... איך וויל זיי נישט מער,
און נעם דיר די שפּיצן, אָ, נעם אויף נאמנות...
און ציפּע פירט אוים דעם שפּאָס אָן רחמנות,
זי שמייכלט און — האַלט שוין די שער...

ו

קאַנט איר די ווילדע טראַפּעען פון שלאַכט?
בלילה ההוא, אין דער דאָזיגער נאַכט,
האָט ציפּע דלילה געוויזן מיט גאוות,
איר מאַן, גבריאל'ן, די ווילדע טראַפּעען,
ער האָט זי מיט שרעק באַטראַכט און באַזען:
שמשון הגבור'ס — ר' יאָסעלע'ס פּאות.
און שפּיצן פון בערדל! ער האָט זיי דערקענט...
זיי האָבן די האָר אין דעם גרוב פאַרברענט.

זיי שטייען דאָך טרויעריג; עס פרעגט זי זיין בליק:
צי האָסטו פאַר דעם נישט פאַרהאַנדלט מיין גליק,
צי האָסטו נישט מיך פאַרקויפט דאָ אין זאַק?!
איר ווערט אויך טרויעריג, עס ווילט זיך איר כליפּען.
זי האַלזט אים און קושט אים: „צי גלויבסטו נישט ציפּען?
איך האָב'ן געוואָרפן ארגים, דעם צבועק".

———

באַטש שפּעט—נאָר אין ציפּע'ן דערוואַכט דאָס געוויסן,
עס קלעמט זי ביים האַרץ שוין אַצינד,
און פּלוצים ווערט איר דאָס קול אָפּגעריסן,
פאַרשטעלט זיך דאָס פּנים געשווינד.

זי פאַלט אויף זיין אַקסל, זי הויבט זיך אָן שעמען,
—„געזינדיגט... איך וויים עס אליין...!"
און פיבערהאַפּט ציטערן ליפּן און ברעמען,
צינד לאָזט זי אַרוים אַ געוויין!

„גבריאל'טשע, ס'טוט באַנג... אוי, גבריאל'טשע, ס'איז מיאום"...
זי קלעמערט אים פעסטער אַרום.
„איך וועל איבערבעטן... אים וואַשן די פּיס!"...
גבריאל'טשע שטייט טרויעריג און שטום...

פאַרשוואונדן ר׳ יאָסל, מען ווייסט שוין כסדר
אין שטעטל איננאַנצן, ווי ס׳איז געשען:
„אליהו הנביא אין פּויערשע קליידער
(עס האָט אים נישט איינער ביינאַכט נאָך געזען),

„איז פאַרטאָג געקומען און האָט אים גערופן,
גאָר ווייט פון׳ם ישוב, וואָס האָט איר צו זאָרגן!...
אין א הייל זיינען זיי ערגעץ פאַרבאָרגן,
זיי מאַכן אין מדבר צרופין״...

דעם יתום האָט מען דערוויל אָפּגענומען,
אַנדערע—וואַרטן און האָפן,
מ׳איז זיכער אין שטעטל, ר׳ יאָסל וועט קומען,
עס האָט זיך אַזוינס שוין געטראָפן!...

אַזוינס דאַרף צו דויערן א חודש לערך;
ר׳ יאָסעלע׳ס קעפּל איז פייער און פלאַם,
ער וועט זיך נישט זשאַלעווען קפיצת-הדרך,
און וואַרפן דעם נאַרטל אַריבער א ים!

דאָך יאָרן פאַרגייען, דער אַלקער שטייט לער,
אַלץ טרויעריק גבריאל, און ציפּע? ווער ווייסט?
אַמאָל בלייבט זי שטיין מיט די אויגן פאַרגלייסט,
און פון זיי קאַפּעט א טרער!

איבערזעצונגען פון ביאַליק

.1

זיי מיר גוט

זיי מיר גוט!
זיי א מוטער, א שוועסטער מיר!
זעסט,
איך בין אזוי עלנט און קום נאָך טרייסט צו דיר,
אין דער שווערסטער מינוט — —
מיין קאָפּ — די נעסט
פון פארשטויסענע תפילות לאָז רוען אויף דיין שוים;
אַלע הימלען זיינען פאַר זיי פארמאַכט —
און אין דער שטילער שעה, צווישן טאָג און נאַכט,
הער מיך אוים...

מען זאָגט: פאַראַן יוגנט אויף דער וועלט
און בליען בליט זי, ווי א רויז...
פאַראַן מן הסתם!
נאָר וואו איז מיינע? צי האָט זי געטויט די קעלט,
צי פאַרברענט די פלאַם?
דאכט זיך, גאָרנישט געווען...

אויך ליבע איז פאַראַן, אזוי זאָגן לייט,
זאָג מיר, וואָס באַטייט
דאָס וואָרט, פאַר מיר א הוילער קלאַנג?
און דאָס מאַכט אזוי באַנג, דאָס מאַכט אזוי באַנג —
און וואָס איז פרייד?

אזוי שטיל און צאַרט
האָבן שטערן אמאָל געוואונקען צו מיר און—גענאַרט...
א חלום געווען... מען האָט'ן פאַרטריבן,
און עס איז מיר אין לעבן גאָרנישט געבליבן,
און איך וועלק און איך פריר...
זיי מיר גוט, איך קום נאָך טרייסט צו דיר.—

.2

משא נמירוב

שטיי אויף!
מענטש, שטיי אויף און גיי,
און גיי צו דער שטאָט, וואו די שחיטה איז געווען,
וואו דאָס בלוט איז פאַרגאָסן געוואָרן!
מיט די אייגענע אויגן זאָלסטו זען
און אָנטאַפּן מיט אייגענע הענט די צוימען,
די שטיינער, די ווענט
מיט'ן פאַרטריקנטן בלוט,
מיט די פאַרגליווערטע געהירן
פון די דערשלאָגענע —
צווישן חורבות וועסטו גיין,
צווישן איינגעבראָכענע מויערן,
צוזאַמענגעשטירצטע ווענט —
מיט לעכער,
ווי אָפענע וואונדן שוואַרצע — — —
פון אונטער דיינע פיס פליען פעדערן און שמות...
טרעטסט אויף צעבראָכענע כלים,
אויף ספרים,
אויף פאַרמעט,
אויף שטיקער צעפּלאַצט לעבן —
דו אנטלויפסט —
צו ליכט און לופט אנטלויפסטו!
דער הימל לאַכט אוים דיר,
די שטראַלן פון דער העלער זון שטעכן דיך,

די גלאַנצן פון צעבראָכענעם גלאָז, וואָס ליגט נאָך אויף די גאַסן,
לעסטערן דיך!
אַלץ אַרום—דער בליענדיגער בוים,
דאָס פריש־אויסגעשפּראָצטע גראָז,
לאַכט אויס דיר...
וואָס פילסטו? בליטן, אָדער בלוט?

אין טאָג פון דער שחיטה האָט זיך דער פרילינג צעבליט!
דער שוחט האָט געשאָכטן, די זון האָט געשיינט
און באַשאָטן דעם שוחט מיט גאָלד!
דער טאָג האָט צו אים געלאַכט!
די בוימער האָבן געבליט!
דו אנטלויפסט,
ווילסט דיך באַהאַלטן אין א הויף?
זע, זע, אָט א בערגל,
אָט א בערגל מיסט,
צוויי זיינען געקעפּט געוואָרן אויפ׳ן בערגל:
א איד און זיין הונט — —
איין האַק האָט זיי געקעפּט,
דאָ, אויף איין מיסט האָט מען זיי געוואָרפן...
און אַז אונטערגעגאַנגען איז די זון,
זיינען חזירים געקומען
אוןביידע געלעקט,
און אונטער זייערע פיס
האָבן זיי ביידע געקאָלערט —
שאַ!
מאָרגן וועט גיין א רעגן
און וועט אָפּשווענקען דאָס בלוט —
עס וועט שוין נישט שרייען,
נישט שרייען אַרויס פון מיסט,
עס וועט פאַרלוירן ווערן ערגעץ אין תהום, —

און אפשר אַנטרינקען אַ בוימל צו דער זעט—
און אַלץ וועט זיין ווי פריער —
אַלץ ווי פריער —
וואָס איז דען געשען? וואָס?

באהאלטסט זיך אויף אַ פינצטערן בוידעם?
פילסט די טויט־שרעק, וואָס שוועבט נאָך אַרום אין דער פינצטער,
אין דער פינצטערער שטילקייט!
זעסט? פון אַלע לעכער, פון אַלע שפּאַלטן און ריצן,
קוקן אויגן אַרויס;
אויגן קוקן אויף דיר שטאַר און שטום,
דאָס קוקן די נשמות פון די „קדושים"—
די פאַרוואָגלטע, פאַרוויסטע נשמות — —
האַ־האַ־האַ!
זעסט, דאָרט, אין ווינקל האָבן זיי זיך צונויפגענומען,
צוזאַמענגעפּרעסט, און געשוויגן;
דאָ האָט זיי דאָס אייזן געטראָפן,
דאָ זיינען זיי געבליבן!
דאָ שטייען זיי נאָך און שעפּן,
און אָטעמען אין זיך אריין
דעם גאַנצן טרויער פון זייער אומזיסטיגן טויט —
נישט טראַגיש,
קוים טרויעריג איז דער טויט —
הערסט? זיי פרעגן:
נאָך וואָס?
נאָך וואָס געלעבט, פאַרוואָס געשטאָרבן?
מיט שרעק און ציטערניש פרעגן זיי,
די קדושים:
און — אל ארך אפים, —
ער שווייגט!
שפּינוועבס אין די ווינקלען —

פרעג די שפינען,
וואס דא איז געשען,
לעבעדיגע עדות!
זיי וועלן דיר פארציילן
פון געשפאלטענע טראכטן מיט פעדערן געפילט —
נעגל און גאז־לעכער, קעפ און האמער —
פון מענטשן געפאלענע אין דער פינצטער, און צייט צו קרעכצן,
פון קינדער, וואס האבן פריש בלוט געזויגן פון געשפאלטענע ברוסטן,
פון א האלב־קינדישן רוף: מא... און „מאמע" נישט געענדיקט,
א מעסער האט איבערגעשניטן דאס ווארט!
און נאך... און נאך...
מעשיות, וואס וועלן דיר פארברענען דעם מוח —
די געהירן אויף אש
און די נשמה טויטן,
אויף אייביג, אויף אייביג — —

רוף נישט! וועק נישט די טויטע,
אנטלויף מיט'ן פארשטיקטן געשריי אין דער קעל,
מיט דער פאר'שרפ'טער טרער אין אויג—
אנטלויף —
צוריק צו דער זון אין גאס —
היי, עס בליט, עס שיינט, עס קלינגט!
קאנסט עס נישט ליידן?
זוך דיר שטילע שאטן אין קעלער!
קום אראפ —
זעסט, דא אין די שאטן,
צווישן די קילע שאטן
זיינען די צנועות,
דיין פאלק'ס כשר'ע טעכטער — — — —

פאַרשטייסט ?
איינע אונטער זיבן, איינע אונטער זיבן !
דער מוטער אין די אויגן—די טאָכטער.
די מוטער אין דער טאָכטער'ס אויגן—געשענדט !
און פאַר'ן קוילן און נאָכ'ן קוילן — —
טאַפּ אָן מיט די הענט די פאַרבלוטיגטע לאָקן,
די קישן —
דאָס בלוט מיט עפּעס אַנדערש צוזאַמען
פאַרגליווערט — —
זעסט ? און דאָרט הינטער די פעסער —
הינטער די אָנגעוואָרפענע כלים,
אין ווינקל דאָרט
זיינען געלעגן,
אָן אָטעם געלעגן זיינען דאָרט זייערע פאָטערס,
זייערע מענער, ברידער און חתנים —
און האָבן מיט אָפענע אויגן דאָס אַלץ געזען —
ווי די לייבער האָבן געצאַפּלט
אונטער'ן גוי און אונטער זיין אייזן —
און געהערט מיט אָפענע אויערן
די געשרייען די פאַרשטיקטע, די איבערגעהאַקטע —
אַ שטראַל בלוט — אַן אָפּגעהאַקט וואָרט —
שאַ — — —

פאַר שרעק פאַרגליווערטע, פאַרשטיינערטע הערצער...
און אויב איינס האָט נאָך געצאַפּלט,
האָט עס, פילייכט, נאָך געבעטן :
רבונו של עולם,
טו אַ נס,
זאָלן זיי מיך נישט זען,
פאַרבלענד זיי, זאָלן זיי מיך נישט זען !

מענער — פּאַטערס — ברידער — חתנים...
און פון די מענער,
אויב וועלכן עס איז א נס געשען
און איז לעבן געבליבן,
איז מאַנכער,
ווען די שרעק איז אַריבער,
פון קעלער אַרויסגעקראָכן,
צו זיין גאָט, אין זיין גאָט׳ס הויז אַריינגעלאָפן
און געדאַנקט פאַר׳ן נס,
וואָס אים איז געשען!
און דערנאָך צום רב געלאָפן:
צי מעג ער מיט זיין ווייבן נאָך לעבן?!

הער, אַרויס קריך!
קום,
קום צו די מיסטן,
צו די שטאַלן פון חזירים, קום,
צו די באַהעלטענישן פון דיינע ברידער
אין שחיטה־טאָג!
דיינע פאָלקס־קינדער,
חשמונאים,
בר־כוכבאס דיינע,
דיין הייליגן טאַטנ׳ס קינדער —
צוואַנציג אין א לאָך,
דרייסיג אין א הייל — — — —
די, וואָס הייליגן מיין נאָמען!
די ווערים צעקראָכן,
ווי מייז זיך פאַרשטעקט —
און—ווי די הינט געשטאָרבן!
און צו־מאָרגנס איז אַרויס א זון
און דערזען דעם פאָטער׳ס פגר אין מיסט —

וואָס פאַרשטעלסטו דיין פּנים, מענטש!
וואָס קריצסטו מיט די ציין?

גיי צום טאָל הינטער דער שטאָט,
א גאָרטן בליט דאָרט אין טאָל,
באַשיט פון דער גאָלדערנער זון, ווי א כלה —
בליט ער, דער גאָרטן...
און דאָרט איז פאַראַן, אין דעם גאָרטן, א הייל —
די בלוטיגע —
דאָרט זיינען איינגעשלאָפן די מערדער,
נישט וויים פון זייערע קרבנות ליגן זיי
שכור און שלאָפן...
און אַרום די כלים —
די רעדער מיט אויסגעזעצטע ספּריכן,
ווי מערדערישע פינגער צו עמיצנס האַלז —
מיט די נאָך בלוטיגע, שוואַרץ־בלוטיגע שפּיצן —
בלוט מיט געהירן!
און אַז דער טאָג וועט טרעטן אָפּ דעם אָוונט,
די זון וועט אין מערב־זייט אונטערגיין
מיט בלוטיגע וואָלקן געהילט און געשליידערט,
און פייעריג צעפלאַמט — —
דאַן גיי אַהין צום טאָל,
אין גאָרטן אַריין גיי —
זוך אָפּ די הייל...
און גנב'ע זיך שטיל אַריין...
טסס...
א שרעק שוועבט אין דער לופט...
א שרעק, א צאַפּלען, א גסיסה —
הוילע קרעכצן, הייזעריגע שרייען, פאַרשטיקטע רופן, —
דאָס אַלץ וואַלגערט זיך אַרום צווישן די כלים,
און רירט די רעדער,
און דרייט זיי איבער,

און שלאָגן זיך אָן די שפּיצן,
אָן די העלצער,
און קומען אַרויס פון לעבער און שפּאַלטן —
אַרום — קרעכצן —
איבער דיין קאָפּ פאַרגליווערטע קרעכצן —
אַ שטומער צער שוועבט,
אַ שטומער וויי —
נאָך וואָס? פאַרוואָס?

יסורים שטומע פלאַטערן.
אַ שכינה, אַ שוואַרצע, אַ טויט־מידע,
אַ דערשלאָגענע
רוט איבער אַלעם —
און געפינט נישט קיין רו!
האַרץ־רייסנדיג! —
וויל וויינען און קאָן נישט
וויל שרייען און שווייגט,
אין אייגענעם טרויער דערשטיקט —
די פליגל איבער די הרוגים פאַרשפּרייט זי
און וויינט אָן אַ קול...
און אויפ׳ן בית־עלמין גיי,
אויף די קדושים׳ס קברים!
אַהין שלייך זיך אין דער שטיל,
זאָל קיינער דיין טריט נישט הערן,
זאָל קיינער דיך נישט זען...
פאַרדעק דיך פאַר חרפּה!
גיי און קוק אויף דיינע הייליגע!
וויינען וועסטו נישט איבער זיי...
צעגיין וועט וועלן דיין האַרץ;
איך וועל עס פאַרגליווערן אין דיר —
וועסט וועלן די ברעמען אַראָפּ אויף די אויגן לאָזן,
איך וועל זיי דיר אויפשטעלן, ווי נעגל!

שרייען וועסטו ועלן
ווי א שטיר, צום שחיטה־באַנק געבונדן,
ברילן...
איך וועל דיר דאָס קול דערשטיקן אין האַלז —
זעסט, ווי געשאָכטענע קעלבער ליגן זיי,
האָסט פאַר זיי קיין קלאָג,
קיין זיפץ —
—„פאַרגיבט מיר, הייליגע טויטע,
פאַרצייט מיר, איך אייביג פאַרשעמטע,
פאַר אייער אָרעם לעבן
פאַר'ן אָרעמען טויט,
העלפן קאָן איך נישט!
מאָרגן וועט איר קלאַפּן ביי מיר
און פאַרלאַנגען אייער לוין — —
איך האָב נישט!
א יורד בין איך,
אָרעם, אזוי ווי איר!
אומזיסט זייט איר געפייניגט
געוואָרן און געשטאָרבן,
ווי אומזיסט איר האָט געלעבט...
א רעטעניש נישט צום פאַרענטפערן
איז אייער טויט, ווי אייער לעבן
איז א רעטעניש!"
און אין וואָלקן הילט די שכינה איין
איר קאָפּ און וויינט,
פאַר שאַנד און שפּאָט וויינט זי!
— נאכט אויף נאכט וועל איך אין דער שטיל
אויף די קברים אראָפּ
און וויינען אין דער שטיל
פאַר שאַנד!

און דו, מענטש!
דו, וואָס האָסט מיך געזוכט און געפונען
אין מיין אָרעמקייט, אין מיין טרויער,
גיי נישט צוריק מיט לערע הענט!
נעם ביי מיר,
א טייל פון מיין שטילן ווייטאָג נעם
און וואַרף עס אין דעם שוים פון די לעבעדיגע,
פון די נאָך געבליבענע — —
זיי זאָלן נישט פאַרגעסן!
און גייענדיג צוריק,
רייס אוים א ביסל גראָז,
— עס איז פרילינג,
עס בליט,
עס איז זאַפטיג דאָס גראָז —
רייס אוים א פולע האַנט
פון שפּראָציגן, זאַפטיגן, פרישן קברים־גראָז
און וואַרף הינטער דיר —
און זאָג:
גראָז איז מיין פאָלק,
אָפּגעריסן גראָז.
קאָן דאָס אָפּגעריסענע לעבן?

גיי!
גיי צו לעבעדיגע,
צו די נאָך געבליבענע,
אין גאָט'ס הויז אַריין גיי,
דאָרט זיינען זיי פאַרזאַמלט —
זיי פאַסטן דאָרט און בעטן!
הערסט דעם יאָמער?
עס צעגייט נישט דיין האַרץ אין דיר?
שטעלן זיך דיר נישט די האָר קאַפּויר? —
דאָס געקלאָגעריי —

דו ציטערסט נישט?
אַזוי קלאָגט אַן אָרעמע, דערשלאָגענע
דינסט פאַר אַ גראָשן,
וואָס זי פאַרלירט אין מאַרק...
אין זייערע הערצער,
אין זייערע דערשלאָגענע דינסטן־הארץ אַריין קוק —
ווי לער איז דאָרט און וויסט!
קיין איינציק גרעזל האָס!
קיין קערנדל נקמה!
קיין פלוך אויף זייערע ליפּן!
זיי בעטן!
קוק אין זייערע הערצער אַריין,
נישט אויף זייערע ליפּן — —
פאַלש איז יעדעס וואָרט!
איך זאָל זיי פאַרצייען,
איך זאָל פאַרגעבן זייערע זינד!
זינדיגט אַ צעבראָכענער שאַרבן?
זינדיגן ציטעריגע שאָטן אויף די ווענט?
פאַרוואָס בעטן זיי און שטורעמען נישט?
וואָס הויבן זיי קיין פויסטן נישט אויף?
פאַרוואָס פאָדערן זיי נישט?
פאַרוואָס רייסן זיי די הימלען נישט איין,
נישט דעם כסא הכבוד?

און הער —
הויבט אויף דער חזן זיין קול
און רופט:
„טו פאַר די געשאָכטענע,
פאַר קליינע קינדער טו,
פאַר זויגנדיגע קינדער”...
און נאָכשרייען וועט דער עולם
און ציטערן וועלן די זיילן אין הויז — — —

אויף דיר וועל איך מיך דערבארעמען!
דו וועסט נישט וויינען,
נישט וויינען מיט זיי — — —
און הויבט זיך אין דיר א געשריי אויף,
דערשטיק איך עס!
צווישן דיינע ציין דערשטיק איך עס!
דו זאָלסט דאָס אומגליק נישט פארשוועכן
נישט באקלאָגט,
נישט באוויינט זאָל עס בלייבן!
קיין טרער!!
און די נישט־אויסגעוויינטע טרער
פארגליווערן זאָל זי אין דיין הארץ
און ווערן צום שטיין!
אויף דעם שטיין וועל איך מיין פעסטונג בויען —
אייזערנע מויערן—קופערנע שפיצן—
פאר האַס, צאָרן און טויט
א היילינגטום!
אין דיין הארץ וועט עס שטיין
און וואקסן —
פון גיפטיגן בלוט גענערט
וועט עס וואקסן —
א פעסטונג,
א היילינגטום,
א שלאנגען־נעסט
פאר גיפטיגן, צאָרניגן, גרימיגן טויט
פאַר דיין פאָלק!
און צו־מאָרגנס
זע, וואָס זיי טוען...
אויפ'ן בית־עלמין וועלן זיי מאָרגן גיין,
די דערשלאָגענע,
די איבערגעבליבענע,
די האלב־טויטע,

מיט די האַלב־אויסגעפּאַכטע נשמות,
האַלב־אויסגעפּוילטע הערצער...
אויפ׳ן בית־עלמין גייען זיי,
מענער, ווייבער און קינדער גייען;
מיט טאָרבעס,
מיט קבצנ׳ישע טאָרבעס
אויף די געבויגענע אַקסל
גייען זיי...
און זע, מענטש, וואָס זיי טוען! —
צו די פרישע קברים גייען זיי,
צו די קדושים —
און עפענען די קברים אויף —
און צערייסן זייערע לייבער
מיט די תכריכים צוזאַמען,
אויף שטיקער, אויף שטיקער צערייסן זיי.
און יעדערער כאַפּט אַ שטיק,
יעדערער אין טאָרבע אַריין אַ שטיק,
זיי וועלן בעטלען גיין
אין נאָמען פון די קדושים,
מיט זייערע פלייש און ביין, —
פון יריד צו יריד וועלן זיי גיין
פון שטאָט צו שטאָט
און בעטלען:
זעט דאָס הייליגע פלייש,—רחמים!
די הייליגע ביינער זעט—רחמים!
אידן בני רחמנים,
רחמים, אַ גראָשן גיט!
און אַ לאָמער,
און אַ בלינדער,
און אַן אַלטער: אַ געבויגענער,
און מיט קרומע ביינער
שלעכט־גענערטע קינדער

וועלן בעטלען מיט'ן פלייש
מיט די ביינער פון די קדושים
און לידער זינגען!
סבצנ'ישע הונגער־לידער,
איבער היילינע,
איבער אומגעקומענע על קדוש־השם — —
פאר א גראשן!
און אצינד געגוג, מענטש!
אנטלויף!
לויף אין דער וויסטעניש אריין
און שריי — —
אויף ווינט, וואס יאָגט אין דער מדבר;
אויף זיינע פליגל זאָל ער כאפן דיין געשריי
און צעטראָגן אויף אלע עקן פון דער וועלט,
אָבער קיינער זאָל נישט וויסן.—

פון איוב

קאַפּיטל א

1. א מאַן איז געווען אין לאַנד עוץ; איוב—זיין נאָמען. און דער (מאַן—רעד.) איז געווען בראַוו, ערלעך און אָפּגעווענדט פון בייז.

2. און געבוירן זיינען אים געוואָרן זיבן זין און דריי טעכ־טער.

3. און זיין פי איז געווען: זיבן טויזנט שאָף, דריי טויזנט קעמלען, פינף הונדערט פּאָר אָקסן און פינף הונדערט עזע־לינען. און א גרויסע ווירטשאַפט. און דער מאַן איז געווען דער גרעסטער פון אַלע לייט אין קדם.

4. גייען זיינע זין און מאַכן טרינק־מאָלן, יעדער ביי זיך אין הויז, אין זיין טאָג, און רופן צו זייערע דריי שוועסטער, זיי זאָלן עסן מיט זיי און טרינקען.

5. און אַז עס זיינען אַריבערגעגאַנגען אַלע טרינק־מאָל־טעג, שיקט נאָך זיי איוב, היילינגט זיי, פּעדערט זיך באַגינען און ברענגט בראַנד־אָפּפער לויט דער צאָל פון אַלע. דען געטראַכט האָט איוב, פילייכט האָבן מיינע זין געזינדיגט, געלעסטערט דעם אַלמעכטיגן אין האַרץ... אַזוי פלעגט איוב שטענדיג טאָן.

6. איינמאָל, ווען די יונג־אַלמעכטיגע זין שטעלן זיך פאַר׳ן אייבינגן, איז צווישן זיי אויך דער שטערער 1) געקומען.

7. האָט דער אייביגער געזאָגט צום שטערער: פון וואַנען קומסטו? ענטפערט דער שטערער דעם אייבינגן און זאָגט: פון דורכשטרייפן די ערד און אַרומוואַנדערן איבער איר.

8. האָט דער אייביגער געזאָגט צום שטערער: האָסטו באַמערקט מיין קנעכט איוב? נישטאָ נאָך אויף דער ערד אַזא בראַוער, ערלעכער, גאָטספאָרכטיגער מאַן און אַזוי אָפּגעווענדט פון בייז.

9. ענטפערט דער שטערער דעם אייבינגן און זאָגט: אומזיסט דען האָט איוב פאָרכט פאַר דער אַלמאַכט?

10. דו האָסט דאָך אַרומגעצוימט אים און זיין הויז און אַרום אַלעם, וואָס אים געהער. וואָס זיינע הענט טוען איז פון דיר געבענטשט, און זיין פי—איבער לאַנד צעשפּרייט.

11. שטרעק נאָר אָבער אויס דיין האַנט און ריר אָן דאָס זייניגע, צי וועט ער דיך נישט לעסטערן אין דיין אָנגעזיכט?

12. האָט דער אייביגער צום שטערער געזאָגט: באַקומסטו אין דיין האַנט אַריין אַלץ, וואָס אים געהער. נאָר אים אַליין ריר נישט מיט דיין האַנט. איז דער שטערער אָפּגעגאַנגען פון אייביגנ׳ס אָנגעזיכט.

13. און אין א טאָג, ווען זיינע (איוב׳ס) זין האָבן געשפּייזט און ווייַן געטרונקען אין הויז פונ׳ם עלטסטן ברודער.

14. איז געקומען אַ באָט 2) צו איוב׳ן און האָט אים אָנגע־

---

1) דער שטן—רעד.

2) א שליח—רעד.

זאָגט: די קינדער האָבן געאַקערט, און די עזעלינען—געווײדט זיך ביי זיי אין דער זייט.

15. איז אָנגעפאַלן שבאָ און זיי פאַרכאַפּט, די דינער דער־שלאָגן מיט דער שווערד, און נאָר איך איינער בין אַנטרונען און געלאָפן אָנזאָגן דיר.

16. דער רעדט נאָך און א צווייטער קומט און זאָגט אָן: גאָט'ס א פייער איז אַראָפּ פון הימל, אונטערגעצונדן די שאָף און די קנעכט און אַלע פאַרברענט. איך איינער בין אַנטרונען דיר אָנצוזאָגן.

17. רעדט נאָך דער און א דריטער קומט און זאָגט: כשדים, אין טיילן געטיילט, זיינען באַפאַלן און פאַרנומען די קעמלען, די קנעכט מיט דער שווערד דערשלאָגן. איך איינער בין אַנטרונען דיר אָנצוזאָגן.

18. רעדט נאָך דער און נאָך איינער קומט און זאָגט: דיינע זין און דיינע טעכטער האָבן געשפּייזט און וויין געטרונקען אינ'ם עלטסטן ברודער'ס הויז.

19. איז א ווינט א שטאַרקער אָנגעקומען פון וויסטעניש, אָנגענומען אַלע פיר ווינקלען פון הויז, און ס'איז איינגעפאַלן אויף די יונגען, אַלע געטויט, און איך איינער נאָר בין אַנטרונען, דיר דאָס אָנצוזאָגן.

20. איז איוב אויפגעשטאַנען, איינגעריסן זיין געוואַנט, גע־ריסן די האָר און צו דער ערד געפאַלן און געבוקט זיך.

21. און געזאָגט האָט ער: נאַקעט בין איך פון מיין מו־טער'ס לייב אַרויס, און נאַקעט וועל איך אויך צוריקגיין אַהין... דער אייביגער האָט געגעבן, דער אייביגער האָט גענומען. גע־בענטשט זאָל זיין דעם אייביגנ'ס נאָמען!

22. ביי אַלעם דעם האָט איוב נישט געזינדיגט און דעם אַלמעכטיגן קיין טאַדל נישט געגעבן.

קאַפּיטל ב

1. און עס איז געווען דער טאָג, און עס זיינען געקומען די זין דעם אַלמעכטיגנ׳ס זיך צו שטעלן פאַר׳ן אייבינן. איז גע־קומען צווישן זיי אויך דער שטערער און געשטעלט זיך פאַר׳ן אייבינן.

2. און געזאָגט האָט דער אייביגער צום שטערער: פון וואַנען קומסטו? און דער שטערער ענטפערט דעם אייבינן און זאָגט: פון שוועבן איבער דער ערד און וואַנדערן אויף איר.

3. און דער אייביגער זאָגט צום שטערער: האָסטו באַ־טראַכט מיין קנעכט איוב? עס איז נישטאָ נאָך אויף דער ערד אַזאַ בראַווער, אַזאַ ערלעכער און גאָטספאָרכטיגער מאַן און אַן אָפּגעווענדטער פון בייז, און ער האַלט זיך נאָך אַזוי בראַוו, און דו האָסט מיך אומזיסט אָנגערעדט איך זאָל אים פאַרדערבן.

4. און דער שטערער ענטפערט דעם אייבינן און זאָגט: הויט פאַר הויט! וואָס א מענטש האָט גיט ער אָפּ פאַר זיין לעבן!

5. אָבער שטרעק אוים דיין האַנט, ריר אָן זיין ביין און זיין פלייש, אויב ער וועט דיך אין דיין אָנגעזיכט נישט לעסטערן!

6. און דער אייביגער האָט דעם שטערער געזאָגט: איז ער אין דיין האַנט, נאָר זיין לעבן היט!

7. איז דער שטערער אוועק פון אייבינג׳ס אָנגעזיכט און האָט געפּלאָגט איוב׳ן מיט א בייזן גרינד פון פוסבאַלן ביז׳ן שפּיץ פון קאָפּ.

8. און דער נעמט א שאַרבן דערמיט זיך צו קראַצן און זעצט זיך אין אַש אריין.

9. און עס זאָגט צו אים זיין פרוי: האַלטסט דיך נאָך אָן דיין בראַווקייט? לעסטער דעם אייבינן און שטאַרב!

10. און ער האָט געזאָגט צו איר: ווי איינער פון די ני־דעריגע רעדסטו. דאָס גוטע זאָלן מיר פון מעכטיגן נעמען און דאָס שלעכטע נישט? און איוב פאַרזינדיגט זיך נישט מיט זיינע ליפּן.

11. האָבן געהערט דריי פריינט איוב׳ס וועגן דעם גרויסן אומגליק, וואָס אים האָט געטראָפן, און זיי זיינען געקומען, יעדע־רער פון זיין אָרט: אליפז פון תימן, בלדד פון שוח, און צופר פון נעמה, און האָבן זיך אָפּגעשטעלט צוזאַמען צו אים צו קומען און צו טרייסטן.

12. האָבן זיי פון ווייטן די אויגן אויפגעהויבן און האָבן אים נישט דערקענט. און זיי האָבן אויפגעהויבן זייערע שטימען און האָבן זיך צעוויינט, רייסט יעדערער איין זיין געוואַנט און האָבן געוואָרפן איבער די קעפּ אַש געגן הימל.

13. און זיי זיינען געזעסן מיט אים אויף דער ערד זיבן טעג און זיבן נעכט און נישט גערעדט צו אים קיין וואָרט. זיי האָבן געזען, אַז דער ווייטאָג איז צו גרויס.

קאַפּיטל ג

1. דאַן האָט איוב געעפנט זיין מויל און געשאָלטן זיין טאָג.

2. און ער האָט אויסגערופן און געזאָגט:

3. פאַרלוירן האָט געזאָלט ווערן דער טאָג, וואָס איך האָב געדאַרפט געבוירן ווערן אין אים, און די נאַכט, וואָס האָט אָנ־געזאָגט: באַפרוכט האָט א מאַן!

4. יענער טאָג זאָל זיין פינצטערניש, דער מעכטיגער פון דער הויך זאָל אויף אים נישט פרעגן, און נישט אויפשיינען זאָל אים א ליכטיגער גלאַנץ.

5. איינגאָרען זאָלן אים פינצטערניש און טויטע שאָטן, אי־בערהילן זאָל אים א וואָלקן, שרעקן זאָלן אים די טאָג־פאַר־שווארצער.

6. און יענע נאכט־פינצטערניש זאָל זי פאַרנעמען, נישט באַהעפטיגט מיט די טעג פון יאָר, אין דער צאָל פון מאָנאטן נישט אריינקומען.

7. זאָל יענע נאכט זיין פאראיינזאמט, עס זאָל זיך אין איר קיין געזאַנג נישט הערן.

8. פאַרשעלטן זאָלן זי די, וואָס פלוכן דעם טאָג, וואָס זיינען גרייט דעם לויתן 1) צו וועקן!

9. פאַרפינצטערט זאָלן ווערן אירע אָוונטשטערן, האָפן זאָל זי אויף ליכט און עס זאָל נישט זיין. זי זאָל די ברעמען פון מאָרגנשטערן נישט זען.

10. ווייל נישט פאַרשלאָסן האָט זי די טירן פון מיין טראכט, וואָס וואָלט דאָס אומגליק פאַר מיינע אויגן פאַרבאָרגן.

11. פאַרוואָס האָב איך נישט געזאָלט פון טראכט ארויס— שטאַרבן, פון לייב אַרויס—און אויסגעגאַנגען?

12. צו וואָס האָבן מיך אויפגענומען קניען, די בריסט— איך זאָל זויגן?

13. איך וואָלט דאָך איצט געלעגן און שטילקייט געהאַט; געשלאָפן און געהאַט רו.

---

1) די ערד שטייט אויף א פאַרשלאָפענע וואַלפיש; אויפגעוועקט וועט ער זיך א ריר טאָן און איבערקערן די וועלט.—י. ל. פ.

14. גליך מיט קעניגן און ראָטן פון לאַנד, וואָס בויען זיך רואינען.1)

15. אָדער מיט הערן גאָלד־באַזיצער, וואָס פילן זייערע היי־זער מיט זילבער.

16. אָדער וואָלט איך ווי א פאַרבאָרגענער אבאָרט צו נישט געוואָרן, גליך די קליינע, וואָס האָבן קיין ליכט נישט געזען!

1) וואַרשיינלעך די פאָרם פון הייזער אויף נאָכ'ן טויט.—י. ל. פּ.

קינדער-לידער

א.

מוטער-לידער

.1

קוק איך מיין קינדעלע־קליין
אין ד'אויגן אַריין,
מיין איך, די גאַנצע וועלט איז מיין!
ווען איך דיינע בעקעלעך קיש,
ווער איך געזונט און פריש, —
פריש און געזונט זאָלסטו מיר זיין!

2

יעדע מוטער לויבט איר קינד,
אַז עס איז דאָס בעסטע;
איך האָב א קינד און לויב עס נישט,
און וויים: עס איז דאָס בעסטע!

יעדע מוטער לויבט איר קינד,
אַז עס איז דאָס שענסטע;
איך האָב א קינד און לויב עס נישט,
און וויים, עס איז דאָס שענסטע!

יעדע מאַמע לויבט איר קינד
און אומזיסט דאָס לויבן;
מען שאָקלט מיט'ן קאָפּ נאָר צו, —
קיינער וועט נישט גלויבן!

איך האָב דאָס שענסטע, בעסטע קינד
און טו עס גאָר נישט לויבן,
כאָטש ווער אויגן האָט, דער זעט,
און באַדאַרף נישט גלויבן!

.3

צו די פיסלעך

(ביים אַנטאָן שיך־און־זעקלעך)

— קונדייסימלעך, גוט מאָרגן אייך!
ווי הייסט איר דען, ווי רופט מען אייך?
— איך, דאָס רעכטע —— לויפערמאַן!
— איך, דאָס לינקע — שפרינגערמאַן!
— לויפערמאַן, וואָס לויפסטו נישט?
האָט דער שלאָף דיך נישט דערפרישט?
— אוי, איך בין געזונט און פריש, —
באָרוועס לויפן וויל איך ניש׳!
— הוש, הוש! קונדעס־קליין
אין זעקל אַריין!
פאַר דיר אַ זעקל אויך פאַראַן, —
הוש, אַריין, דו שפרינגערמאַן!
— וואָס פעלט אייך נאָך, וואָס רוט איר נאָך?
— שיכעלעך, שיכעלעך וויל׳ מיר נאָך!
— אָט שיכעלעך און צוגעשנירט,
צינד, קונדייסים, רירט אייך, רירט!
צונ׳ם וואַסער, צו דער שיסל, —
איז דאָס לאָבוסלעך אַ ביסל!

.4

אויפהויבנדיג דאָס געפאַלענע קינד

עס איז א מאַן אַריין אין וואַסער
און אַרויס איז ער א נאַסער!
כ'נעם פון וואַסער דיך אַרויס
און טריקן דיר די אויג'לעך אויס.
מיט א טיכל אויסגעווישט,—
מיט קיין הענטל רירט מען נישט!

.5

ברויטעלע

ברויטעלע, ברויטעלע־קליין!
ברויטעלע מוז קיילעכדיג זיין!
און איצט שנעל, אין אויוון אַריין!

געגנוג אין אויוועלע געזעסן, —
האַם־האַם! אויפגעגעסן!

.6

דער הימל טריפט,
זונעלע שיינט, —
ס'כלה־מיידל
לאַכט און וויינט!

.7

לערנענדיג גיין

ענטעלע, ענטעלע, ענטעלע!
פאַרוואָס גייסטו נישט גראַד?
און דאָס ענטל, ענטל זאָגט:
ווייל איך בין נישט קיין סאָלדאַט!
כ'בין אַן ענטל, כ'בין אַן ענטל
און גיי מיר ווי די באָבע יענטל
אַהער—אַהין געוואַקלט זיך
אין די שיינע רויטע שיך!

.8

מיט׳ן קינד טאַנצנדיג

טאַנץ, מיידעלע, טאַנץ
אינ׳ם בלומען־קראַנץ!
זעסט, דער הימל
לאַכט מיט טרערן, —
ווערסט געשווינד
א כלה ווערן!
טאַנץ, מיידעלע, טאַנץ
אינ׳ם בלומען־קראַנץ!

.9

קלעזמערל

(דאָס זעלבע)

קלעזמערל, שפּיל, קלעזמערל, שפּיל!
טאַנצן וויל מיין מיידעלע!
אינ׳ם גרינעם קליידעלע,
טאַנצט עס מיט געפיל, —
שפּיל, קלעזמערל, שפּיל!

.10

קעלבעלע

אַ קעלבעלע פאַרמאָג איך—מע־מע! מע־מע!
ס'קעלבל אויף די אַקסל טראָג איך—מע־מע־מע!
צום מאַרק דערמיט טו איך לויפן,
כ'וויל דאָס קעלבעלע פאַרקויפן,
קעלבעלע־שוועלבעלע—מע־מע־מע!

קונים, זיך צוזאַמענלויפט! מע־מע! מע־מע!
ס'ווערט א קעלבעלע פאַרקויפט! מע־מע־מע!
איך פאַרקויף עס גאָר נישט טייער,
פאַר א דרייער, פאַר א צווייער!
קעלבעלע־שוועלבעלע—מע־מע־מע!

קונה, קונה, כאַפּ און קויף! מע־מע, מע־מע!
קונה וויל שוין; איך אנטלויף! מע־מע־מע!
איך פאַרקויף פאַר קיין געלט,
ס'קעלבל איז מיין גאַנצע וועלט!
דאָס קעלבעלע, דאָס שוועלבעלע
מע־מע־מע!

.11

קיכעלעך באַקן

איך באַק, איך באַק, איך באַק!
גענומען מעל פון זאַק!
די הינדעלע אן איי דערלאַנג!
דען דער אויוון ברענט שוין לאַנג!
געשווינד, הינדעלע, געשווינד, —
איך באַק אַ קיכעלע, מיין קינד!

.12

דריי ווייסע גענז און דאָס שוחט׳ל

דריי גענז ווייסע, העלע
זיצן אין האָבער־שטרוי;
געהייסן האָבן זיי אַזוי:
איינע — געלע,
די צווייטע — גרינע,
די דריטע — גענדל.
די שוחט׳קע—דעם מאַן נאָך וואַסער שיקט,
גייט ער פאַרביי מיט׳ן קענדל,
און—דריי ווייסע פלעקן דערבליקט.

יאַנקעלע רייט; יאַנקעלע פאָרט, יאַנקעלע שליטלט זיך

.13

רייט צום פרישטיק

דער גענעראַל בום־בום־בום
טוט נישט מער, נאָר רייט אַרום!
מוז אים מיידן אוים אַיעדער,
ווייל דער פערדל איז פון לעדער
און פון פימסנהאָלץ די שפּאָרן!
און מען ציטערט פאַר זיין צאָרן
און אָט רייט ער צו צום טיש,
איך געשווינד די קאַווע מיש,
טרינק געזונטערהייט און פריש!

.14

אויפ׳ן שטעקן

נעמט יאַנקעלע זיין שטעקעלע
און—א לאָז זיך צו דער טיר!
און די מאַמע: ווײ צו מיר,
דו פאַרלאָזט מיך, יאַנקעלע?!

— יאָ, יאָ, מאַמעשי, איך פאָר
גענוג שוין אינדערהיים געזעסן,
נאָר געטרונקען און געגעסן,—
כ'בין שוין באַלד דאָס פינפטע יאָר!

עס איז שוין צייט די וועלט צו זען!
פעלד און וואַלד, טייך און באַרג!
זיי געזונט, מאַמעשי, און שטאַרק!
און די מאַמע: — ווי געשען!

יאַנקעלע, וואו לאָזטו מיך?
אָן דיר וועט מיר זיין צו שווער!
— מאַמעשי, איך קען נישט מער,
און ביים טאַטן לאָז איך דיך!

ער וועט פאַרטרעטן מיך ביי דיר,
נישקשה, ביזט ביי'ן אים געשעצט!
און אויפ'ן שטאָק זיך אויפגעזעצט
און—א ריט אַרויס פון טיר!

.15

אין שליטן צו די עסקימאָסן

מאַמע, מאַמע, זײַ געזונט!
איך שליטל זיך אַוועק!
וואו די וועלט נאָר האָט אַן עק, —
צו די עסקימאָסן!

— און וואָס וועסטו דאָרטן טאָן?
— אײַ, וואָס דאָרטן טאָן איך וועל?
איך וועל קליידן זיך אין פעל,
טראָגן וואַסער־שטיוול!

— אָבער, קינד מײַנס, דאָרט איז קאַלט!
דאָרט איז אייביק שניי און אייז!
— שאַט נישט, מאַמעשי איך ווייס!
איך מאַך א שטיבל מיר פון שניי!

— עס איז פינצטער אָן א פענצטער!
איך שיס אַ וואַלפיש מיט אַ פײַל,
און נעם בײַ'ן איר צו לעמפל אייל,
טאָג און נאַכט דאָס לעמפל ברענט!

— וואָס וועסטו טאָן א גאַנצן טאָג ?
— אַרבעט איז גענוג פאַראַן.
איך כאַפּ א רענטיר, און איך שפּאַן
אין שליטל איין און יאָג !

16

אויפ׳ן פערדל פאַר׳ן שלאָף

— פערדעלע, שפּאַן ! פערדעלע שפּאַן !
רייטן וויל — מיין רייטערמאַן !
געריטן און — געבליבן שטיין,
ס׳פערדל וויל נישט ווייטער גיין !

— וואָס האָסטו, פערדעלע, דערזעו,
וואָס דו ווילסט נישט ווייטער גיין ?
— א וואַסערל ! איך וויל א טרונק !
פּאָיע איך אָן דאָס פערדל פלינק !

ווייטער, ווייטער, ווייטער רייט !
געריטן אָפּ א היבשע צייט,
געריטן און — געבליבן שטיין, —
ס׳פערדל וויל נישט ווייטער גיין !

וואָס האָסטו, פערדעלע, דערזען,
וואָס דו ווילסט נישט ווייטער גיין?
— אוי, אַ לאָנקע צופּט אין נעזל;
כאַפּ אַ גרעזל, צופּ אַ גרעזל!

אָפּגעגעסן? ווייטער רייט!
געריטן אָפּ אַ היבשע צייט!
געריטן און געבליבן שטיין, —
ס'פערדל וויל נישט ווייטער גיין!

— וואָס האָסטו, פערדעלע, דערזען,
וואָס דו ווילסט נישט ווייטער גיין?
— אַ שלאָגבאַן! אַ שלאָגבאַן!
אין בעט אַריין, דו רייטערמאַן!

17

דאָס הענטל

(די פינגער איבערקלייבנדיג)

פ׳קלענסטעברידערל זאָגט אין דער שטיל:
איך, קליין ברידערל, פלוימעלעך וויל!
דאָס צווייטע זאָגט: איך ווייס שוין לאַנג,
די מאַמע פלוימען האַלט אין דער גרויסער שאַנק,
וואָס קומט אַרויס? דאָס דריטע ברידערל טראַכט:
שטענדיג איז די גרויסע שאַנק פאַרמאַכט!
דאָס פערטע זאָגט: אויפגעהויבן זיך א ביסל,
אויף דער וואַנט דאָרט הענגט דער שליסל!
דאָס פינפטע שרעקט זיך: לאָזט געמאַך,
אַליין צו נעמען א מיאוס׳ע זאַך!
עס איז א הרפה און א שאַנד!
שטעלט זיך אָפ די גאַנצע האַנט!

18

דער רייטערמאַן

עס רייט, עס רייט א רייטערמאַן
אין שנעלן גאַלאָפּ!
האָפּ־האָפּ־האָפּ!
רייט ער צו, דער רייטערמאַן,
רייט ער צו צו אונזער הויז;
די מאַמע שטייט און קוקט אַרויס.

שטעלט זיך אָפּ דער רייטערמאַן!
— ליבע פרוי,
זאָגט גענוי,
קינדער, וואָס וואָעווען זיינען פאַראַן?
קינדער וואָס שלאָפן רואיג נישט איין
כאַפּ איך מיט מיר אין זעקל אַריין!

די מאַמע זאָגט צום רייטערמאַן:
רייטערמאַן,
ווייטער שפּאַן!
דאָ זיינען נאָר שטילע קינדער פאַראַן!
אין בעט אַריין, און שלאָפן איין!

19

קוקו

קוקו, קוקו! זאָג געשווינד,
ווען גענעזן וועט מיין קינד?
קוקו, זאָג! קוקו, זאָג!
„קוקו, קוקו, קוקו!"
דאָס הייסט: צום דריטן טאָג!

קוקו, נאָך־וואָס לאָז מיר הערן?
ווען עס וועט א כלה ווערן?
קוקו, קוקו, קוקו, קוקו...
קוקו, ציש!
לענגער וואַרטן קען איך ניש'!

און ווי לאַנג מיר לעבט מיין קינד?
נאָך דאָס איינע זאָג געשווינד!
קוקו, קוקו, קוקו, קוקו, קוקו...
קוקו־קוקו — הער נישט אויף,
זאָל עס לעבן אָן א סוף!

ב.

שלאָף-און וויגן-לידער

20

אוי, אוי, אוי! וועמען איך דערשפּיר?
ווער ליגט עס דאָ אין בעט ביי מיר?
איי, דאָס ליגט מיין קינדעלע קליין,
גראָבט מיר אין האַרץ דאָס קעפּעלע איין,
בין איך געווים, אַז שטיל און פיין
מיין זיס קינדעלע שלאָפן וועט
ביי דעם מוטערל אין בעט!

21

דריי ווייבער זיצן איינגעביקט:
איינע פעדערן פליקט,
די צווייטע זאָקן שטריקט,
די דריטע — א וויגעלע וויגט:
אַ... אַ... אַ...

22

שטייט א ביימעלע אין פעלד,
האָט עס גרינע צווייגעלעך...
שטייט דערויף א פייגעלע,
מאַכט עס צו די אייגעלעך!

אויף די גרינע צווייגעלעך
וואַקסט א גאָלדן עפּעלע!
מאַכט צו מיין קינד, די אייגעלעך —
א ברכה אויף זיין קעפּעלע!

23

אויף די גרינע צווייגעלעך
שלאָפן איין די פייגעלעך...
די מאַמע זינגט זיי: אַ, א...
עס איז א שטילע נאַכט אַזאַ!

24

אליהו הנביא

אליהו הנביא איז א גוטער, איי א גוטער.

איינמאָל קומט ער אין א שטוב אַריין, בעט מען זיצן.

— זיצט, ר׳ אליהו הנביא, זיצט א ווײַלע.

גלעט ער זיך דאָס ווייסע בערדל:

— טאַקע נאָר אויף א ווײַלע, כ׳האָב גאָרנישט קיין צייט... נאָר אָפּצואָטעמען.

— וואָס טראָגט איר עס אויף די פּלייצעס, ר׳ אליהו הנביא?

— איר זעט דען נישט, א זעקעלע?

— וואָס טראָגט איר אינ׳ם זעקעלע? שווערע זאַכן? אײַזן, קופּער?

— ניין, ניין! לײַכטע זאַכן, גוטע זאַכן: ראָזינקעלעך, מאַנדעלעך און פײַגעלעך זיסע!

— איר האַנדלט דערמיט, ר׳ אליהו?

— חס ושלום, איך האַנדל נישט. דאָס טראָג איך מתנות פאַר גוטע קינדערלעך, וואָס וואָקסן נישט צו פיל, עסן צו דער צייט, גייען שלאָפן צו דער צייט, און לאָזן זיך אָפּוואַשן פאַר׳ן שלאָף...

גיי איך פון שטוב צו שטוב, דעם — א ביסעלע, יענעם א ביסעלע!

— און אינ'ם גאַרטל וואָס האָט איר אַריינגע־שטעקט?

שמייכלט ער מיט די טויבענע אייגעלעך:

— א ריטעלע! איר זעט דען נישט? א ריי־טעלע צום שמייסן...

— וועמען צו שמייסן, ר' אליהו?

— קינדערלעך וואָס האָרכן נישט, וואָס עסן נישט צו דער צייט, וואָס ווילן נישט רואיג ליגן אין בעטעלע, וואָס וויינען... און דער עיקר — וואָס האָבן א נאַרישע מורא פאַר קאַלט וואַסער און לאָזן זיך נישט אָפּוואַשן פאַר'ן שלאָפן־גיין.

— שמייסט איר זיי?

גלעט ער זיך דאָס ווייסע בערדעלע מיט'ן קליי־נעם הענטעלע.

— אי, — שמייכלט ער אויפ'ן גאַנצן פּנים'ל— אַזוי געשווינד? מען זאָגט איינמאָל, צוויי מאָל, דריי מאָל...

— און אַז מען פאָלגט נישט?

— זאָגט מען דאָס פערטע, דאָס פינפטע מאָל.

ביז א אינגעלע אָדער א מיידעלע שלאָפט איין...
אַמאָל — זיפצט אָפּ ר' אליהו — מוז מען געבן א
שמיצעלע אויך. נישט ווי צו טאָן, נאָר גלאַט אַזוי,
צום פאַרשעמען...

— אָבער געוויינלעך — שמייכלט ער ווידער —
שלאָפט מען איין... היינטיגע קינדערלעך — פיינע
קינדערלעך.

25

שלאָף, מיין קינדעלע, שלאָף!
דער פאַסטעך פירט אַהיים די שאָף!
ער האָט די שאָף אַהיים געבראַכט
און דאָס שטעלעכל פאַרמאַכט...

נאָך א ביסל זאַלץ געלעקט,
נאָך א ביסל שטיל געבלעקט...
לאַמטערל וואַרפט א שטילן שיין,
און די שעפּ'לעך דרימלען איין,

פון א גאַנצן טאָג שוין מיד,
דו, אין דרויסן, הינטל, היט!
הינטל היט, נאָר דו נישט ביל!
איך, שעפעלע, שוין שלאָפן וויל!

26

קעצעלע, שטיל!
מייזעלע, שטיל!
מיין אוצר'ל
שוין שלאָפן וויל!

קעלבעלע, קעלבעלע,
נישט געמעק'ט,
און מיין אוצר'ל
נישט געוועקט!

וואָעווע נישט,
דו, ווינטעלע!
שטילער, שטילער,
הינטעלע!

אין מויל פאַרבייס
דאָס צינגעלע, —
שלאָפן וויל
מיין אינגעלע!

27

אויף די גרינע צווייגעלעך
שלאָפֿן זאָלט איר, פֿייגעלעך!
אין וואַסערל — די פֿישעלעך —
אויף די גרינע קישעלעך!
האַלט דעם אָטעם איין, דו ווינט!
איי-ליו-ליו-ליו! שלאָף, מיין קינד!

28

צוגעדעקט די פֿיסעלעך,
כ'ברענג דיר מאָרגן ניסעלעך,
פֿרישע ניסעלעך פֿון וואַלד,
זאָל מיין קינד נאָר שלאָפֿן באַלד!
דרימלט איין מיין קינדל פֿעסט,
קומען באַלד די ליבע געסט...
קומען, קומען אָנגעפֿלויגן
מלאָכים'לעך מיט זיסע אויגן;
די פֿליגעלעך פֿון לויטער גאָלד;
זיי האָבן שטילע קינדער האָלד!
און זיי קומען זיי באַהיטן,
צו באַהיטן און באַשיטן

מיט חלומות שטילע, פיינע,
ווי עס פּאַסט פאַר קינדער קליינע...
מאַך נאָר צו די אייגעלעך,
זיי פליען אָן, ווי פייגעלעך!
הערסט, מיין קינד, הערסט, מיין קרוין?
די פליגעלעך זיי רוישן שוין...
זיי פליען אָן ווי פייגעלעך,
מאַך נאָר צו די אייגעלעך...
שנעל די אייגעלעך פאַרמאַכט,
האָב א גוטע, זיסע נאַכט!

29

א פיינער דופט פון גערטל ציט,
עס שטייט א רויטער מאָן, צעבליט!
אונטער דער שויב — אַ רויטע פאָן!
עס קוקט אַריין דער רויטער מאָן!
שנעל דיך קינד מיינס צוגעדעקט,
קיין פיסעלע אַרויסגעשטרעקט!...
עס איז קיל, און ס'איז שוין שפּעט,
און ווען דער רויטער מאָן דערזעט
אַ נאַקעטע פיסעלע ביינאַכט?
דער רויטער מאָן וואָלט רויט געלאַכט...

מען וואָלט דערהערט אין טויבנשלאַק!
און די טויב — א פּלוידערזאַק!
מאָרגן פרי די טויב זיך איילט,
און אַלע פייגעלעך פאַרציילט!
מען קען דאָך נישט אַזוינס פאַרשווייגן:
ציפּ־ציפּ־ציפּ! אויף אַלע צווייגן.
א נאַקעט פּיסל, אפשר צוויי?
איי־איי־איי! איי־איי־איי!

30

ס׳נעסטל ווייך אויסגעבעט,
די שנעבעלעך שוין אָפּגעגלעט,
שטיל, די אייגעלעך — פאַרמאַכט!
פייגעלעך, א גוטע נאַכט!

דאָס קעלבעלע אין שטעלעכל
נורעט איין דאָס פעלעכל
אינ׳ם שטרוי, ס׳זאָל וואַרים זיין,
שלאָפט עס איין, שלאָפט עס איין!

ס׳ליגט דאָס הינטל שטיל אין בויד,
און דאָס העזל אינ׳ם קרויט,

אין שטאַל ביים קליינעם פערדעלע —
ס׳ציגל מיט׳ן בערדעלע!

אויף די קאַץ, שוין אָפּגעלעקט,
אויפ׳ן אויוון—אויסגעשטרעקט,
אינ׳ם קוימען ליינט די גריל
זיך די קריאת־שמע אין דער שטיל...

קיין געטימל, קיין געווימל,
די לבנה שווימט אין הימל!
שטערנדלעך — זיי רוקן זיך,
זיי זעען דיך און בענטשן דיך!

שוועבן מלאכים אויף און אָפּ,
שיקן דיר זיסע חלומות אַראָפּ.
שלאָף־זשע איין, שלאָף, מיין קינד!
מאַך די אייגלעך צו געשווינד!

31

אויפ׳ן גרינעם בערגעלע
וואַקסט א יונג ביימעלע
וויל דאָס ביימעלע נישט שלאָפן!

די לבנה טוט עס שטראָפן:
צייט צו דרעמלען, ביימעלע
אויפ'ן גרינעם בערגעלע!

אַזוי זאָגן אויך די שטערן,
נאָר דאָס ביימל וויל נישט הערן!
וויל נישט מאַכן צו די אויגן!

איז א ווינטל צוגעפלויגן:
ביימל, ביימל רואיג זיין!
און שאָקלט עס און וויגט עס איין!

וויגט אַהער, וויגט אַהין
שלאָפן מוז א ביימל גרין!

דרימלט איין דאָס ביימעלע
אויפ'ן גרינעם בערגעלע;
אויפ'ן גרינעם בערגעלע
דרימלט איין דאָס ביימעלע!

32

שטייט אַ בערנבוים אין סאָד,
טראָגט ער באַרן—גאָט'ס גענאָד!

לויפן קינד און קייט אַהין,
נאָר די בארן זענען גרין!
ווער ס'וויל באַרן,
דער מוז האַרן!
ווערסט קייןביימל איבערשפּאַרן!

און דאָס באַרנביימל זאָגט:
שלאָפן גייט אייך ביז עס טאָגט!
דען איר האָט נישט, וואָס צו זאָרגן,
כ'מאַך זיי רויט און זאַפטיג מאָרגן!
ווער ס'וויל באַרן,
דער מוז האַרן, —
ס'ווערט דאָס ביימל נישט געגאַרן!

אוי, מיין קינד האָט באַרן האָלט,
מאָרגן — באַרעלעך ווי גאָלד!
הער־זשע וואָס דאָס ביימל זאָגט,
רואיג שלאָף דיר ביז עס טאָגט!
ווער ס'וויל באַרן,
דער מוז האַרן, —
ווערסט קיין ביימל איבערשפּאַרן!

33

ליגט א העזעלע אין קרויט,
העזל קיינעם נישט געטרויט;
שלאָפט, קיין אויג נישט צוגעמאַכט, —
יעגער נאָך זיין לעבן טראַכט!

יעגער שטיל אין פעלד זיך שלייכט
ביז ער האָט דאָס קרויט דערגרייכט.
פיף־פאַף! נישט געטראָפן!
לאַנג דאָס העזל שוין אנטלאָפן!

ס'האָט דערשמעקט אים מיט'ן נעזל,
ערגעץ אַנדערש שלאָפט דאָס העזל,
שלאָפט, קיין אויג נישט צוגעמאַכט.
העזעלע, א גוטע נאַכט!

יעגערל נישט שיסן וויל,
אָפגעגאַנגען אין דער שטיל!
נאָך דיין לעבן מער נישט טראַכט,
א גוטע נאַכט, א גוטע נאַכט!

34

ווינטער־צייט

שלאָף, מיין קינד, עס איז שוין שפּעט!
ווינטערמאַן אין דרויסן טרעט!

אין ווייסן מאַנטל טרעט דער גרייז,
פאַרבט אונז אַלע דעכער ווייס!

אויפ׳ן פריש געווייסטן דאַך
שטייען קראָען גאָר א סך!

לייען קריאת־שמע: קראַ־קראַ־קראַ...
און איינגעשלאָפן אַלע, שאַ!

35

וואַרים איז דיר, שלאָף, מיין קינד!
אין דרויסן שאַלט א שטורים־ווינט;
ווייסטו, קינד מיינס, וואָס ער שאַלט?
עס איז קאַלט, אין דרויסן קאַלט!
ווינטערמאַן קומט שוין באַלד!

מיט די בלאָע הענט און פיס,
נ'חייסן מאַנטל שפּאַנט דער ריז.
ברעמען—ווייס, אויגן—ווייס
און די באָרד איז צאַפּן־אייז,—
אַזוי שפּאַנט דער גראָער גרייז!

36

ביים קראַנקן קינד

די לבנה שיינט.
מיין קראַנק אינגעלע/מיידעלע ווײנט.
נאָך קיין אייגל צוגעמאַכט!
נאָך קיין אייגל צוגעמאַכט!

א

דער זייגער—עלף!
גאָטעניו, ליבער, העלף!
גאָט, וואָס אַלע קראַנקע היילט,
צוועלף האָב איך שוין אָפּגעציילט!

איינס און צוויי...
אוי, ליבער גאָט, שטיי מיר ביי!
שלאָגט דער זייגער דריי און פיר, —
לאָז עס, ליבער גאָט, ביי מיר!

דער זייגער שלאָגט:
פינף... זעקס, און עס טאָגט,
שיינט די ליבע זון אַריין!
מיין $\frac{\text{אינגעלע}}{\text{מיידעלע}}$ גענאָסן האָט!
אוי, איך דאַנק דיר, ליבער גאָט!

זיבן, אַכט!
שוין פאַרביי די שרעקלעכע נאַכט...
שלאָפט מיין קינד. ניין און צען!
כ'וועל נאָך אָן דיר נחת זען!

צאָלן, אלף־בית, רעטענישן

1

דער טאַטע—איינס!
די מאַמע—איינס!
איינס און איינס איז צוויי!
און אַז איך נאָך בין דערביי,—
איינס און צוויי איז דריי!
די מומע גייט, איך עפן איר, —
דריי און איינס,—וועט זיין שוין פיר!

2

אַלף—בית—גימל!
ס'איז'דאָ א גאָט אין הימל!
דלת, הא און וו,—
מיר זענען זיבע שוועסטער!

זין, חית און טית
דערינען נישט פאַרגעס!
און דאָס צענטע אות איז יוד—
גאָט, דער פאַסטעך, היט!

3

טאַטע־מאַמע זענען א פּאָר.
פעטער־מומע—אויך א פּאָר.
איך און מיין שוועסטערל—א צווילינג.
עס טרעפט אַמאָל א דרילינג,
דאָס איז ביי לייבל שוסטער געשען.
פריער זענען נאָר צוויי געווען,
איז צינדערט פינף צוזאַמען
ביי איין טאַטע־מאַמען!
שבת ביינאַכט,
דער טאַטע האָט אַן אורח געבראַכט
און איז אַמאָל מיט צוויי געקומען,—
בענטשט מען מזומן!
אין סוכה עסט מען אינאיינעם
מיט שכנים.
איינמאָל געזעסן גאַנצע צען,—
איז א מנין געווען!

4

איינס, צוויי, דריי, פיר,—
קליינע קינדער זענען מיר!
פינף, זעקס, זיבן, אַכט,—
אונז דער ליבער גאָט באַוואַכט.
ניין, צען, עלף, צוועלף, —
קומסט אַריין, זאָג: גאָט העלף!

5

10, 20, דרייסיק,—
ס'קינדעלע איז פלייסיק!
40, 50, זעכציק,—
ס'איז צום לערנען לעכציק!
70, 80, ניינציק,—
עס איז גאָר איין־און־איינציק!
און וואָס אַצינדערט?
עס ווייסט אַליין, אַז הונדערט!

6

וואָס איז אַזוינס, ווער טרעפט און זאָגט,
וואָס אויף זיך אביימל טראָגט?
ס'איז אינגאַנצן רונד כמעט,
פון אויבן איז דאָס הייטל גלאַט,
די קאָליר איז געל און רויט,
און ווייס דאָס פלייש אונטער דער הויט.
און אינ'ם פלייש—גריבעלעך,
פינף קליינע שטיבעלעך.
און אין די פינף קעמערלעך
וואוינען פינף מענערלעך.
ווייסע מענער זענען זיי,
שוואַרצע קליידער טראָגן זיי!
יעדעס אין זיין שטיבעלע,
יעדעס אין זיין גריבעלע.
און אינגאַנצן זיס און ווייניג,
און צום עסן גאָר א תענוג!
און ס'שטעכן עס די קינדער אָן
שמחת־תורה אויפ'ן פאָן!
ווער עס טרעפט, דער באַקומט עס!

7

וואָס איז שווערער,—
א פונט וואַטע, א פונט פוטער, צי א פונט אייזן?

8

לייט
מעסטן די צייט.
אויף וואָס?
— אויפ'ן זייגער! גוט!
און וואָס איז די קלענסטע מאָס?
א סעקונדע.
מער? א מינוט!
נאָך מער— א שטונדע!

9

וויפיל טעג האָט א וואָך?
זיבן. זעקס און שבת קודש.
זאָג מיר נאָך:
וויפיל וואָכן האָט א חודש?
פיר! און א יאָר!
52! אויבעט וואָר!

10

א טאָג מיט א נאַכט אָדער א נאַכט צוזאַמען
מיט א טאָג איז א מעת־לעת.
א מעת־לעת האָט פיר־און־צוואַנציג שטונדן.
די שטונדן פון טעג באַזונדער און נעכט באַזונ־
דער זענען נישט גלייך.
זומער—גרויסע טעג און קליינע נעכט.
ווינטער פאַרקערט—קליינע טעג און גרויסע
נעכט.
פאַראַן דעריבער א קורצער פרייטאָג.—

11

אַלע זייגערס ווייזן די שטונדן, גייענדיג.
וועלכע ווייזן שטייענדיג? (דער זון־זייגער).
זאָג מיר נאָך אַצינד
וועלכער זייגער רינט? (א זאמד־זייגער).
פאַראַן זייגערס, וואָס קלינגען,
אַנדערע שפּילן, נאָך אַנדערע זינגען,
עלעקטרישע שפּרינגען!
פאַראַן א זייגער, וואָס צו דער סעקונדע,
קומט אַרויס א קו־קו יעדע שטונדע
און מאַכט קו־קו, קו־קו! צוויי, דריי מאָל,
און נאָך—מיט קונצן אָן א צאָל!

שפּילן

1

באַל־שפּיל

צו דער וואַנט!
שפּרינג צוריק!
אין אויגנבליק
צו דער האַנט!

צו דער וואַנט!
צוריק צו מיר!
איינס און צוויי,
דריי און פיר!

פינף און זעקס,
שטאַרקער קלאַפּ!
איך וואַרף און כאַפּ
וואַרף און כאַפּ!

אַהין—צוריק!
זיבן, אַכט!
דאָס מייסטערשטיק
איז אָפּגעמאַכט!

2

בעלעכל, בעלעכל! צו דער וואַנט,
איך—א פּעטשל מיט דער האַנט,
און געכאַפּט אין אויגנבליק!

צינד פּאַטש איך נאָך איינס און צוויי
און שפּרינג אונטער נאָך דערביי
און כאַפּ דיך, בעלעכל, צוריק!

3

צינד מיט כוה
צום באַלקן הויך!
צוריק אַראָפּ
און שלאָג זיך אָפּ
קאַפּויר און שפּרינג
צום באַלקן פלינק!

און צו דער ערד
צוריקגעקערט!
אַרויף—אַראָפּ!
אַראָפּ—אַרויף!
כ׳כאַפּ דיך אין
דער לופט אויף!

4

צו דער ערד! צו דער ערד!
צו דער האַנט צוריקגעקערט!
דו שפּרינג, איך שלאָג,
דו ווייטער יאָג!
דו קאַרג קיין מי.
אַלץ ווייטער פלי!
אויף כּח־הקלי
פליט מיין באָל!

5

איך צו דיר,
דו צו מיר!
און צינד נאָך אַמאָל, ווי פריי'ר!
פון מיר א גרוס,
פון דיר א גרוס!
אַזוי פליט עס אָן א שיעור!

דיר געשענקט,
צו מיר געלענקט!
איינס און צוויי, דריי און פיר!
און נישט געטראַכט,
נאָר שנעל געמאַכט!
פינף, זעקס, זיבן, אַכט!

מיט פעסטן בליק—
אַהין־צוריק
דערגייט ביז צען—
א מייסטערשטיק!

6

מיט דער לינקער האַנט געקלאַפּט,
מיט דער רעכטער האַנט געכאַפּט!

מיט דער רעכטער וואַרפט זיך פלינקער,
מוז מען כאַפּן מיט דער לינקער!

ערגעץ ערגעץ גייט שוין גאָר נישט שלעכט,—
רעכטס און לינקס גלייך באַרעכט!

און עס גייט אַלץ פלינקער, פלינקער!
מיט דער רעכטער, מיט דער לינקער!

7

אויף אַלע זייטן פון דער וועלט
דריי איך מיך מיט דיר אַרום,
און איך וואַרף דיך אין דער לופטן
און איך כאַפּ דיך אומעטום!

אויף אַלע זייטן וואַרף איך דיך!
מזרח, מערב, צפון, דרום!
וויל איך, גייסטו דורך אַן אָרעם,
וויל איך, גייסטו דורך דער קני!

נאָר געפֿלויגן, נאָר געפֿלויגן,
יאָג איך דורכ'ן עלנבויגן,
צי איך יאָג דיך דורך דער קני — —
פֿלי נאָר, פֿלי!

8

פֿלינקער, פֿלינקער! ריר זיך, ריר!
איך—צו דיר און דו—צו מיר!
צו דערזעלבער צייט געקלאַפּט;
אין דערזעלבער צייט געכאַפּט!
א פֿויגל פֿליט פֿון האַנט צו האַנט,
אַזוי שפּילן מיר ביינאַנד!
און דערשפּילן מיר ביז צען,
וועט א מייסטערשטיק געשען!

סאָלדאַטן־שפּיל

ביזט, מיין ברודערל, רעקרוט!
ווילסטו ווערן א סאָלדאַט?
האָסטו נאָך צו לערנען פיל!
צום אַלעם ערשטן האַלט דיך גראַד!

ביזט מיין ברודערל רעקרוט
און דו פאָלג דיין אָפיציר
און געשווינד: די האַנט צום קאַסק,
אַז דו שטעלסט דיך אָפּ פאַר מיר!

ציינדערט גיי! פעסט מאַרשיר!
ווייטער, ווייטער, ווייטער גיי!
גיי, פאַטש אין דער וואַנט אַריין,
ביז איך קאָמאַנדיר נישט: שטיי!

זיך אויסגעהוסט און אויסגעניסט
און ווייטער, ווייטער פּעסט מאַרשירט!
דעם רעכטן פוס, דעם לינקן פוס,
ביז עס ווערט נישט קאָמאַנדירט:

לויף־לויף! דאַן הויב די פיס!
און לויף, און לויף פּעסט און גראַד!
און אַז דו גיין און לויפן קענסט,
ווערסטו ווערן א סאָלדאַט!

2

אינ׳ם פרישן, גרינעם מאַי

אינ׳ם פרישן גרינעם מאַי,
איינס־צוויי! איינס־צוויי!
מיר מאַרשירן טריט ביי טריט!
די קעפּ אַרויף, די בליקן פעסט!
און די ברוסט אַרויסגעפּרעסט!
מיר פאַרכטן זיך פאַר קיינעם ניט!

דעם רעכטן פוס, דעם לינקן פוס,
ווער באַגעגנט, מיידן מוז!
פעסטע ברייטע טריט געשטעלט!
און געעטעמט טיף און פריי
אינ׳ם פרישן גרינעם מאַי!
אונזער איז די פרייע וועלט!

3

באַלאַגערונג

מאַכט א ראָד, פלינק א ראָד:
מיר באַלאַגערן א שטאָט!
שוועבן, שוועבן! שוועבן, שוועבן!
די פעסטונג מוז זיך אונטערגעבן!

אָפּגעשטעלט זיך! העלד ביי העלד!
פיילנבויגן אויסגעשטעלט!
א צי, א לאָז—פליט די פייל,
טרעפט זי אויף א גאַנצע מייל!

צינד זאָל שאַלן די טראָמפּייט,
פון דער קעסל־פויק באַגלייט:
טראַ־ראַ־ראַ! בום־בום־בום!
פעסטער נעמט די שטאָט אַרום!

איינגעפאַלן איז די מויער,
איינגעריסן זיך אין טויער!
בום־בום! טאַראַ, טאַראַ!
הוראַ! הוראַ! הוראַ!

4

פּלעצער כאַפּן

(מען שטעלט שטולן, מיט איין שטול ווייניקער אַלס קינדער)

שפּיל־פירער:

(פירט די קינדער אַרום די שטולן).

רונד, רונד! רינגל־רונד!
עס בילט דער הונט,
עס מיאַוקעט די קאַץ, — —

(ראַש).

כאַפּט א פּלאַץ!

(קינדער צעלויפן זיך, כאַפּן ערטער).

די זיצנדיקע קינדער:

(אויפשטייענדיק, צום געבליבענעם אַן אַן אָרט).

ביזט געבליבן אָן א שטאָט,
פיר דאָס ראָד, פיר דאָס ראָד!

דער נייער פירער:

רונד, רונד, טריט ביי טריט,
ס'גייען אַלע קינדער מיט,
שטיל, נישט אויסגערעדט קיין וואָרט!
הוש־הוש־הוש! כאַפּט אַן אָרט!

(ווי פריער).

קינדער־ליבע, זעט נאָר, זעט!
ס'אַראַ הויפן קוויטיג גרעט!
אוי, דעם קעפל רייבט און קראַצט!
הוש־הוש־הוש! דער קעפל פּלאַצט!

(ווי פריער).

קינדער רופן: מאַמע, עסן!
האָסט די קינדערלעך פאַרגעסן!
וואָס־זשע ווילט איר?—מאַמע, פיש!
הוש־הוש־הוש! שנעל צום טיש!

(ווי פריער).

קינדער, זאַכט! קינדער, זאַכט!
מיר שפּאַצירן ביי דער נאַכט!
האַלט אייך איינס אָן צווייטן אָן!
הוש! געקרייעט האָט דער האָן!

(ווי פריער).

5

בעקן־ברויט

שפּיל־פירער:

אין בעקן ברויט שפּילן מיר,
קינדער—פינף, ערטער—פיר.
הוש! הוש! פּלאַץ געכאַפּט!

די קינדער אויף די ערטער, צום געבליבענעם:

האָסט קיין אָרט פאַר זיך דערטאַפּט,
ביזט געבליבן אין א נויט,
גיי אַרום נאָך בעקן־ברויט!

(צו די אַנדערע)

און ווען זי גייט, נישט גערוישט,
נאָר זיך שטילערהייט געטוישט!

— בעקן־ברויט, בעקן־ברויט!
העלף מיר, שכן, אין א נויט!

— מיך נאָר ווייך, מיך נאָר ווייך!
גיי צום צווייטן, ער איז רייך!

האָסט א פולע קאַמער ברויט!
העלף מיר, שכן, אין דער נויט!

— ווייטער, ווייטער, ווייטער וואָגל;
איך געליטן האָב פון האָגל!

טראָג דיך ווייטער, גיי צום דריטן,
וואָס האָט פון האָגל נישט געליטן!

— מ'זאָגט, דיין גוטסקייט איז באַקאַנט,
העלף מיר מיט דיין ברייטער האַנט!

— מ'האָט גענאַרט דיך, ווי איך זע!
ווייטער גיי! ווייטער גיי!

כ'האָב געהאַט און האָב נישט מער,
דער פערטער טוט דיר דיין באַגער!

(אויב נויטיג—נאָך אַמאָל דיזעלבע סטראָפן).

(ביי דער גאַנצער צייט פון אַרומגיין זינגען אַלע, וואָס האָבן ערטער, דעם רעפרען):

טווישט אייך, טווישט, שטיל געטווישט,
נישט גערווישט!

דער אַרומגייער:

(א פלאַש כאַפנדיג, צו דעם וואָס בלייבט אָן א שטעל)

נישט געהאָלפן אין א נויט,
גיי־זשע דו נאָך בעקן־ברויט!

6

יעגער־ און האָזן־שפּיל

(אַ אַרט „ציוציוּבאַבע" אָדער „בלינדע קו")

דאָס ראָד:

(אַרום קינד, וואָס שטייט אינדערמיט מיט פאַרבונדענע אייגעלעך).

ניט געשראָקן זיך, העזלעך־קינדער!
זעט, דער יעגער איז אַ בלינדער!
שיין אַ יעגערל אַזאַ!
כאַ־כאַ־כאַ! כאַ־כאַ־כאַ!
מיט די הענטלעך טוט ער טאַפּן,
ניין, ער וועט קיין העזל כאַפּן!

דער יעגער:

כאַפּט עמיצן.

איך האָב עמיצן דערטאַפּט?

שפּיל־פירער:

אָבער וועמען אָנגעכאַפּט?
זאָג אונדז שנעל, אויב דו ווייסט,
ווי ס'געכאַפּטע העזל הייסט?

(אַז דער יעגער טרעפט נישט).

ניין־ניין־ניין! צום ערשטן מאָל!

(אז דער יעגער פעלט ווידער).

ניין־ניין־ניין! צום צווייטן מאָל!

(אז ווידער ניט געטראפן)

צום לעצטן מאָל—צום דריטן מאָל!
נישט געטראָפן, נישט געטראָפן!
דריי מאָל פעלן איז צופיל,
אויפס ניי מוז גיין דאָס שפּיל!
און איר, העזלעך, זיך צעלאָפן
זיך צעשפּרייט אויף באַרג און טאָל!
לויפט נאָר שנעלער, לייכטער, גרינגער,
אויף די שפּיצן פון די פינגער...

(צום יעגערל).

גולם, שטיי נישט אויף אן אָרט!
א העזל דאָ, א העזל דאָרט!
לויף, טאַפּ,
יאָג און כאַפּ,
אפשר וועסטו טרעפן פאָרט!

(עס ווידערהאלט זיך ביז דער יעגער טרעפט).

יעגער:

איך האָב דערטאַפּט!

שפּיל-פירער:

אָבער ווען אָנגעכאַפּט!

(יענער זאָגט)

שפּיל-פירער:

ר'האָט דערשפּירט מיט'ן נעזל,
פון יעגער ווערט א העזל,
און פון העזעלע פאַרקערט...
און דאָס שפּיל—נישט אויפגעהערט!

7

קראַנצן־ פלעכטן

— ווילט איר זינגען, ווילט איר טאַנצן,
אָדער ווילט איר פלעכטן קראַנצן?
— יאָ, מיר ווילן פלעכטן קראַנצן
פאַר טאַטע, מאַמע, שוועסטער, ברידער...
— אַלזאָ, שטילער, אָן געררודער!
זעצט אייך, קינדער, זעצט אַנידער!

נאַט אייך בלומען גאַנצע בינטן:
רויזן, ליליען, היאַצינטן.
(ווייזט איינציגווייז. די קינדער רופן אן).
רויזן, ליליען, היאַצינטן!
ווילט איר פיין די אַרבעט פירן,
מוזט אַלע דריי קאָלירן
עס זאָל פאַסן — האַרמאָנירן!

אַרבעט

1

דער סקולפּטאָר

איך זיך נישט ליידיג אין דער היים.
האָב איך צייט נאָר, נעם איך ליים,
קלעפּ איך מיר א מייזל אויס,
מאַך א פייגעלע דערויס,
פון פייגעלע, נישט לאַנג געטראַכט,
ווערט א ציגעלע געמאַכט,
כ'מאַך א מענטשעלע דערפון!
און וואָס איך וויל! און אויף דער זון
טריקן איך מיין אַרבעט אויס:
מענטש און ציג, קאַץ און מויז,
וואָס איך זע נאָר אויף דער וועלט,—
און אין פענצטער אויסגעשטעלט.

2

דער סטאָלאַר

ציש, ציש, ציש—
דער סטאָלאַר מאַכט א טיש!
ווי ער הובלט פיין און גלאַט,
און שוין פאַרטיג איז דער בלאַט!
ציר, ציר, ציר—
דער טאָקער אין דער צווייטער טיר!
און ער אויך נישט ליידיג זיצט,
מאַכט די פיס, ווי אויסגעשניצט!
ציר, ציר, ציר, ציש, ציש, ציש —
פון פיס און בלאַט ווערט א טיש!

3

די וועש

ליאַליע, ליאַליע, נאָר נישט וויין,
כ'לאָז דיך א מינוט אַליין!
זע'מיר אויפגעשטאַנען שפּעט,
און איך האָב צו וואַשן גרעט.
ווי לאַנג, אַז כ'האָב דיך אויסגעפּוצט?
האָסטו אַלעם שוין פאַרשמוצט!

אַי בײם טרינקען, אַי בײם נאַשן,
מוז איך װאַשן, װאַשן, װאַשן!
האָסט עס אָנגעשמוצט אַ ביסל,
קװיטשיג גרעט אַ פֿולע שיסל:
אַי טיכעלעך, אַי זעקעלעך,
און העמדעלעך, און יאַקעלעך...
דאָס איז װײך און יענץ איז שטײף—
דאַרפֿן װעל איך מאַסן זײף!
כ'מוז די װעש נאָך מאַכן נאַסער,
כּל־זמן ס'איז נאָך הײס דאָס װאַסער,
גיסן װײסעכץ פֿון דער פֿלאַש...
און איך װאַש, און איך װאַש!
אױסגעװײקט און אָפּגעשװענקט
און אױף אַ שנירל אױפֿגעהענגט
ס'זאָל געשװינדער טריקן װערן!
זאָלסט מיר, ליאַליע, נאָר נישט שטערן!
װײל נישט טרינקען, װײל נישט עסן,
אַ רגע'לע אָן מיר פֿאַרגעסן,—
װײל איך פּרעסן, פּרעסן, פּרעסן!

4

דער שמיד

איך האָב צו טאָן אין שמידעריי,
און דו, בלאָז־זאַק, שטיי מיר ביי!
צי זיך אויס און צי זיך איין,
אינ׳ם פייער פאָך אַריין
און צעפלאַקער מיר די קוילן,
ווייל די קוילן איז באַפוילן,
מיר דאָס אייזן צוצוגליען,
כ׳זאָל פון אייזן נעגל ציען...
אָט איז דאָס אייזן שוין היצט
און אין צוואַנג ביי מיר שוין זיצט,
און אויפ׳ן אַמבאָס ליגט עס שוין!
צינדערט העלף מיר, האַמער־קרוין!
פאַלן זאָלן זעץ, ווי האָגל!
גיב א נאָגל, נאָך א נאָגל!
און וואָס פאַרטיג, איז נאָך שלאַף,—
אַריין אין קאַלטן וואַסער־שאַף!
ציש, ציש, ציש! צוויי, דריי מאָל,
און איז שטאַרק שוין, ווי א שטאָל!

5

דער יעגער

יאַנקעלע וויל א יעגער זיין,
יאַנקעלע וויל אין וואַלד אַריין
שיסן וויל ער נאָר א בער!
— וואו נעמט מען געווער?

אונזער יאַנקעלע דערזעט —
אין ווינקעלע א בעזים שטייט!
מיט'ן בעזים וועט ער יאָגן,
און א גרויסן בער דערשלאָגן!

ער קען אין שטוב שוין מער נישט בלייבן!
וויל דעם בעזים אונטערהויבן,
שווערער בעזים קערט זיך איבער
און דער יעגער פאַלט אַריבער!

נישט קיין בער און נישט קיין האָז,
און צעשלאָגן זיך די נאָז!
ער וויל שוין נישט אין וואַלד אַריין,
ער וויל שוין נישט קיין יעגער זיין!

6

די סוכה

סוכות איז א וועלט!
דאָס סוכה'לע צונויפגעשטעלט
ווערט ביי אונז אויף גיך, —
דער טאַטע און — איך!

קודם,
כאַפּט מען אַראָפּ די ברעטער פון בוידעם!
אַראָפּגעכאַפּט,
צונויפגעקלאַפּט!
און פאַרטיג די ווענט
(איך לעג צו הענט!)
הענגט מען אויף די טיר!
וואָס נאָך דאַרפן מיר?
סכך
צום גרינעם דאַך!
שפּאַנט מען שנעל דעם וואָגן איין
און מען פאָרט אין וואַלד אַריין!
איך געזעם אַריין די האַק!
דער טאַטע זעצט זיך אויבנאָן,
איך טרייב אָן;

נעם דאָס בייטשל און קנאַק.
— פלינק, פלינק,
פערדעלע, שפרינג!
א מצוה־זאַך:
צום גרינעם דאַך
דאַרף מען סכך!
און אָט דער וואַלד!

מ׳נעמט זיך צו דער אַרבעט באַלד!
פייגעלעך אנטלויפן פאַר שרעק!
פייגעלעך, פייגעלעך, פליט נישט אַוועק,
נישט אייך, פייגעלעך, האָט מען געמיינט!
עס איז נאָר ערב־סוכות איז היינט,
טוען מיר א מצוה־זאַך,
נעמען ביי די ביימער סכך!
אָפּגעהאַקט און אָפּגעשלאָגן,
שוין מיט סכך א פולער וואָגן!
אין געזעס אַריין די האַק.
זיצט דער טאַטע אויבנאָן,
איך טרייב אָן,
פריילעך מיט׳ן בייטשל קנאַק!
פערדעלע, צי!
פערדעלע, שפרינג! פערדעלע, פלי!

אַהיים געקומען צו דער צייט.
אין דער סוכה—אַלץ שוין גרייט.
מיין שוועסטערל'ס געבענטשטע הענט
אויסגעהאנגען אַלע ווענט
און די מאַמע דעקט דעם טיש,
און איך אויף דער לייטער פריש
לייג דעם סכך, פלעכט אים פיין.
שטערנדלעך זאָלן קוקן אַריין,
מיר זאָלן זען אין הימל די שטערן.
אַ, ליבער גאָט, פון יום־טוב וועגן,
לאָז קיין ווינט נישט און קיין רעגן,
אונז די שמחה צו צעשטערן!

7

דער שיפער

ס'האָט דער רעגן אויפגעהערט,
דער הימל איז שוין אויסגעקלערט,
נאָר די דעכער זיינען נאַס,
רינען טייכעלעך אין גאַס,
רינען, רינען, רינען!

כ'האָב מיין שיפעלע געפונען,
אויפ'ן וואַסער עס געלאָזט,
און עס קומט דער ווינט און בלאָזט,
יאָגט מיין שיפעלע געשווינד
אויף די פליגל פונ'ם ווינט,—
פלי דיר, פלי, מיין שיפעלע!
און וואוהין פליסטו, שיפעלע?
— צו דער פרייער וועלט אַהין,
וואו ס'איז ליכטיג, וואו ס'איז גרין,
פויגל זינגט, בלימל בליט.—
— שיפל, שיפל, נעם מיך מיט!

8

דאָס גערטל

אָט דאָס איז מיין גערטל־קליין,
אַרומגעזעצט מיט קיזל־שטיין,
מיט קיזל־שטיין אַרומגעזעצט
און מיט בלומען אויסגעזעצט.
ליבער גאָט, דו גיב אַ רעגן
פאַר די קליינע בלימלעך וועגן!

9

אוי, איך וועל אַ פרייד דערלעבן!
מיר אין גאָרטן אָפּגעגעבן
אַ בייט אַ גאַנצע, שוואַרצע ערד,—
פייגעלעך, איר הערט?

געאַקערט דורך האָב איך די בייט
און מיט בלומלעך אויסגעזייט, —
אַ בלימל נאָך אַ בלימל שפּראָצט, —
פייגעלעך, איר גלאָצט?

בלעטלעך זויבער איך געזוי,
דער הימל — נישט געקאַרגט קיין טוי,
וואַקסן בלימעלעך, ווי גאָלד, —
איר האָט זיי האָלט?

שפּרינגט אייך, פֿייגעלעך, און היפּט,
נאָר קיין בלעטעלעך געציפּט!
קיין שאָדן נישט געמאַכט ביי מיר,
פֿייגעלעך, קיין דיר!

לאָזט זיי בליען, לאָזט זיי שמעקן
אַניט, איר זעט, — כ'האָב א שטעקן
און צעיאָג אייך, אויב איר שטערט!
פֿייגעלעך, איר הערט?!

10

ווינטער־אָוונט

הערט, דער ווינט אין דרויסן ברומט;
מיט לאַנגע נעכט דער ווינטער קומט!
וואָס וועט איר טאָן ווינטער־צייט,
ווען עס רעגנט און עס שנייט?
אָפּגעלערנט, אָפּגעשריבן, —
און עס איז אייך צייט געבליבן,
און עס רעגנט, און עס שנייט, —
וואָס וועט איר טאָן ווינטער־צייט?!
זאָגט א מיידל: ווינטער־נעכט, —
גאָרנישט שלעכט;
איך פאַרליר קיין אויגנבליק —
איך העפט און שטריק,
איך שטעפּ און נײ
און זינג א לידעלע דערבײ, —
און דער אָוונט איז פאַרבײ!
ד'אַנדערע זאָגן: „גאַנץ גענוי!
מיר אויך אַזוי, מיר אויך אַזוי!"
ווייל עס פּאַסט אַזוי פאַר מיידלעך!
און די אינגלעך? גיסן דריידלעך!

איינער קלעפּט פון ליים און וואַקס,
א צווייטער דרייט א שטריק פון פלאַקס,
א דריטער פלעכט, ביים שלעכטן וועטער
רינגעלעך פון לולב־בלעטער!
מען לעזט א מעשה'לע דערביי,
און דער אָוונט איז פאַרביי!
און ס'איז רעכט!
ווינטער־נעכט—גאָר נישט שלעכט!
ווייל אין יאָר האָט יעדע צייט
איר באַשעפטיגונג און פרייד!

לידער און לידלעך

1

דאָס הינטעלע

דאָס קליינע הינטעלע איז דום,
דרייט זיך אַלץ אַרום און אַרום,
ווייל זיין אייגענעם שאָטן כאַפּן
און ער קען אים נישט דערטאַפּן!

2

די ווינט־מיל

באַקומט די מיל א ביסל ווינט,
דרייען פליגל זיך געשווינד;
דער בייטל קלאַפּט, און געוואָרן
איז אין בייטל מעל פון קאָרן!
באַקט פון מעל דער בעקער ברויט,
און פאַריאָגט די הונגער־נויט!

3

נאַכט

זאַכט,
רוקט זיך אָן די נאַכט;
געשטילט
און אין שלייער איינגעהילט
איינזאַם ווערט
הימל און ערד!
עס שיינט,
ערגעץ א טויב קריאת־שמע ליינט.
און זי ברומט
אין דער שטילקייט און פאַרשטומט...
באַנג,
אָן א שימער, אָן א קלאַנג.

4

די רייזע אַרום דער וועלט

די זון—אַרויס פון נאַכט־געצעלט!
גרייט זיך צו צום ווייטן ריט
צום ווייטן ריט אַרום דער וועלט.
— זונעלע, זונעלע, נעם אונז מיט!
שטערנדלעך בעטן אין דער שטיל.

— נישט איך קען, נישט איך וויל —
ברומט די זון — און נישט איך מעג.
עס זענען הייסע, הייסע טעג!
אויפ׳ן וועג איך זיך צעהיץ
איך אויף א פייער־וואָגן זיץ!
איך וואָלט אייך, זיסע פייגעלעך,
אויסגעברענט די אייגעלעך!

האָבן זיך פייגעלעך־שטערנדלעך געווענדט
צו דער לבנה!
מיט דער לבנה איז קיין סכנה!
„מיר וואָלטן מיטרייזן געקענט!
שטיל און זאַכט
אין דער קילער נאַכט
ווערט דיין גרויסע רייזע געמאַכט
אַרום דער וועלט!"

דער לבנה דאָס געפעלט!
זאָגט זי: גוט
און נעמט זיי מיט
און רייזט אַרום די גאַנצע וועלט!

5

האַרבסט

קאַלטע גראָע װאָלקן ציען,
און אַװעק פֿייגעלעך פֿליען
צום װײַטן לאַנד! אַהין, אַהין,
װאו ליכטיק, װאַרעם איז און גרין...
שטיל װעט זײַן אָן זאַנג און קלאַנג,
פֿליט אײַך, פֿליט, נאָר נישט אויף לאַנג!

אָן אונז קינדער נישט פֿאַרגעסט!
און פֿאַרבײַ נאָר שנײ און פֿרעסט,
אינ׳ם זעלבן אויגנבליק
קומט צוריק, קומט צוריק!

6

װינטער

קלאַפּן, קלאַפּן, קלאַפּן,
פֿון די דעכער אָפּ די צאַפּן,
נאָר אין מויל אַרײַן נישט כאַפּן!
װײַל עס איז דאָס אײַז נישט רײן,
נישט געכאַפּט אין מויל אַרײַן!

7

אויפ'ן דאַרן צווייגעלע
וואָס שרייסטו אַזוי, דו פייגעלע?
— כ'בין הונגעריג, כ'בין הונגעריג,
קיין קערנדל אויף פּיק־פּיק־פּיק!

שפּרינג אַראָפּ נאָר, שפּרינג אַראָפּ,
מיט'ן שנעבל זוך און גראָב
דיר א קערנדל אין שניי,
וואָס ר'האָט באַהאַלטן דיר געטריי!

8

ווינטערמאַן קלאַפּט אין טיר,
ווינטערמאַן פּויקט אין פענצטער:
פיר ברידער זענען מיר,
איך — דער שענסטער!

און ער זינגט זיין אייגן לויב;
ווינטער איבער אַלע צייטן!
ווער נאָך מאָלט אייך אויס א שויב
מיט די זילבערינע קווייטן?

וועמער מאַכט ווייס אַ שוואַרצן דאַך ?
וועמער מיט פוך די ערד באַשיצט ?
איז נישט שניי אַ פיינע זאַך ?
מיט בריליאַנטן ווער נאָך בליצט ?

עס גיט אַמאָל דער ווינט אַ קוויטש,
און עס ווערט אַ נעזל רויט !
אָדער ווער נאָך האָט אַ גליטש ? —
דאָס קען טרייסטן אין אַ נויט !

די רייב נאָר אויס די גליטש מיט שניי
און אַ גוטן שוסטער מאַך,
לערן דיך קונצן אַלערליי,
ווי אַ פויגל פלי און לאַך !

און איז אַ אינגל נאָר נישט פויל,
איז דער שניי אַ גרויסער גאָב !
מאַכט אַ מענטשל, מאַכט אַ קויל,
מיט אַ שליטל באַרג אַראָפּ !

און אַ דאגה, גרויסער גאָט !
אָן אָפּענע, אַ פרייע וועלט,
און אַ חנוכה ווער האָט
מיט'ן קליינעם זילבער-געלט ?

9

פרילינג

שפּאַן, שפּאַן!
טראָג זיך אָפּ, דו ווינטערמאַן!
טראָג זיך אָפּ, דו אכזר איינער,
נאָך דיר בענקען וועט נישט קיינער!

מיט דיין פראָסט
ווי געפּייניגט אונז דו האָסט!
האָסט די נאָז אונז אָפּגעפרוירן
און די באַקן און די אויערן!

צייט, צייט!
דער פרילינג קומט אין גרינעם קלייד!
הערסט, די פייגל: ציר־ציר־ציר!
דיך פאַרשיקט מען קיין סיביר!

10

דער פרילינג איז געקומען!
נעמט דעם פרילינג אויף,
מיט א ליד דעם ליבן גאַסט,
טיר און פענצטער מאַכט אים אויף!
קלינג־קלאַנג אין דער לופט,
און פון בלימעלעך דער דופט!

11

גראָז שפּראָצן, ס'שפּראָצן בלומען,
פייגל פּיפּצן, טויבן ברומען,
ס'קלינגט דאָס וואַסערל דערפרייט:
פרילינג־צייט! פרילינג־צייט!
עס קלינגט און זינגט, פלוישט און ברומט:
פרילינג קומט ,פרילינג קומט!

פרילינג קומט אויף אַלע וועגן,
לויפט דעם ליבן גאַסט אנטקעגן!
לויפט צום וואַלד, לויפט צום פעלד,
אומעטום א פרייע וועלט!
עס קלינגט און זינגט, פלוישט און ברומט:
פרילינג קומט, פרילינג קומט!

12

דער פויגל

אויף א בוים אין גרינעם וואַלד
א וואונדערלעכער פויגל שאַלט
טראַ־לאַ־לאַ, טראַ־לאַ־לאַ!

איז א אינגל צוגעלאָפן,
און דער פויגל איז אנטלאָפן.
טראַ־לאַ־לאַ, טראַ־לאַ־לאַ!

— וואָס אנטלויפסטו?—ס׳אינגל שרייט, —
נישט געוואָלט דיר טאָן קיין לייד.
טראַ־לאַ־לאַ, טראַ־לאַ־לאַ!

כ׳בעט דיך, פויגל, פויגל, בלייב! —
און דער פויגל: איך נישט גלייב!
טראַ־לאַ־לאַ, טראַ־לאַ־לאַ!

13

ציקעלע

מיין ציקעלע אין שטעלעכל
ציטערט מיט׳ן פעלעכל.

באַלד פרי־מאָרגן אויפגעוועקט,
און ווי טרויעריג עס בלעקט
בלע... בלע...

מיין ציקעלע, מיין ציקעלע,
צוקער ווילסט א שטיקעלע?
פון דער האַנט עס צוקער לעקט
און נאָך טרויריגער געבלעקט
בלע... בלע...

ס'האָט מיין ציקעלע דערפילט,
דאָס די זון אין דרויסן שפּילט,
ס'האָט די זומער־לופט דערשמעקט
און דערום עס טרויעריג בלעקט
בלע... בלע...

אוי, גוט, אוי, גוט, איך עפן דיר!
ציקעלע, אַרויס פון טיר,
ס'האָט דיין תּפיסה זיך געענדט!
ווי מיין ציקל פריילעך בלעקט
בלע.. בלע...

14

רעגן

קינדערלעך, אוי, קינדערלעך !
א רעגענדל גאָר וואונדערלעך,
שמעקעדיגע טרעפּעלעך :
א רעגענדל איז גאָט׳ס געוואָר,
קומט אַרויס און טאַנצט א ראָד :
מיט בלויזע פיס און קעפּעלעך !

גאָרנישט קלערן, גאָרנישט פרעגן,
קינדער וואַקסן אויפ׳ן רעגן,
ווי די בלומען, ווי די זאַנגען !
נאַקעטע קעפּלעך, נאַקעטע פיס,
וואַקסט פון יעדן קינד א ריז,
ביז׳ן הימל צו דערלאַנגען !

15

ענטלעך

זעט נאָר, זעט, ענטלעך שווימען,
ענטלעך שווימען אויפ׳ן טייך,
מיט די קעפּלעך אינ׳ם וואַסער,
מיט די עקלעך אינדערהויך !

אַז גענוג זיך אָפּגעבאָדן
און די קעפּלעך אָפּגעטוקט, —
צו דער פרישער גרינער לאָנקע
זיך פון טייך אַרויסגערוקט!

אויף דער פרישער גרינער לאָנקע
מאַכן ענטלעך א שפּאַציר,
זיך אַהער, אַהין געוואַקלט
אויפ'ן ענטישן מאַניר!

אויף דער טריקעניש צו גיין
איז דאָס ענטל נישט געשיקט
הוש! אויך באַלד צוריק צום וואַסער,
זיך געבאָדן און געטיקט!

16

די בין

בינעלע! בינעלע, קוקט זיך נישט אום!
נאָר זום, זום, זום! זום, זום, זום!
פון קווייט צו קווייט געפלויגן ראַש,
דאָ א זופּ, דאָרט א נאַש!
ס׳קעפּל טיף אַריינגעשטעקט,
און נאָך א טראָפּן אויסגעלעקט...
און פול, — אַהיים געפלויגן ווערט,
און דעם אוצר אויסגעלערט.
דערפון דער האָניג ווערט געמאַכט
אויסגעלערט, נישט לאַנג געטראַכט —
און אַרויס: דער טאָג — נאָך גרויס!
און שטענדיג אַליין: אַריין־אַרויס!

17

בינעלע, בינעלע — זום, זום, זום!
און פליט אַרום פון בלום צו בלום,
פון בלום צו בלום, פון קווייט צו קווייט
און זויגט זיך אויס די פליסיגקייט.

בינעלע, האָפּ! בינעלע, האָפּ!
שנעל אינ'ם בעכער אַריין מיט'ן קאָפּ!
דערנאָך אַהיים און האָניג מאַך, —
האָניג איז א גוטע זאַך!

18

בינעלע, בינעלע, האָניג מאַך!
נאָר דעם בינען־שטאָק באַוואַך!
פאַראַן א בער, פאַראַן א בער,
וואָס ער ליבט דעם האָניג זייער!

ווען ער א בינען־שטאָק דערשמעקט —
א שפּרונג! די צונג — אַרויסגעשטעקט!
פלינק אַרויס! בינען, אַרויס!
דעם גזלן שטעכט די אויגן אויס!

19

די טויבן

טייבעלעך פליען אין זונען־גלאַנץ...
פלעכט זיך, פלעכט, טויבנקראַנץ!
שוואַרץ און ווייס, אַראָפּ, אַרויף —
שפּילט אייך, טוקט אייך אָן א סוף!

20

טויבן און טויבנשלאַק

װערט נאָר טאָג אין טויבן־הויז —
פליגל קלאַפּן: לאָזט אַרויס!
קוים זיך אויפגעכאַפּט פון דרימל,
שוין א בענקעניש צום הימל!
װאור, װאור, װאור, װאַר, װאַר, װאַר!
לענגער זיצן איז א צער!

אויפגעמאַכט דער טויבנשלאַק,
און אַרויס, סאַק און פּאַק!
װיגט זיך, װיגט אין זונען־גלאַנץ,
שטיפט און שפּילט דער טויבן־קראַנץ.
פרו־פרו־פרו! פרו פרו פרו!
פרייַ די װעלט, דער הימל בלאָ!

גענוג דאָס טויבן־האַרץ געקוויקט,
גענוג אין לופטן זיך געשטיקט!
דען די זון שוין אונטערגייט
און קערנדלעך שוין אויפ'ן ברעט!
װייַק און װיקע, װייַק און װיקע!
פיקע־פיקע! פיקע־פיקע־פיקע!

און צינד אַריין, הוש־הוש־הוש!
שיקט דער זון דעם לעצטן קוש!
צום הימל נאָך א בליק געכאַפּט,
דער טויבנשלאַק ווערט צוגעקלאַפּט!
דורך דער צוגעמאַכטער טיר:
וואַר־וואַר־וואַר! וויר־וויר־וויר!

ווערט געפּלוישט, ווערט פאַרציילט,
וואו געוועזן, וואו געוויילט,
וואָס אין הימל, וואָס אויף דר'ערד,
וואָס א טויב נאָר זעט און הערט!
ברום־ברום־ברום־ברום־ברום־ברום!
פאַר'ן שלאָפן א געברום!

21

ל״ג בעומר

ל״ג בעומר היינט! ל״ג בעומר היינט!
הינדעלעך, אַ־לאָ!
ביי די פערדלעך נישט געדרייט זיך!
און דו, שמייסער, וויאָ!

פול קינדערלעך אין וועגעלע,
ווי דער מאָן אין זאַק!
שמייסער, דו, די לייצן נעם
און די בייטש, און קנאַק!

אין דער לופטן—יום־טוב׳דיג,
קיין פערדעלע נישט ריר!
ל״ג בעומר היינט! ל״ג בעומר היינט!
מאַכ׳מיר א שפּאַציר.

א שפּאַציר אין וואַלד אַריין
מיט די פיילנבויגן!
האָבן פייגעלעך דערזען
און אַוועקגעפלויגן!

לאַנד-און שפּאַט-לידער

22

וואו דאָס מייזל וואוינט

איך פרעג דאָס מייזל:
וואו איז דיין הייזל?
און דאָס מייזל ענטפערט מיר:
איך האָב נישט קיין סוד פאַר דיר!
נאָר דער קאַץ דו זאָג נישט אויס,
עס וואָלט דערפון קיין גוטס אַרויס,
דאָס ווערגעלע ווייסט נאָר כיק!
כאַטש צום גליק
איך בין א מייזעלע א פלינקס!
זעסטו, דאָרט אין ווינקל לינקס
אין דערנאָכטן רעכטס אַביסל,
וואו עס שטייט די גרויסע שיסל,
איין טריט גלייך, צוויי טריט קרום
און אין דער ברייט, און קוק זיך אום,

וועסטו זען א טירל קליין,
דאָרטן איז דאָס הייזל מיין!
עס ליגט א בערגעלע דערויף!
א טרעפּ אַראָפּ און דריי אַרויף,
און אויף לינקס נאָך א טרעפּל
און דו ביזט א גאַסט ביי מיר.
נאָר געדענק, בויג איין דאָס קעפּל,
ווייל ס'איז נידעריג די טיר.

23

דער פראָש

קוואַקעמאַן—דיק און ברייט
מיט דער קײַלעכדיגער נאָז,
געמיטלעך זיצט, אָונטער־צייט
אויפ'ן פרישן, גרינעם גראָז!
זיצט זיך גלאַנציג ווי א ליאַק,
זינגט זיך: קוואַ, קוואַקאַ, קוואַק!
א גאַנצן טאָג זיך אָנגעמיט,
איז שוין צייט צום שלאָפן־גיין, —
זינגט ער זיך זיין קריאת־שמע ליד,
און עס מיינט, ס'איז וואונדער־שיין...
און ער בלאָזט זיך, ווי א זאַק:
קוואַ, קוואַ, קוואַ! קוואַקע — קוואַק!

ער מיינט, די זון, וואָס אונטערגייט
מיט גרויס געווס זיין לידל הערט
און דאָס זי אים נאָך בעסער זעט,
צו דער זון זיך אומגעקערט
מיט'ן גלאַנציג גרינעם פראַק —
קוואַ, קוואַ, קוואַק! קוואַקע־קוואַק!

24

עטעלע

זאָג מיר, עטעלע, מיין גאָלד,
וואָס האָסטו פיינט, וואָס האָסטו האָלט ?
בלייבט זי שטיין, ווי צעמישט,
עטל שווייגט און ענטפערט נישט,
דאָך ווייסן אַלע, ווי מיר שיינט,
וואָס עטעלע האָט ליב און פיינט !

ליב האָט אונזער עטעלע
צו ליגן לאַנג אין בעטעלע,
פיינט האָט זי נאָר אויפצושטיין,
אויך ביינאַכט דאָס שלאָפן־גיין...

ליב האָט עטעלע צו נאַשן,
פיינט—דאָס פּנימ'ל צו וואַשן.
קנאַקן ניסלעך ? גאָר נישט פויל ;
פיינט צו שווענקען אוים דאָס מויל !

אויך ליבט זי זייער פוטער־זעמל
און קען נישט קוקן אָן דאָס קעמל.
לערנען—מאָרגן, נאָר נישט היינט !
דאָס איז אַלעס, ווי מיר שיינט !

25

דער אינדיק און די הינער

דעם עק אויף א פּעכער צעשפּרייט,
אין גלאַנציק־ברוינעם פעדער־קלייד
מיט שוואַרצע ראַנדן און בענדער פאַרצירט,
די פליגל קורץ און רונדיק
אַן אינדיק
איז׳ם הויף אַרומשפּאַצירט.
פון צייט צו צייט אַן אויסגעשריי:
הולי־הולי־הול — הולדעריי!

קומט ער פאַר אַן עולם הינער פאַרביי.
„קוואָקע, קוואָקע!" דער אינדיק ווייסט:
א „קוואָקע־קוואָקע"—„גוט מאָרגן!" הייסט
אויף הינער־שפּראַך.
אָבער נישט זיין זאַך!
קיין מינע געענדערט
און ווייטער געשלענדערט;
פון צייט צו צייט אַן אויסגעשריי:
הולדעריי, הולדעריי!

נישט אָן קנאה הינער זאָגן:
אַן אמת'ער אַריסטאָקראַט;
אים א ליאַדע־וואָס פאַרשאַדט;
איז ער שטענדיג חולה־מאָגן!
און א גרויס, און א וואָג!
נישט קיין עוף אויף יעדן טאָג!
נישט קיין ליאַדע־וואָס—א יאַיכיל!
דאָס איז א פסח'דיג מאכל!
און מען פילט נאָך אָן דעם קראָפּ!
גייט מען טאַקע אַרום מיט'ן בלויזן קאָפּ
און מען הויבט אים וואָס העכער!
האָט מען אויפ'ן עק א פעכער
און אָנגעבלאָזן דערביי!
און מען רעדט פראַנצויזיש,
אינדיאַניש, צי כינעזיש:
הולדעריי, הולדעריי!

26

קרייערמאַן און זיין ווייבער־שול

(א וואָכעדיגער ניגון)

עס איז דער הויף מיט הינער פול,
עס דאַווענט פרום די ווייבער־שול;
פאַר'ן עמוד—קרייערמאַן.
(עס איז קיין אַנדערער פאַראַן:
ער לאָזט קיין צווייטן אויף דער שוועל!)
א וואָכן־טאָג גייט עס שנעל:
קוקעריקו, קוקעריקו!
ענטפערט שנעל דער ווייבער־שאָק:
קוואָקע־קוואָק! קוואָקע־קוואָק!

(א שבת'דיגער)

שבת גאָר אַן אַנדער זאַך!
שירים פעטע און אַ סך!
לאָקשן, פאַרפל און אַ יויך,
אַמאָל אַ ביסל פלוימען אויך!
דער רויטער קאַם—נאָך מער צעבליט,
און ווי בנעימות'דיג ער ציט:
קוקעריקו־ו־ו, קוקעריקו־ו־ו!

און אויך אַזוי דער ווייבער שאַק:
קוואַקע־קוואַקע, קוואַקע־קוואַ־אַק!

(יום־טוב ניגון)

קומט א יום־טוב, מן הסתם
בליט נאָך רויטער אויף דער קאַם.
און דאָס העלזל אויסגעשטרעקט,
ווייל פון קיך דער צימעס שמעקט,
וועט זיין א יום׳טוב׳דיגער פּיק!
און געהויבן, יום־טוב׳דיג:
קוקערי־קו־ו־ו־ו... קוקעריקו־ו־ו־ו!
און אויך אַזוי דער ווייבער־שאַק:
קוואַקע־קוואַקע־ע־ע, קוואַקע־קוואַק!

(ימים־נוראים׳דיג)

אלול־צייט, אַז ס׳קומט פאַר דאָס,
און דער שופר גיט א בלאָז:
תקיעה, תרועה! אוי, א צרה!
מ׳קען דאָך ווערן די כפרה!
מיט די ווייבער! לאָזט זיך הערן
אין דער שטימע שרעק און טרערן:
קו־קע־רי־י־י־קו, קו־קע־רי־י־י־קו!
אַזוי אויך דער ווייבער־שאַק:
קוואַ־קוואַקע־קוואַ, קוואַ־קוואַקע־קוואַק!

27

דאָס מײַזל און װאַסער־מיל

די מיל, זי רױשט,
דאָס װאַסער פּלױשט
און יאָגט און טרײַבט,
ס'ראָד קײן רגע שטיל נישט בלײַבט.
און דער בײַטל קליפּ־קליפּ־קלאַפּ!
אַהין אַ כאַפּ, אַהער אַ כאַפּ!
דאָס געבײ: קראַך־קראַך־קראַך!
פֿונ'ם פֿונדאַמענט צום דאַך!
און דער מילנער טרײַבט די לײַט
צו דער אַרבעט, ברומט און שרײַט!
נאָך דאָ אַ הונט: האַו, האַו, האַו!
און אַ קאַץ: מיאַו, מיאַו, מיאַו!
זי שפּײַט, דער הונט—אַ שפּרונג צוריק!
אַ חבֿרה הינער: פּיק־פּיק־פּיק!
אַשאַ! אַשאַ! דער מילנער שרײַט,
הינער־עולם! פֿליגל שפּרײַט!
מען פֿליט אַרױס, צו צװײ, צו דרײַ!
און אינדרױסן שפּאַנט: הולדערײַ!
הולדערײַ! װײַל גע'ן אַ לעק,
דערזעט דעם הונט און אָפּ פּאַר שרעק!

שוועלבעלעך — פּיק, פּיק, פּיק!
הוש־הוש־הוש! און אויך צוריק!
אין א לעכל, אין דער מיל,
א מייזל־קליין פּיפּצט זיך שטיל,
די וואַסער־מיל, זי מאַכט עס טויב,
אין נעזל קראַצט פון מעל דער שטויב,
און קען פון לעכל נישט אַרויס
דאָס געפּילדער איז צו גרויס!
און דער עיקר — הונט און קאַץ!
דער — א בים און די — א קראַץ!
עס האָט דאָס מייזעלע קיין גליק!
נאָר „אַפּטשיג!" און „אַפּטשיג!"

28

קאַץ און מויז

די קאַץ איז אין שטוב אַליין,
ליגט אויפֿ'ן קוימען, לעקט זיך און וואַשט:
א ווייסע קאַץ קוים עפּעס גענאַשט —
לעקט זי זיך אָפּ און וואַשט זיך ריין...
אָפּגעלעקט און אויסגעצויגן,
מיט נחת פֿינקלען אירע אויגן;
מען ווערט דערקענען? — ווערט זי שווערן!
(ווערט מען דאַרפֿן—פֿעלט קיין טרערן!)
„איך געקעכיך?!
כ'זאָל אַזוי נישט וויסן פֿון קיין שלעכטס!
דאָס איז פֿאַר מיין שוואַך מעגעלע סם!
ס'הינטל, מן הסתם!
טפֿו, טפֿו! — ווערט טאָן א שפּיי,
און מיט'ן קעפּל: איי, איי, איי,
וואָס א בייז הינטל קען!
נישט צו באַשרייבן מיט קיין פֿען!"
אַזוי דאָס אַטלעס־ווייסע קעצל טראַכט.
פּלוצלונג — אין אויג א פֿינקל!
פֿון ערגעץ — אַהאַ, פֿון רעכטן ווינקל! —
האָט א מייזל שטיל א פּיפּס געמאַכט!

אַלזאָ, איז עס דאָרט ? !
און אויפסניי זיך באַלעקט
און אַראָפּ פון הויכן אָרט
צום ווינקל־צו זיך אויסגעשטרעקט
א ביסל אויף דער זייט, א ביסל קאַפּויר,
און אויסגעשפּיצט דאָס אויער !
„פּיפּיץ" — דאָס אויער האָט נישט גענאַרט,
ליגט די קאַץ שטיל, פאַרשטאַרט,
און וואַרט :
דאָ וועט עס זיין צווישן די שפּאַלטן !

ליגט, דעם אָטעם איינגעהאַלטן,
א מינוט, צוויי, אפשר נאָך, —
קיין צייכן מער פון מייזל־לאָך...
דערפילט !"
מאַכט זי צערטלעך, האַרציג־שטיל :
„מייזעלע שפּאַצירן וויל ?"
און עס שפּילט
איר א האַרפע אין דער קעל !
„מייזעלע וויל צוקער־מעל ?—
אויף דער דיל איז אויסגעשיט !"
ס'מייזל־לעכל ענטפערט ניט !
גייט, ווי פון א טויבן־האַרץ א ברום :
מייזעלע, שפּאַצירן קום !

א זון—א מחיה!
— וועסט נישט פועל'ן, ווילדע חיה!—
פּיפּצט מען איר פון מייזן־לאָך:
ערשט געגנאַשט, ווילסטו נאָך?
און מען לאַכט: קראַך־ווערגעלע
וויל כאַפּן אָן ביים גערגעלע? —
א פייג, א פייג!
אַלטע חונפ'טע, פאַרשווייג!
און די קאַץ: „חם ושלום!
נישט קיין פּתרון, נישט קיין חלום!
כ'עס קיין פליש, גאָט ווייסט, ווי לאַנג!
ווייסט איר דען נישט, איך בין קראַנק!
איר ווייסט נישט? ניין?
קומט און זעט: הויט און ביין!
און אין האַרץ שטעכט אַזוי!
אוי־אוי־אוי! אוי־אוי־אוי!
איך אַליין שוין שטאַרבן וויל!"
אין מייזל־לעכל ווערט שוין שטיל...
הערט די קאַץ נישט אויף צו קלאָגן:
„זאָל עמיץ מיט מיר ווידוי זאָגן!
כ'הויך דאָך די נשמה אויס!"...

פון לעכל קיינער קומט אַרויס...
א מצוה וואָלט געווים געווען...

דאָך קיינער וואַגט אַרויסצוגיין...
א רחמנות, דאָך א קאַץ!
א געפּאַר אויך, ווען זי עקט!
גוסעט, — און זי גיט אַ קראַץ,
שוין א מייזל—אויסגעשטרעקט!

די קאָמעדיע ווערט געשטייגערט:
— קומט, דערלעבט כאָטש א נקמה!
ס'איז אייער קאַץ גע'פגר'ט!
נישט איך רייד, נאָר מיין נשמה!
ברענג מיך כאָטש צו דער אדמה!
כ'האָב געזינדיגט, איך ווייס אַליין,
נאָר וואַרפט מיך נישט אין מיסט אַריין!

דאָס מייזן־האַרץ, עס האַלט נישט אויס,
אַלע — אַרויס!
א לויה מאַכן, א קבר גראָבן!
א מייזל וויל א מצוה האָבן!
און מען זעט דאָך: אויסגעשטרעקט!
ווירקלעך, ס'האָט די קאַץ געעקט!
פאָרט א נפש, פאָרט א שאָד!
מען מאַכט אַרום דער קאַץ א ראָד,
מען מאַכט דאָס רעדל ענג און ענגער,

און מיט א זיפץ און מיט א טרער...
אונזער קעצל וואַרט נישט לענגער,
א שפרונג אַהין, א שפרונג אַהער...
וואָס האָט איר, קינדערלעך, צו זאָרגן, —
אודאי מייזלעך צען דערוואָרגן!

און איר, קינדערלעך, פאַרשרייבט
אין די העפטן אייך דעם זאַץ:
קיין פרומער קאַץ
נישט געגלייבט!

29

פיר צייטן אין יאָר

פרילינג, זומער, האַרבסט, ווינטער

(פאַרשטעלונג)

כאָר:

פיר זין האָט אונזער ערד ;
זיי גייען נישט צוזאַמען !
איינער נאָכ'ן צווייטן קומט
און באַזוכט די מאַמען...

עס באַווייזט זיך „פרילינג" — מיט אַ גרינער צווייג אין האַנט ; (גרינער אַנצוג מיט בלומען אויסגעצירט, אַ קרענצל פון פרימאַווערעס אויפ'ן קאָפּ).

זעט, זעט,
דער ערשטער ברודער, פרילינג, גייט !

פרילינג :

איך בין אַ לוסטיגע זאַך,
ווייל איך אַלעם לוסטיג מאַך —

די מוטער־ערד פרייד באַדאַרף!
כ'מאַך די וואַסערן שפּרינגענדיג,
כ'מאַך די פייגעלעך זינגענדיג,
און מיט בלומען אַלץ באַוואַרף;
דאָך, איך האַק שוין אָפּ מיין ליד,
ווייל איך הער מיין ברודער'ס טריט!

(אַפּ. עס באַווייזט זיך „זומער". — אויפ'ן קאָפּ אַ רויזן־קראַנץ; דערזעלבער בלומען־אנצוג, נאָר פיל בונטער, מיט גאָלדענע עפּל דאַ צווישן).

כאָר:

זעט, זעט!
דער צווייטער ברודער — זומער גייט!

זומער:

איך בין אַ רייכער מאַן!
וויפיל גאָלד ביי מיר פאַראַן!
בוימער־שטאַמען — גאָלדענע שטאַנגען!
און אויף די פעלדער — גאָלדענע זאַנגען,
גאָלדיג איז דער וואָלקן־זוים,
גאָלדענע פרוכטן טראָגט דער בוים,
די זון מיט גאָלד פון הימל גיסט, —
איבעראַל גאָלד נאָר פליסט!

דאָך, איך האָב שוין אָפּ מיין ליד,
ווייל איך הער מיין ברודער'ס טריט!

(אָפּ. עס באַווייזט זיך „הארבסט", אַ זאַטער, אַ בייכיגער, אַ קראַנץ פון געלע בלעטער מיט גאָלדענע ראַנדן אויפ'ן קאָפּ; אין איין האַנט — אַ קירבעס, אין דער צווייטער — אַ בינטל טרויבן).

כאָר:

זעט, זעט
הארבסט — דער דריטער ברודער גייט!

הארבסט:

איך דאַרף קיין בלומען און קיין גאָלד,
עפּעס אַנדערש האָב איך האָלט!
בלומען, קווייטן, — צו וואָס? נאָך וואָס?
כ'בין אַ סטאַטעק — אַ באַלבאָס!
איך מאַך בעסער!
אויבסן אַלערליי אין פעסער,
קרויט און גורקן — איינגעזייערט,
תבואות אַלערליי — געשייערט;
עופות אַלערליי, וואָס פעטער!
איך בין אַ גוט־פאַרזאָרגטער מאַן!
גאָלד אַ ביסל — אויף פאַראַן!
אויף די ראַנדן פון די בלעטער!

דאָך, איך ענדיג שוין מיין ליד,
ווייל איך הער מיין ברודער'ס טריט!

(אָפּ. עס באַווייזט זיך ווינטער, אין אַ ווייס העמד, ווילד,
די האָר צעשויבערט. נעלע, בלויע הענט און פיס).

כאָר:

זעט, זעט!
דער לעצטער גייט! ווינטער גייט!

ווינטער:

ווי איר זעט מיך, אין איין העמד,
און צעשויבערט, נישט פאַרקעמט,
קען איך אייך נאָר קראַפט באַווייזן, —
וואו איר כאַפּט מיך אָן — אַן אייזן!
יעדעס גליד!
און דאָס אייזן ברענט און גליט!
און ליג דערביי
אויפ'ן גרעסטן פראָסט אין שניי
אין העמד, מיט בלויזע הענט און פיס!
און ווערט מיר מיאוס,
און ווערט מיר קיל,
הויב איך אָן מיין ווינטער־שפּיל!

צעלויף איך זיך און מאַך אַ ווינט,
לויף איך האַסטיגער, — אַ שטורעם
און קער דעם שניי פון דאַך און טורעם,
און הויב אַ שטויב און מאַך אייך בלינד,
מיט אַ ווייסן שטויב פון שניי!
און בלאָז דערביי
אויף אינסטרומענטן אַלערליי!
אַ באַנדע מוזיקאַנטן ציט!
און ווער איך מיד,
שטיל, מוזיק!
כ'לייג מיך אויפ'ן שניי צוריק,
שטומען אַלע מוזיקאַנטן!
און בין אויך רייך! כ'האָב בריליאַנטן!
אָבער זאַמלען איז מיר פרעמד;
איך האָב קיין טאַשן נישט אין העמד!
דאָך איך ענדיג שוין מיין ליד!
אַ וואַרימקייט פון ערגעץ ציט!
איינגעהייצט! מענטשן פיל!
שוין, געענדיגט האָט מיין שפיל!

כאָר:

עס איז וואָר! עס איז וואָר!
זיך באַנייען וועט דאָס יאָר.

פאַרשיידנס

30

דער טענענבוים אָדער די שבועה

אָ טענענבוים, אָ טענענבוים!
ערלעך בּיזטו און געטריי,
דען גרין בּיזטו נישט נאָר אין מאַי, —
אויך ווינטער־צייט — אין פראָסט און שניי!

אַלין האַלטסטו אויס, אָ טענענבוים!
דעם ווינטער לאָזט דער ווינט געריסן:
ב'האָב אַלע בוימער־קעפ געשמיסן
און אַלע בלעטער אָפּגעריסן!

ווינט! נאָר נישט דעם טענענבוים!
דער טענענבוים שטייט פעסט און גראַד,
אים האָט, איר ווינטן, נישט געשאַדט, —
ר'האָט אַלע נאָדלען ווי געהאַט!

אָ טענענבוים, אָ טענענבוים,
כ'ליב דיך, טענענבוים, און זער!
צו זיין, ווי דו — איז מיין באַגער,
און ווען זיין, ווי דו, איך שווער!

כ'וועל זיין, ווי דו, אָ טענענבוים!
די בעסטע צייט, די ערגסטע צייט,—
קיינמאָל איך די פאַרב פאַרבייט,
און בין, ווי דו, אויף אַלעם גרייט!

א גרוס פון טאַטן

איך גיי אַרויס פאַר דער טיר,
פליט אַ פייגעלע אַראָפּ צו מיר,
אַ קליין פייגעלע פליט אַראָפּ
און עס שטעלט זיך פאַר מיר אָפּ!

ס'פייגעלע—מיר אומבאַקאַנט,—
אַ פייגעלע פון ווייטן לאַנד!
עס האָט פאַר מיר אַ קניקס געמאַכט,
פון טאַטעשי אַ גרוס געבראַכט!

דער טאַטעשי גריסט און קושט...
— אָ פייגעלע, צי ווייסטו נישט,
ווען זיין קינד ער צו זיך נעמט?
זאָג אים, דאָס מיין הערצל קלעמט...

פלי און זאָג אים, פייגעלע קליין,
אַז איך בענק נאָך אים אין איין,
אַז דער מאַמען איז אויך שלעכט
און זי וויינט אויך גאַנצע נעכט!

32

דער יתומה'ס בריוועלע

דער מאַמען שרייבט איר איינציג קינד,
כאַפּ עס אויף, דו ליבער ווינט!
און טראָג אַרויף אויף יענער וועלט
צו דער מאַמעשי'ס געצעלט...

נישט צו טרינקען, נישט צו עסן,
און זיי הייסן דיך פאַרגעסן!
שלאָפן אויף אַ האַרטן קאַסטן...
איך קען שלאָפן, איך קען פאַסטן...

און די שווערסטע לאַסטן טראָגן,
לאָזן זיי נאָר מיך נישט שלאָגן,
מאַמע מוטער, מאַמע מוטער!
אוי, זיי שמייסן מיך מיט ריטער...

זיי ווילן מיך נאָר וויינען הערן,
און איך, מאַמע, האָב קיין טרערן,
ליג איך, מאַמעשי, און ציטער
איז מיר ביטער, מאַמע מוטער!
